

**TURUN
YLIOPISTO**
UNIVERSITY
OF TURKU

Edustustekoja Suomesta

Eduskunnan täysistuntopuheet,
ulkosuomalaisasiat, vaalilupaukset ja
hallitusohjelmat

Kimmo Makkonen

**TURUN
YLIOPISTO**
UNIVERSITY
OF TURKU

EDUSTUSTEKOJA SUOMESTA

Eduskunnan täysistuntopuheet, ulkosuomalaisasiat,
vaalilupaukset ja hallitusohjelmat

Kimmo Makkonen

Turun yliopisto

Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
Filosofian, poliittisen historian ja valtio-opin laitos
Valtio-oppi
Yhteiskunta- ja käyttäytymistieteiden tohtoriohjelma

Työn ohjaajat

Yliopistonlehtori Antti Pajala
Turun yliopisto

Yliopistonlehtori Heino Nyysönen
Turun yliopisto

Tarkastajat

Professori Pertti Ahonen
Helsingin yliopisto

Tutkijatohtori Risto Turunen
Jyväskylän yliopisto

Vastaväittäjä

Dosentti Mikko Poutanen
Tampereen yliopisto

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck-järjestelmällä.

Tämän kirjan kirjoittamiseen ei ole käytetty tekoälyä.

Kansikuva: Panu Tyhtilä

ISBN 978-952-02-0747-2 (Painettu)
ISBN 978-952-02-0748-9 (PDF)
ISSN 0082-6987 (Painettu)
ISSN 2343-3191 (Sähköinen)
Painosalama Oy, Turku, Suomi 2026

TURUN YLIOPISTO

Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Filosofian, poliittisen historian ja valtio-opin laitos

Valtio-oppi

KIMMO MAKKONEN: Poliittikatekstejä Suomesta: eduskunnan täysistuntopuheet, ulkosuomalaisasiat, vaalilupaukset ja hallitusohjelmat

Väitöskirja, 200 s.

Yhteiskunta- ja käyttäytymistieteiden tohtoriohjelma

Kesäkuu 2026

TIIVISTELMÄ

Väitös analysoi suomalaisessa politiikassa tehtyjä edustustekoja useista näkökulmista monin menetelmin. Keskeisimpiä tutkimusaineistoja ovat eduskunnan täysistuntokeskustelut, puolueiden vaaliohjelmat ja hallitusohjelmat. Väitöksen neljää artikkelia yhdistää kokonaistutkimuksellinen ote ja tavanomaista laajempien aineistojen analyysi: kaikki tutkittujen ajanjaksojen tapaukset sisällytettiin aineistoihin. Tavoitteena on huomioida poliitikkojen arkisen työn tuottamat lukuisat edustusteot pitkiltä ajanjaksoilta.

Ensimmäinen artikkeli antaa LDA-aihemallinnukseen perustuvan kokonaiskuvan eduskunnan suomenkielisistä täysistuntokeskusteluista valtiopäivävuosina 1999–2014. Artikkelin aineisto koostuu eduskunnan pöytäkirjojen 181 539 täysistuntopuheenvuorosta, ja LDA-malli tuottaa informaatiota eri aiheiden osuuksista kussakin puheenvuorossa. Analyysi vastaa kysymykseen, mistä eduskunta keskusteli tuolloin. Näin saadaan tietää, mitkä aiheet saivat osakseen edustustekoja puheenvuorojen muodossa.

Esitämme uutena metodisena sovellutuksena osuuskorrelaatiokertoimien käytön LDA-aiheiden yhdessä esiintymisen analyysiin. LDA:n laskennassa aiheet oletetaan toisistaan riippumattomiksi, mutta jaotteleamalla aineistoa metadatan perusteella voidaan löytää aiheiden yhteyksien eroavuuksia aineiston eri osissa. Näin havaittiin, että eduskunnan täysistunnoissa kolmena vaalikautena 1999–2010 kunta-aiheen yhteydessä esiintyi budjettiaiheista puhetta, mutta vaalikaudella 2011–2014 yhteys vaihtui demokratia-aiheiseen puheeseen. Lisäksi esitämme luokituksen, jolla ihmisarvioitsijat voivat vertailla LDA-aiheiden mallintamisen laadukkuutta, ja vertailemme luokituksia laskennalliseen C_V -koherenssi-laadukkuuslukuun.

Toisen artikkelin tutkimuskysymys on, missä määrin ulkomailla asuvia Suomen kansalaisia on edustettu kotimaan politiikassa. Analyysi perustuu täysistuntokeskusteluihin, kansanedustajien valtiopäivätoimiin ja valtiopäiväasiakirjoihin useilta vuosikymmeniltä. Tutkimuskirjallisuuteen pohjautuen rajaan, mitkä ovat keskeisimpiä ulkosuomalaisasioista, ja analysoin, kuinka ne ovat olleet esillä, kun ulkosuomalaiset on mainittu lainsäädäntötyössä. Tällaiset edustusteot osoittautuivat niukkalukuisiksi lukuun ottamatta muutamia poikkeuksia, kuten kaksoiskansalaisuutta tai kirjeäänestystä käsitelleet täysistuntokeskustelut. Ulkomailla asuvia kansalaisia edustivat Suomessa vain muutamit kansanedustajat toisinaan, ja edustusteot jakautuivat tasaisesti eri puolueiden kesken.

Väitöksen kolmannessa artikkelissa analysoimme 29.5.2015–6.6.2019 toimineen Sipilän hallituksen puolueiden vaaliohjelmissaan tekemien vaalilupausten toteutumista. Tutkimus perustuu lusedustamisen teoriaan, jonka mukaan kansalaiset palkitsevat tai rankaisevat puolueita sen mukaan, miten ne ovat toteuttaneet vaalilupauksensa, huomioiden samalla, mitä tulevalle kaudelle luvataan. Kansainvälisen vertailevan vaalilupauksetutkimuksen käytäntöjen mukaisesti rajaamme aineiston sellaisiin vaalilupauksiin, jotka ovat niin täsmällisesti muotoiltuja, että niiden toteutuminen on todennettavissa. Havaitimme, että hallitusvastuussa kokoneet puolueet keskusta ja kokoomus toteuttivat enemmistön vaalilupauksistaan ainakin osin, mutta perussuomalaisilla toteutettujen vaalilupausten osuus jäi huomattavasti vähäisemmäksi. Keskustan ja kokoomuksen kohdalla vaalilupausten toteutuminen vastasi Länsi-Euroopan demokratioissa tavallista tasoa, mikä osoitti, että puolueet suhtautuvat vaalilupauksiinsa vakavasti ja toteuttavat niistä merkittävän osan.

Neljäs artikkeli yhdistää hallituskoalitiotutkimuksen ja vaalilupauksetutkimuksen teorioita. Analyysi perustuu vuosien 2011, 2015 ja 2019 eduskuntavaaliohjelmissa esitettyihin vaalilupauksiin. Tutkimuskysymyksenä on, mitkä tekijät selittävät tilastollisesti vaalilupauksen todennäköisyyttä tulla sisällytetyksi hallitusohjelmaan. Analyysi perustuu koalitionmuodostusteorian käsitteisiin salienssi ja preferenssien tangentiaalisuus, joista kummallakin on regressioanalyysin mukaan yhteys sisällyttämistodennäköisyyksiin. Lisäksi analysoimme tapoja, joilla vaalilupa voidaan sisällyttää hallitusohjelmaan, ja tuotimme aiempaa tarkemman sisällyttämislukituksen, joka huomioi myös mahdollisuuden mainita vaalilupa hallitusohjelmassa kuitenkin sitoutumatta sen toteuttamiseen. Myös hallitusohjelmakirjaus on tulkittavissa edustusteoksi, sillä se on tärkeä vaihe kohti vaalilupauksen toteuttamista.

Kokonaisuudessaan väitös avartaa käsitystä poliitikkojen tekemän edustustyön laajuudesta ja vaalilupausten toteutumisen kohdalla antaa arvostusta puolueille, jotka kompromissien välttämättömyydestä huolimatta tekevät, mitä lupaavat. Analysoimalla mittavia aineistokokonaisuuksia väitöstutkimus auttaa hahmottamaan edustustekojen suurta kirjoa jokapäiväisessä politiikassa Suomessa.

ASIASANAT: eduskunta, edustaminen, aiemallinnus, LDA, ulkosuomalaiset, vaaliohjelmat, vaalilupaukset, hallitusohjelmat

UNIVERSITY OF TURKU

Social Sciences

Philosophy, Political History and Political Science

Political science

KIMMO MAKKONEN: Representations from Finland: Parliamentary plenary speeches, expatriate Finnish affairs, electoral pledges and coalition agreements

Doctoral Dissertation, 200 pp.

Doctoral programme of Social and Behavioral Sciences

June 2026

ABSTRACT

The dissertation analyses the acts of representation in Finnish politics from several perspectives and using many methods. The most important research data are parliamentary plenary debates, party election programmes and coalition agreements. The four articles of the dissertation are united by a comprehensive research approach and an analysis of extensive data: all relevant cases from the studied periods were included in the materials. The aim is to take into account the numerous acts of representation produced by politicians in their everyday work over long periods.

The first article provides an overall picture of the Finnish-language plenary debates in Eduskunta during the parliamentary years 1999–2014, based on LDA topic modelling. The data consists of 181 539 plenary speeches in the Parliament's minutes, and the LDA model provides information on the proportions of different topics in each speech. The analysis answers the question of what the Parliament was discussing at the time. This allows us to find out which topics received representation in the form of speeches.

As a novel methodological approach, we present the use of compositional correlation coefficients for the analysis of the co-occurrence of LDA topics. In the calculation of the LDA, the topics are assumed to be independent of each other, but by disaggregating the data on the basis of metadata, differences in connections can be found in different parts of the data. Thus, it was observed that in the plenary sessions of the Parliament during the three electoral periods 1999–2010, budget-related speech occurred in connection with the topic of municipalities, but in the electoral period 2011–2014, the connection changed to democracy-related speech. In addition, we present a classification by which human evaluators can compare the quality of LDA models, and we compare these classifications with the computational C_V -coherence quality figure.

The research question in the second article is to what extent Finnish citizens living abroad have been represented in domestic politics. The analysis is based on plenary debates, parliamentary activities of MPs and parliamentary documents from several decades. Based on research literature, the study produces a delineation of expatriate matters and analyses how they have been presented when expatriate Finns have been mentioned in legislative work. Such acts of representation proved to be sparse, with a few exceptions, such as dual citizenship and postal voting debates.

Citizens living abroad were represented in Finland by only a few MPs at times, and the acts of representation were evenly divided between different parties.

In the third article, we analysed the fulfilment of the election pledges made by Juha Sipilä's government (29 May 2015–6 June 2019) parties in their election programmes. The research is based on the theory of promissory representation, according to which citizens reward or punish parties according to how they have fulfilled their election pledges, while also considering what is promised for the upcoming term. In accordance with the practices of comparative electoral pledge research, we limit the data to election pledges that are so precisely formulated that their fulfilment could be verified. We found that the Centre Party and the National Coalition Party, which had experienced government responsibilities, fulfilled most of their election pledges, at least in part, but the proportion of pledges fulfilled by the Finns Party was notably lower. In the case of the Centre Party and the Coalition Party, the fulfilment ratios corresponded to the typical level in the democracies of Western Europe, which showed that the parties take their election promises seriously and carry out a significant part of them.

The fourth article combines theories from government coalition research and pledge research. The analysis is based on the pledges presented in the parliamentary election programmes for 2011, 2015 and 2019. The research question is which factors statistically explain the probability of a pledge being included in the coalition agreement. The analysis is based on the concepts of salience and preference tangentiality in coalition formation theory, both of which, according to regression analysis, are related to the probability of inclusion. In addition, we analysed the ways in which an election pledge can be included in the coalition agreement, and we produced a more accurate inclusion classification than before, which also considers the possibility of mentioning an election pledge in the coalition agreement without committing to its implementation. The inclusion of a pledge in the coalition agreement can also be interpreted as an act of representation, as it is an important step towards the implementation of the promise.

Overall, the dissertation broadens the understanding of the scope of the representational work done by politicians and, when it comes to the fulfilment of election promises, gives appreciation to parties that, despite the necessity of compromise, do what they promise. By analysing extensive data sets, the dissertation helps to outline the wide range of representational acts in everyday politics in Finland.

KEYWORDS: Finland, parliament, parliamentary speech, topic models, LDA, non-resident citizens, electoral manifestos, electoral pledges, coalition agreements

Kiitokset

Tämän väitöstutkimuksen edetessä on kertynyt paljon kiitollisuutta, josta tässä pystyn esittämään jäävuoren huipun kärjestä vähäsen. Ensimmäisenä mainitsen esitarkastajat Pertti Ahosen ja Risto Turusen, joiden kommenttien ansiosta tämän kirjan yhteenveto-osa koheni merkittävästi, sillä yksityiskohtaisten ja hyvin perusteltujen parannusehdotusten lisäksi tarkastuslausunnoissa tuli esille näkökulmia, joita työn aiemmissa vaiheissa ei ollut hoksannut ajatellakaan. Vastaväittäjä Mikko Poutanen ansaitsee kiitokset ei vain vastaväittämisestä, vaan myös laajasta työstään suomalaisen tiedejulkaisemisen hyväksi muun muassa Poliitikka-lehden ja Poliitikasta-verkkolehden toimituksissa. Sellainen työ varjelee kykyämme suomenkieliseen tieteelliseen ajatteluun.

Erityisen suuren kiitoksen ansaitsevat artikkelien kanssakirjoittajat sekä muut hankkeiden työryhmissä ahkeroineet tutkijat ja avustajat. Eduskuntakorpuksen koamisessa Petri Loukasmäki teki suuren sekä suurenmoisen työn, jonka ansiosta analyysi ylipäätään kyettiin suorittamaan. Myös LDA-mallinnuksessa Loukasmäen työpanos oli korvaamaton. Hänen työnsä laajuutta voi hahmottaa tarkastelemalla, kuinka monta henkilöä on tavallisesti työskennellyt hankkeissa, joissa on tuotettu ja analysoitu vastaavia aineistoja.

Vaalilupaustutkimuksessa Juha Ylisalo ja Sakari Nieminen sekä *Vaalilupauksen elinkaari demokratiassa* -hankkeen (VEMP) alkuvaiheessa myös Matti Nikama olivat vertaansa vailla olevia kumppaneita, kun aloitimme *Comparative Pledges Project* -tutkimuslinjausten mukaisen vaalilupaustutkimuksen Suomessa. Kaikilla kolmella oli merkittävä vaikutus siihen, millaiseksi tämä väitöskirja muodostui. Vaalilupaustutkimuksen soisikin muodostuvan vakaaksi tutkimussuunnaksi samaan tapaan kuin kyselyihin perustuvan vaalitutkimuksen kohdalla toimitaan vaalikausittain.

Ulkosuomalaisten edustamista kotimaassa käsittelevä artikkeli ei sekään syntynyt yksin ainoan kirjoittajansa työn tuloksena, vaan lopputulokseen vaikutti koko FACE-projektin (*Facilitating Electoral Participation from Abroad*) työryhmä Johanna Peltoniemi, Hanna Wass, Marjukka Weide, Zhen Im ja Miroslav Nemčok. Hanke avasi näkymiä kansalaisjoukkoon, jota kotimaassa on muisteltu lähinnä yksilöinä jossain kauempana.

Erityisen kiitoksen ansaitsevat väitöskirjan ohjaajat. Antti Pajala on ollut pitkän linjan tukena, jonka kanssa kaikenlaiset asiat yliopistolla sujuivat hyvin. Toinen väitösohjaaja Heino Nyyssönen tuli mukaan vasta väitöstyön loppuvaiheessa, ja hän antoi arvokkaita kommentteja johdanto-osan tyylistä sekä tulosten tulkinnasta retoriikantutkimuksen näkökulmasta. Väitöstutkimukseen vaikutti myös Maria Anttilan kielitieteellinen asiantuntemus ja pitkäjänteinen työ julkaisukäsikirjoitusten kommentoinnin, tarkkanäköisten lisäkysymysten sekä kielenhuollon parissa. Tämä työ jatkui aina ensimmäisen rahoitushakemuksen tutkimussuunnitelmasta tähän väitöskirjan lopulliseen painokseen saakka ja voi olla, ettei hanke ilman sitä olisi alkanutkaan.

Osaltaan työtä edistivät tekijät, jotka eivät esiinny suoraan tässä kirjassa, mutta joiden kanssa oli ilo työskennellä, kuten Miira Raiskila Faktat politiikassa -hankkeessa. Vaalilupauksen toteutumisen ja politiikassa esitettyjen väitteiden totuudellisuuden arviointi ovat nimittäin samansukuisia toimia. Väitöshankkeen alkuvuosina Hannu Autto ja sittemmin Saira Heinikoski ovat olleet hienoja yhteistyökumppaneita luennoidessamme Suomen poliittisesta järjestelmästä Turun yliopistolla. Suuri kiitos kuuluu Rosanna Fellmanille, joka avasi tien ymmärtämään suomenruotsalaista kulttuuria ja auttoi kehittämään kouluruotsini eläväksi kielitaidoksi. Pelkän suomenkielisen aineiston tutkiminen sivuuttaisi merkittävän osan maamme politiikasta.

Väitöstyön aikana tärkeässä osassa ja jopa työtä ohjaavana voimana ovat olleet epämuodolliset keskustelut ja pohdinnat tieteestä. Tämän väitöksen muotoutumisessa tärkeitä keskustelukumppaneita ovat olleet muun muassa Niko Hatakka, Rauli Mickelsson, Louis Clerc, Hannu Nurmi, Milla Vaha, Aino Hakovirta, Henri Vogt ja Juha Vuori. Maija Setälä ja Mikko Leino ovat olleet tukena myös, kun opetustyö on mietityttänyt. Työhuonetovereina Katariina Kulha, Maija Jäske, Leena Vastapuu, Elias Laitinen, Aappo Pukarinen ja Sami Torssonen ovat keskustelujen lisäksi tehneet mukavaksi saapua työpaikalle. Valtio-opin tutkijaseminaari, josta ovat huolehtineet muiden muassa Michael Hansen ja Waltteri Immonen, on toiminut erinomaisena paikkana esittää omia argumentteja ja saada palautetta sekä hyviä kysymyksiä kollegoilta ja monipuolisilta vierailijoilta. Hyvistä seminaarikeskusteluista haluan kiittää Marjaana Aaltosta ja Annina Kärkkäistä. Kiitos kuuluu myös lukuisille muille seminaarin osanottajille, joiden esitelmät ja kommentit ovat pitäneet osallistujat ajan tasalla alan monipuolisesta tutkimuksesta. Tutkijavaihdon järjestymiseen Tarton yliopistossa vaikutti merkittävästi Piret Ehin, ja Johan Skytte -instituutin seminaarista erityisen kiitoksen ansaitsee myös Ville Haapanen, joka antoi arvokkaita kommentteja tulevaa vaalilupaututkimusta ajatellen.

Lingsoft Oy:n Michael Stormbom, Jussi Hakokari ja Mikko Jakonen antoivat tutkimuksen alkuvaiheessa suurta apua eduskunta-aineiston käsittelyyn. Kimmo Elo puolestaan edisti ulkosuomalaistutkimusta tuottamalla tässä kirjassa esitettyä kattavamman aineiston ulkosuomalais- ja siirtolaispuheenvuoroista eduskunnassa. Niihin

liittyvät julkaisut jäävät kuitenkin jatkotutkimusten aiheeksi. Useat tutkimusavustajat tekivät arvokasta työtä väitöksessä käytettyjen aineistojen keräämisessä ja analyysissa. Siitä kiitos kuuluu Juuso Laineelle, Juuso Marttilalle, Marikki Pitkäselle ja Paul Hermanssonille.

Väitöstyön alkuvaiheessa tärkeä tekijä oli väitöstä ohjannut Matti Wiberg, jota on syytä kiittää erityisesti rohkeudesta nostaa tutkimuskohteeksi epätyypillisiä aiheita ja ottaa mukaan tiedeyhteisöön henkilöitä, jotka eivät tutki senhetkisen valtavirran mukaisia asioita. Sittemmin siirryin muihin ohjaus- ja työsuhteisiin, mutta se on beoynd the scope of tämä luku. Wibergin ohella haluan kiittää Olli Aaltosta, joka perehdytti tutkimustyöhön ja aineiston keruuseen käytännönläheisellä otteella, kun toimin tutkimusavustajana ennen väitöshankkeen alkua.

Väitöstyön aikana kävimme avartavia keskusteluja eduskuntapuheiden tutkimisesta Helsingin yliopiston ja Aalto-yliopiston suunnalla, mistä etenkin Matti La Mela ansaitsee kiitoksen. Turussa puolestaan toimittaessamme erään saksalaisen sotilaan sotavankeuskertomusta kääntäjän lisäksi työssä olivat Timo Soikkanen ja Olli Klee-mola. Näistä edellinen on myös tehnyt erinomaista työtä osakuntamme inspektorina ja sen tukisäätiössä.

Väitöskirjatutkijan uran aikana useat järjestöt ovat olleet tärkeä tuki tieteelliselle työlle. Turun yliopiston varsinaissuomalainen osakunta (TVO), sen Senioriyhdistys sekä Virossa Korporatsioon Rotalia ovat monialaisen ja avarakatseisen tieteellisen keskustelun paikkoja. Vastaavaa optimismia ja sinnikkyyttä sekä useita sukupolvia yhdistävää voimaa on Suomen akateemisessa järjestömaailmassa vaikea löytää. Rotaliaa täytyy kiittää yhteyksien avaamisesta virolaiseen yhteiskuntaan ja kansainvälisyyteen luontaisena osana toimintaa. TVO:n merkityksestä tälle väitökselle kertoo myös se, että niin kanssakirjoittajista Loukasmäki kuin tämän kirjan kansitaiteen luonut Panu Tyhtilä ovat molemmat osakuntalaisia.

Suuren kiitoksen ansaitsevat myös suomalaisen tutkimuksen rahoittajat. Tälle väitöstutkimukselle myönsivät rahoitusta Kunnallisalan kehittämissäätiö, Suomen Kulttuurirahaston (SKR) Varsinais-Suomen rahasto, Turun yliopistosäätiö, Turun yliopiston UTUGS-tutkijakoulu ja yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. SKR rahoitti FACE-hanketta ja Emil Aaltosen säätiö VEMP-hanketta, joiden tuloksia tässäkin väitöksessä nähdään. Myös Koneen säätiön rahoittama Faktat politiikassa -hanke oli tärkeä väitöstyön aikaiselle toimeentulolle, vaikka siihen liittyviä julkaisuja tämä väitös ei sisälläkään. Kiitoksen ansaitsevat myös suomalaisen tiederahoituksen kulmakivet Kela sekä Opetus ja tiede -työttömyyskassa, joiden tuki työpätkien välillä piti nälän ja vilun poissa.

Järjestöistä myös Valtiotieteellinen yhdistys (VTY) on ollut tärkeä tälle väitökselle. Sen lisäksi, että väitöksen artikkeleista kaksi on julkaistu VTY:n Poliitikka-lehdessä, työskentely yhdistyksen sihteerinä ja osallistuminen vuotuisille Poliitiikan tutkimuksen päiville on ollut oiva väylä löytää kiinnostavinta kotimaista tutkimusta

ja sen tekijöitä. Erityisen kiitoksen toimivasta yhteistyöstä ansaitsevat viimeisimmät VTY:n puheenjohtajat Theodora Helimäki, Samuel Lindholm ja Hanna-Mari Kivistö sekä kaikki johtokuntalaiset ja koko monisukupolvinen jatkumo, joka on toiminut yhdistyksessä suomalaisen valtio-opillisen tutkimuksen hyväksi.

Kiitän myös väitöskirjan valmistumiseen myötävaikuttaneita moninaisia tahoja, joita kaikkia ei ole tässä mainittu. Toivotan lukijalle kiehtovaa matkaa suomalaisen politiikan edustustekoihin, ja toivon, että kirjan luettuaan on oppinut uutta siitä, kummottis suomalaiset edustavat toisiaan ja ovat edustettuina politiikassa.

26.5.2026

Kimmo Makkonen

Sisällys

Kiitokset	7
Sisällys	11
Osajulkaisuluettelo	14
1 Johdanto	15
2 Edustamisteoriat tutkimuksen taustalla	20
3 Aineistot	25
3.1 Tutkimuksen lähdeaineistot.....	25
3.2 Eduskuntakorpuksen kokoaminen	26
3.3 Vaalilupausaineistot	30
3.4 Muut aineistotyytit	33
4 LDA-aihemallinnus ja täysistuntokeskustelut	35
4.1 Täysistuntokeskustelujen kokonaistutkimuksen taustaa.....	35
4.2 Mitä LDA-mallinnuksessa tapahtuu?	38
4.3 Luokitus LDA-aiheiden ihmistulkintojen vertailuun.....	42
4.4 Keskeiset tulokset täysistuntokeskustelujen LDA-aihemallinnuksessa.....	45
5 Ulkосуomalaisen edustaminen kotimaan politiikassa	54
5.1 Keitä ulkосуomalaiset ovat ja miten he äänestävät?	54
5.2 Mitä politiikan ulkосуomalaisasiat ovat?	55
5.3 Ulkосуomalaisedustamiseen analyysissa käytetyt hakumenetelmät	56
5.4 Tutkimustulokset ulkосуomalaisen edustamisesta	58
6 Vaalilupaustutkimuksen alku Suomessa: Sipilän hallituksen puolueet	66
6.1 Taustaa: vertaileva vaalilupaustutkimus.....	66
6.2 Vaalilupausten keruu ohjelma-aineistosta	68
6.3 Kuinka vaalilupausten toteutumista analysoitiin?.....	72
6.4 Keskeiset johtopäätökset Sipilän hallituksen vaalilupauksista	76
7 Vaalilupausten sisällyttäminen hallitusohjelmiin	82
7.1 Hallitusohjelmasisällyttämisen analyysin taustaa	82

7.2	Hallituskoalitioteorian ja vaalilupaustutkimuksen yhtymäkohtia..	84
7.3	Analysoidut hypoteesit.....	90
7.4	Tutkimustulokset ja johtopäätöksiä vaalilupausten sisällyttämisestä hallitusohjelmiin.....	92
8	Johtopäätöksiä	99
	Lähteet.....	107
	Alkuperäisjulkaisut.....	115

Taulukkuuettelo

Taulukko 3.1	Artikkelissa 4 analysoidut vaaliohjelmat ja niihin liittyvät ohjelmatekstit.	32
Taulukko 5.1	Esimerkkejä ulkosuomalaisasioita käsitelleistä täysistuntopuheista.....	60
Taulukko 5.2	Kirjallisten kysymysten lukumäärä aihepiireittäin Østergaard-Nielsenin ja Ciornein (2019) luokituksen mukaan.	62
Taulukko 5.3	Esimerkki kirjallisten kysymysten sijoittamisesta Østergaard-Nielsenin ja Ciornein (2019) luokitukseen.	62
Taulukko 6.1	Vaalilupauksen toteutuminen ja lupautyypit puolueittain.....	78
Taulukko 6.2	Esimerkkejä vaalilupautyypeittäin: status quo- ja muutoslupaus, toimenpide- ja lopputuloslupaus, konsensuaalinen ja ristiriitainen lupaus.	79
Taulukko 7.1	Esimerkkejä vaalilupauksista ja niitä vastaavista hallitusohjelmakirjauksista.	89
Taulukko 7.2	Vaalilupauksen sisältyminen hallitusohjelmiin hallituspuolueittain.....	93
Taulukko 7.3	Osittaiset suhteellisten todennäköisyyksien mallit. Tulomuuttuja: lupauksen sisällyttäminen hallitussopimukseen (vertailutaso: ei sisällytetty).....	96

Kuvioluettelo

Kuvio 3.1	Puheet-tutkimustietokannan SQL-rakenne.	29
Kuvio 4.1	Esimerkkituloste erään 30-aiheisen LDA-mallin tuottaman aiheen 50 merkitsevimmästä sanasta.	39
Kuvio 4.2	Puheet-korpuksen otoksesta laskettuja perpleksiteettiarvoja eri LDA-aihemäärille.	41
Kuvio 4.3	Puheet-korpuksista laskettuja parhaimman aiheäärän tunnuslukuja 5–100-aiheisille malleille.	42
Kuvio 4.4	LDA-aiheiden todennäköisyyksien summat 30-aiheisessä mallissa hallitus- ja oppositioyhmien mukaan summattuina.	47
Kuvio 4.5	LDA-aiheiden prosenttiosuudet hallitus- ja oppositioyhmien todennäköisyyssummissa 30-aiheisessä mallissa.	49
Kuvio 4.6	Dendrogrammi 30-aiheisestä LDA-mallista, aiheiden nimeäminen tutkijan työmuistiinpanojen mukaan.....	50
Kuvio 4.7	Kunta-aiheen ja demokratia-aiheen osuuskorrelaatiot eduskuntaryhmittäin 50-aiheisessä LDA-mallissa valtiopäivävuosina 2000–2014.....	52
Kuvio 5.1	Sellaisten täysistuntopuheiden ja kirjallisten kysymysten lukumäärä, joissa esiintyi hakutermi <i>ulkosuom*</i> valtiopäivävuosina 1975–2020.....	58
Kuvio 5.2	Yleisimmät asiasanat hallituksen esityksissä 1991 – lokakuu 2020 Lakitutka-haulla ” <i>kirjeään*</i> TAI <i>postiään*</i> TAI <i>nettiään*</i> TAI <i>paluumuut*</i> TAI <i>ulkosuomalai*</i> ”.....	65

Osajulkaisuluettelo

Väitöskirjan yhteenveto-osa perustuu seuraaviin alkuperäisjulkaisuihin:

- I Makkonen, Kimmo ja Loukasmäki, Petri (2019). Eduskunnan täysistunnon puheenaiheet 1999–2014: Miten käsitellä LDA-aihemalleja? *Politiikka*, 61(2), 127–159.
<https://journal.fi/politiikka/article/view/77163>
- II Makkonen, Kimmo (2021). Is Anyone Representing Non-resident Finnish Citizens in the Legislative Process of Finland? *Frontiers in Political Science* 3:627982.
<https://doi.org/10.3389/fpos.2021.627982>
- III Ylisalo, Juha ja Makkonen, Kimmo (2022). Pitivätkö Sipilän hallituksen puolueet vaalilupauksensa? Vertaileva näkökulma vaalilupausten toteutumiseen Suomessa 2015–2019. *Politiikka*, 64(3), 210–233.
<https://doi.org/10.37452/politiikka.114823>
- IV Ylisalo, Juha, Nieminen, Sakari ja Makkonen, Kimmo (2026). Clear commitments and signals of support: The inclusion of Finnish parties' electoral pledges in coalition agreements. *Party Politics* 32(1), 127–138.
<https://doi.org/10.1177/13540688251319515>

1 Johdanto

Väitös koostuu neljästä julkaisusta, jotka käsittelevät suomalaisessa politiikassa tehtyjä edustustekoja eri näkökulmista monilla menetelmillä. Keskeisimpiä tutkimuskohteita ovat eduskunnan täysistuntokeskustelut, puolueiden eduskuntavaaliohjelmat ja hallitusohjelmat. Jokainen artikkeli on poliittisten tekstien tutkimusta, sillä myös eduskunnan täysistunnoissa esitettyjen puheenvuorojen analyysi perustuu täysistuntopöytäkirjojen tutkimiseen aihemallinnuksella. Tutkimustyö eri hankkeissa ja täysistuntokeskustelujen kokoamisen tekniset ratkaisut johtivat tutkimuksen uralle, jossa väitöstutkimuksen tavoitteeksi nousi monipuolisuus perinteisemmän yksittäiseen näkökulmaan porautuvan artikkelisarjan sijaan.

Kirjan artikkelia yhdistää laajojen aineistokokonaisuuksien kokoaminen. Tavoitteena oli tutkia aineistoja siten, että poliitikkojen arkinen puurtaminen tulee huomioiduksi kohokohtien ohella. Siksi aineistoihin sisällytettiin kaikki täysistuntopuheenvuorot tutkitulta ajanjaksolta sekä kaikki sellaiset eduskuntapuolueiden vaaliohjelmissaan julkaisemat vaalilupaukset, joiden toteutuminen olisi todennettavissa viimeistään vaalikauden päätyttyä. Jokainen täysistuntopuheen-vuoro ja jokainen vaalilupaus tulkittiin omanlaiseksi edustusteokseen, ja vaikka tutkimuksissa suuri osa huomiosta on metodiikassa ja havaintojen kuvailuissa, taustatekijänä artikkeleissa ovat edustamisen teoriat. Täysistuntokeskustelujen ja ulkosuomalaisasioiden analyysissä taustalla on klassinen substansiivisen edustamisen teoria (Pitkin 1967, Palonen 2012), ja vaalilupaustutkimus puolestaan pohjautuu lupausedustamisen teoriaan (Mansbridge 2003). Analysoidusta aineistoista hallitusohjelmat luettiin tekstinä, johon vaalilupausta saattaa sisältyä, ja hallitusohjelmien muiden ominaisuuksien analyysi perustui aiempien tutkimusten tuottamiin luokituksiin. Analyysitapa tuotti runsaasti määrällisiä havaintoja politiikasta Suomessa.

Ensimmäinen artikkeli, jossa analysoimme Petri Loukasmäen kanssa eduskunnan täysistuntokeskustelut neljältä vaalikaudelta *Latent Dirichlet Allocation* -aihemallilla (LDA), oli urauurtavaa eduskuntatutkimusta, jossa tutkimuskysymyksiämme olivat, mistä eduskunta puhuu täysistunnoissaan ja miten LDA-aihemalleja saisi parhaiten hyödynnettyä täysistuntokeskustelujen analyysissä. Sittemmin vastaavia useita vaalikausia kattavia aihemallinnusta hyödyntäviä täysistuntokeskustelujen analyysieja on julkaistu useita (Repo ym. 2021, Ristilä ja Elo 2023, Mykkänen

ym. 2024). Julkaisujankohtana LDA oli ollut käytössä suomalaisessa politiikan tutkimuksessa (Purhonen ja Toikka 2016, Ahonen ja Wiberg 2018, Laaksonen ja Nelimarkka 2018, Ylä-Anttila ym. 2018, Nelimarkka 2019), mutta täysistuntokeskustelujen mallintamiseen sitä ei ollut aiemmin sovellettu.

Analyysiyksikkönämme on täysistuntopuheenvuoro, ja lyhyesti kuvaillen LDA-analyysin tuloksena voidaan ajatella saatavan jokaiselle puheenvuorolle prosenttiosuudet siitä, mistä aiheista puhe koostui. Jos jostakin aiheesta puhuminen tulkitaan mainitun asian edustamiseksi, voidaan näin tutkia, mihin kansanedustajien edustusteot kohdentuivat. LDA-aiheet ovat puheenvuoroissa käytettyjen sanojen perusteella laskettuja todennäköisyyksiä siitä, millaiset koko aineistossa yhdessä esiintyvät sanat muodostavat latentteja ulottuvuuksia, joista puolestaan muodostuvat yksittäiset puheenvuorot. LDA-malli tuottaa informaation sanojen todennäköisyyksistä LDA-aiheissa, ja tutkijoiden tehtäväksi jää antaa merkityksiä kullekin aiheelle. Esimerkiksi jos LDA-aiheen muodostaisivat sanat *kavio*, *talli*, *pilttuu* ja *turpa*, tutkija voisi nimetä kyseisen aiheen hevospuheeksi, vaikkei itse eläintä olisi mainittu, tai vaikka puheena olisivatkin olleet aasit.

Eduskuntapuheessa selkeästi hahmottuvia LDA-aiheita olivat muun muassa kunta-, budjetti-, sote-, EU-, energia-, liikenne- ja maanpuolustusaiheet. Aina sanoja yhdistävien tekijöiden löytäminen ei ollut helppoa, ja artikkelissa 1 kehitimmekin LDA-aiheiden laatuluokituksen, jolla voi vertailla, kuinka mielekkäänä tulkitsijat pitivät sanojen esiintymistä yhdessä. LDA tuottaa jokaisella laskentakerralla hieman erilaisia todennäköisyyksiä, mikä tekee LDA-aiheiden laadun vertailusta merkittävän osan LDA-analyysistä. Artikkelissa 1 vertailemme ihmistulkitsijoiden laatuarvioita ja laskennallista C_V -koherenssi-laadukkuuslukua. Lisäksi käsittelemme täysistuntopuheiden analyysiin sopivan LDA-aihemäärän valitsemista.

LDA:ssa aiheiden oletetaan esiintyvän toisistaan riippumattomasti koko aineistossa, mutta silti joillain puhujilla tietyt aiheet saattavat esiintyä usein yhdessä, esimerkiksi puhuttaessa kuntien tehtävistä saattaisivat demokratia-aiheet olla yleisempiä joillain puhujilla, ja taas valtiontalouteen liittyvät aiheet toisilla. Siltä osin artikkelissa 1 uutena metodisena kysymyksenä oli myös, kuinka LDA-aiheiden yhdessä esiintymistä voisi analysoida osuuskorrelaatiokertoimilla. Kunta-aihetta tutkimalla havaitsimme, että aineiston kolmella ensimmäisellä vaalikaudella kuntia koskevan puheen yhteydessä esiintyi budjettiaihetta, mutta tilanne muuttui valtiopäivävuosina 2011–2014, kun silloisen hallituksen yrittäessä toteuttaa suurta kuntauudistusta kunta-aiheen yhteydessä puhuttiinkin demokratiasta budjettirahan sijaan.

Tutkimustyömme kannalta onnettomasti eduskunta muutti julkaisujärjestelmäänsä pian saatuaamme aineiston kokoamiseen käytettävät ohjelmat toimiviksi. Eduskunnan uuden kryptisehkön rajapinnan, jossa täysistuntopöytäkirjat sittemmin on julkaistu, haltuunotto vaati suuremman työn kuin pystyimme tekemään. Tänä päivänä suurten tekstiaineistojen analyysille on kuitenkin erinomaisia tutkimusympä-

ristöjä, sillä Suomessa on valmistunut useita projekteja, joissa on tuotettu vastaavia aineistoja, ei ainoastaan pidemmiltä ajanjaksoilta, vaan useissa tapauksissa monipuolisemminkin sekä hyödyntäen kansainvälisiä standardeja että tuottaen myös suhteellisen helppokäyttöisiä nettiselaimessa toimivia liittymiä (Sinikallio ym. 2025, Alvesalo-Kuusi 2022, Simola 2020, Eduskunta 2019, Eduskunta 2024, Eduskunta 2024, Vode.uta.fi ei päiväystä, ks. myös Andrushchenko ym. 2021).

Väitöskirjan toisen julkaisun teemana on ulkomailla asuvien Suomen kansalaisten edustaminen eduskunnassa. Äänioikeutettuja asuu ulkomailla likimain yhtä paljon kuin Keski-Suomen vaalipiirissä, mutta edeltävässä tutkimuksessa ei ollut järjestelmällisesti analysoitu, missä määrin ja millaisiin aihepiireihin liittyen ulkosuomalaisasioita käsitellään kotimaassa. Tutkimustehtäväksi tuli näin ensin rajata, mitkä ovat ulkosuomalaisasioita, ja sitten erottaa ne päivänpolitiikan tuottamasta laajasta asiämäärästä. Tämän jälkeen analysoin kerätyn aineiston ulkomailla asuvien kansalaisten edustamisen teemaluokituksen avulla (Østergaard-Nielsen ja Ciornei 2019).

Ulkosuomalaisia käsittelevien täysistuntopuheiden ja kansanedustajien ulkosuomalaisia koskevien valtiopäivätoimien harvinaisuudesta johtuen laskennallisten menetelmien sijaan analyysi oli mielekkäintä suorittaa yksinkertaisilla tekstihauilla ja ihmislukijan tulkinnoin, sillä nimenomaisesti ulkosuomalaisiin kohdentuvia edustamistekoja tapahtui vain harvakseltaan. Analyysi siirtyi metodikeskeisestä kysymyksenasettelusta edustusteoreettisempaan, kun tutkittavana oli yksi varsin heterogeeninen kansalaisryhmä. Koska täysistunnoissa ulkosuomalaisista ei juurikaan puhuta, oli luontevaa laajentaa aineistoa lainvalmistelu- ja valiokunta-asiakirjoihin. Edeltävä ulkosuomalaistutkimus (mm. Peltoniemi 2018) oli tuottanut käsityksen ulkomailla asuvien kansalaisten poliittisista asenteista ja yhteyksistä politiikkaan Suomessa, mutta eduskuntaa ei aiemmin ollut analysoitu ulkosuomalaisnäkökulmasta. Vaikka nykyisellään ulkosuomalaiset ovat olleet päivänpolitiikassa miltei unohduksissa, tilanne voi muuttua, mikäli puolueet onnistuvat aktivoitumaan ulkomailla asuvien kansalaisten keskuudessa ulkosuomalaisille tärkeillä teemoilla.

Kolmannessa artikkelissa, joka on yhteisartikkeli Juha Ylisaalon kanssa, otimme tutkimuskohteeksi vaalilupaukset. Analysoitavana oli 29.5.2015–6.6.2019 toimineen Juha Sipilän hallituksen puolueiden eduskuntavaali-ohjelmissaan esittämien täsmällisten sitoumusten toteutuminen. Kyseessä oli julkaisuajankohtana viimeisin kokonainen vaalikausi. Arkikeskusteluissa usein kuultu ajatus vaalilupauksista on, etteivät puolueet pitäisi niitä, minkä edeltävä tutkimus oli osoittanut erheelliseksi käsitykseksi monessa muussa valtiossa. Tavoitteenamme oli analysoida asian tila Suomessa aloittaen yhdestä vaalikaudesta. Vaalilupaustutkimuksen metodiikka oli jo kansainvälisesti vakiintunutta, mutta Suomessa tutkimus oli ensimmäinen laatuaan.

Havaitsimme, että kyseisellä vaalikaudella hallituspuolueen asemassa kokeneet kokoomus ja keskusta pääsääntöisesti pitivät vaalilupauksensa, mutta kokemattomampi ja populistisempi perussuomalaiset lupasivat useampia asioita ja toteutti vä-

häisemmän osuuden vaalilupauksistaan. Keskustan ja kokoomuksen toteuttamien vaalilupauksen osuus ylsi tasolle, jollaista on havaittu kansainvälisissä vertailevissa tutkimuksissa. Kuten analyysissämme artikkelissa 3, vertailevissa vaalilupaustutkimuksissa teoreettisena lähtökohtana on usein lupausedustamisen teoria, jonka mukaan äänestäjät palkitsevat tai rankaisevat puolueita sen mukaan, kuinka ne toteuttivat vaalilupauksensa huomioiden samalla tulevaa kautta koskevien lupauksen sopimisen omiin preferensseihinsä (Mansbridge 2003).

Samoin kuin ensimmäisessä artikkelissa yhtenä tavoitteistamme oli tuoda täällä aiemmin hyödyntämätöntä metodiikkaa kotimaiseen tutkimukseen ja vankistaa suomenkielistä tutkimuskäsitteistöä. Sovelsimme tutkimuskirjallisuudessa vakiintunutta vaalilupauksen määritelmää: *vaalilupa on puolueen vaaliohjelmassaan julkistama sitoumus sellaiseen toimenpiteeseen tai lopputulokseen, jonka toteutuminen on selvästi todennettavissa* (Royed ym. 2019, 24). Määritelmä on suppeampi kuin arkipuheessa, jossa vaalilupauksella saatetaan tarkoittaa myös laveampia lupauksia, joihin ei sisälly sellaista kriteeriä, jonka toteutuminen olisi riittävän yksiselitteisesti todennettavissa jälkikäteen. Määritelmän aineistorajaus perustuu vertailevan vaalilupaustutkimuksen tarpeisiin, ja esimerkiksi puoluejohdon julkiset puheenvuorot vaalikampanjoissa saattavat sisältää merkittäviä vaalilupauksia, vaikkei niitä olisi kirjattu vaaliohjelmiin, jotka yleensä valmistuvat ennen kuin kampanjointi on kuumimmillaan. Silti vaalilupaustutkimus voi osaltaan tuottaa kunnianpalautusta puolueille, jotka ovat toteuttaneet, mitä täsmällisesti lupasivat, ja mahdollisesti myös kohdentaa huomiota siihen, milloin vaalilupauksen täsmällisyys on sillä tasolla, että niiden toteutumista voi mielekkäästi arvioida.

Neljännessä artikkelissa, joka on yhteisartikkeli Sakari Niemisen ja Juha Ylisaalon kanssa, vaalilupaustutkimusta laajennettiin kolmelle vaalikaudelle vuosien 2011, 2015 ja 2019 eduskuntavaaleihin. Nyt analyysin kohteena oli kuitenkin vaalilupauksen toteutumisen sijaan niiden sisällyttäminen hallitusohjelmiin. Jäljempänä luvussa 7 esittelen analyysillemme keskeiset hallituskoalitioiden tutkimuksessa käytetyt käsitteet *salienssi* ja *preferenssien tangentiaalisuus*. Lyhyesti kuvaten salienssissa yhdistyvät aihealueen tärkeys ja sen saama huomio, ja tangentiaalisuus puolestaan tarkoittaa sitä, missä määrin toimijat pitävät eri aihealueita keskeisinä. Artikkelin 4 aineistona toimi 1202 todennettavuuskriteerin täyttävää vaaliohjelmassa esitettyä vaalilupausta puolueilta, jotka muodostivat hallituskoalition edellä mainittujen eduskuntavaalien jälkeen.

Artikkeli 4 yhdistää vaalilupaustutkimuksen ja hallituskoalitiotutkimuksen vaikiintuneita linjauksia käyttäen suomalaista empiiristä aineistoa. Kumpaankin linjaan liittyy runsas tutkimuskirjallisuus, mutta tutkimuslinjojen yhtymäkohdat ovat olleet edeltävissä tutkimuksissa harvalukuisia, sillä koalitiotutkimuksissa on täsmällisten vaalilupauksen sijaan analysoitu enemmän muun muassa ministeripaikkojen jakoa ja puolueiden ideologisia asemia. Muodostimme artikkelissa 4 aiempia tutkimuksia

tarkemman luokituksen sille, kuinka vaalilupaus saatetaan sisällyttää hallitusohjelmaan: vaalilupaus voidaan sisällyttää hallitusohjelmaan täysin, sisällyttää osin tai osoittaa vaalilupaukselle tukea sitoutumatta sen toteuttamiseen. Sen lisäksi hallitusohjelma saattoi olla ristiriidassa vaalilupauksen kanssa tai mikä oli paljon yleisempää, olla vailla yhteyttä vaalilupaukseen. Vaalilupausta vastaavan kirjauksen sisällyttäminen hallitusohjelmaan on tärkeä askel kohti vaalilupauksen toteutumista, ja siksi mahdollisimman sitovan kirjauksen tekeminen on puolueelle onnistunut edustusteko.

Artikkelin 4 regressioanalyysissä havaitsimme, että salientit vaalilupaukset sisällytettiin hallitusohjelmiin varsin todennäköisesti, etenkin jos ne olivat yhtäläisesti salienteja muillekin hallituspuolueille. Vaalilupausten sisällyttäminen hallitusohjelmiin oli todennäköistä myös silloin, kun aihealue oli salientti vaalilupauksen tehneelle puolueelle ja preferenssien tangentialisuus oli vähäistä. Toisaalta mikäli puolue teki paljon vaalilupauksia yksittäiselle aihealueelle, se vähensi sisällyttämisen todennäköisyyttä. Konsensus hallituspuolueiden kesken puolestaan lisäsi todennäköisyyttä hallitusohjelmakirjaukselle, vaikka yhteisymmärryksen vallitessa asia olisi luultavasti ollut toteutettavissa ilman kirjaustakin. Artikkelissa 4 pyrimme tutkimusotteeseen, jonka tulokset olisivat yleistettävissä sellaisiin demokraattisiin valtioihin, joissa on Suomen tapaan monipuoluehallituksia ja joissa hallitusohjelmaan tehtävät kirjaukset ovat merkittäviä toteutettavan politiikan kannalta.

Esittelen seuraavaksi väitöksen teoriataustaa luvussa 2 ja tutkittuja aineistoja sekä niiden kokoamista luvussa 3. Kunkin artikkelin osalta omissa luvuissaan 4–7 esittelen tutkimusten metodiikkaa sekä erittelen keskeisimpiä johtopäätöksiä ja yhtymäkohtia tutkimuskirjallisuuteen. Johtopäätösluvussa 8 kertaan tiivistetysti tutkimusten tuloksia, arvioin tuotetun tiedon merkitystä sekä otan esille mahdollisia jatkotutkimusta kaipaavia kysymyksiä.

2 Edustamisteoriat tutkimuksen taustalla

Teoreettisella tasolla kaikki artikkelit kytkeytyvät edustamistekoihin. Niiden taustalla sovelletut edustamisteoriat kuitenkin painottuvat eri tavoin jokaisessa julkaisussa. Ulkосуomalaisia käsiteltäessä (artikkeli 2) Hanna Pitkinin (1967) klassiset määritelmät substantiivisesta ja deskriptiivisestä edustamisesta ovat keskeisiä, kun taas vaalilupauskirjallisuudessa (artikkelit 3 ja 4) keskeinen viittauskohde on Jane Mansbridgen (2003) lupausedustaminen (*promissory representation*). Pitkinin edustamiskäsitteistöä on edelleen kehitetty feministisessä tutkimuksessa, jossa on analysoitu naisten ja erilaisten yleensä alisteisessa asemassa elävien väestöryhmien edustamista, mikä puolestaan on tuottanut käsitteistöä, joka soveltuu ulkomailla asuvien kansalaisten edustamisen analyysiin.

Eduskunnan täysistuntokeskustelujen analyysissä artikkelissa 1 edustamisteoriaa ei ole esillä muutoin kuin tutkimuskohteen valinnan perustelussa. Kuten Kari Palonen (2012) kirjoittaa, täysistuntokeskustelut ovat tärkeä tutkimuskohde siksi, että istunnoissa kansanedustajat ja ministerit perustelevat tekemiään päätöksiä ja valintoja sekä tuovat keskustelun kohteeksi ja politisoinnin piiriin tärkeinä pitämiään asioita. Parlamentti edustaa kaikkia kansalaisia, myös äänioikeudettomia, eli toimii poliittisen kontrollin välineenä kansalaisten puolesta hallituksen ja hallinnon suuntaan. Näin ollen *jokainen täysistuntopuhe on edustusteko*. Uutta tutkimuksessa oli näiden edustustekojen kokonaisanalyysi, kun oli muodostettavissa kaikki puheenvuorot huomioiva kokonaiskuva siitä, mistä puheenaiheista edustaminen muodostui neljän vaalikauden aikana.

Politisoinnilla tarkoitan sekä uusien asioiden tuomista poliittisen keskusteluun että jo keskustelussa olleiden asioiden pitämistä edelleen esillä. Eduskunnassa monesta asiasta debatoidaan vaalikaudesta toiseen, ja sikäli on mahdollista, että jokin kiistanalainen asia on jokseenkin pysyvästi politisoitunutta. Väitöksessäni käsitteen käyttö vastaa Palosen (2012, 189) tapaa kirjoittaa politisoitumisesta: ”ymmärretään poliittiseksi, toisin sanoen sellaiseksi, jonka suhteen vaihtoehtoiset toimintatavat ovat mahdollisia”. Vaikka eri artikkeleissa analysoidut täysistuntokeskustelut ja puolueiden vaaliohjelmiin sisältyvät vaalilupaukset ovat erilaisia lähdeaineistoja, niitä yhdistää parlamentaarisen edustuksellisen demokratian ydinasiat. Edustuslaitos

luo olemassaolollaan sekä edustajat että edustettavat, ja edustuslaitoksen valinta haastaa kansalaiset ottamaan poliittista kantaa kysymyksiin parlamentin asialistalla, ja toisaalta keskusteluillaan parlamentti luo politiikan asialistaa (Palonen 2012, 46).

Artikkelissa 1 keskeinen tavoite oli myös metodiikan esittäminen ja kehittäminen, minkä lisäksi useissa jatkotutkimusmahdollisuuksia ajatellen kiinnostavissa kysymyksenasetteluissa LDA-mallin tuottamien aiheiden lisäksi tarvitaan metadatta puhujista, jos LDA-aiheita analysoimalla vertaillaan edustustekoja esimerkiksi puolueiden tai edustajien henkilökohtaisten ominaisuuksien mukaan erotellen. Kysymykseen siitä, millainen yhteys laskennallisen LDA-aiheen osuudella kussakin edustajan puheessa ja tutkijan LDA-aiheeseen yhdistämien edustettavien substantiivisella edustamisella vallitsee, voi etsiä vastausta artikkelissa 1 esitellyllä tavalla, kun olettaa, että tietystä asiasta puhuminen on kyseiseen asiaan liittyvää edustamista. Silti varmempi vastaus edellyttäisi myös validointia esimerkiksi suorittamalla järjestelmällisesti ihmislukijan tekemää sisällönanalyysia otokseen puheenvuoroista nimenomaan substantiivisen edustamisen näkökulmasta. LDA:n perusteella tiedetään yleensä, mistä edustaja puhui, mutta artikkelin 1 analyysissä ratkaisemattomaksi kysymykseksi jää, kuinka mielekästä on olettaa, että jo jonkin asian mainitseminen kertoisi, minkälainen kanta edustajalla on asiaan. Substantiivinen edustaminen edellyttäisi, että edustaja toimii edustettavien puolesta, mutta onko asiasta puhuminen välttämättä puolesta puhumista? Esimerkiksi maahanmuutosta saatetaan puhua sekä maahan muuttaneiden kansalaisten hyväksi toimien että heidän täälläoloa vastustaen. Usein kuitenkin puheenvuoro eduskunnassa on edustusteko sitä kautta, että edustajat puhuvat mieluummin jonkin kansalaisjoukon puolesta, kun taas kyseisen joukon asemaa heikentävät puheet kohdennetaan toisin esimerkiksi puhumalla valtiontaloudesta. Esimerkiksi harva edustaja sanoisi, että tutkimusvaroja olisi vähennettävä, mutta sen sijaan he keskittyvät valtiontalouden rajoitteiden korostamiseen tutkimusvaroista päätettäessä, minkä johdosta runsaasti tutkimuksesta puhuvien edustajien kohdalla voi pitää todennäköisenä, että on tapahtunut tiedeyhteisön substantiivista edustamista.

Edustamisteoria on näkyvämmiin esillä artikkelissa 2, jossa tavoitteena on etsiä puheteot, joilla ulkosuomalaisia on edustettu eduskunnan täysistunnossa sekä kansanedustajien valtiopäivätoimissa, kuten kirjallisissa kysymyksissä tai erilaisissa eduskunta-aloitteissa. Kyseessä on substantiivisen edustamisen analyysi, jossa etsitään ja tutkitaan edustamistekoja (*instances of representation*). Ulkosuomalaisiin liittyvät kirjaukset hallituksen esityksissä ja valiokunta-asiakirjoissa voivat myös olla seurausta ulkosuomalaisten hyväksi toimimisesta, joka muistuttaa Pitkinin (1967) määritelmää substantiivisesta edustamisesta toimimisena edustettavan puolesta (*acting for*), mutta tässä tapauksessa edustamissuhde ei ole niin selkeä kuin kansanedustajien valtiopäivätoimissa. Ulkosuomalaisia edustetaan ylipäätään niin harvoin, että katson kuitenkin tällaiset toimet kohtalaisen soveltuviksi yhdistettäväksi edustamis-

tekojen analyysiin. Perustelen näkemystäni sillä, että valiokuntien mietinnöt ja lausunnot ovat edustajien tuottamia, hallituksen esitysten sisällöstä viime kädessä voivat päättää hallituspuolueet ja että myös valiokuntien kuulemat asiantuntijat ovat edustajien kutsumia. Viimeiseen voi liittyä edustusteko sitä kautta, että halutaan tuoda kuultavaksi tahoja, joiden äänen edustaja katsoo parhaaksi saada kuuluviin. Näin voidaan etsiä vastausta kysymykseen, ketkä toimivat ulkosuomalaisten puolesta eli tekivät edustustekoja ulkosuomalaisille.

Palop-García (2019, 13) erottelee emigranttiedustamisessa lainsäädäntö- ja hallintotasot, joista jälkimmäisessä emigranttikansalaisten edustaminen toteutuu muun muassa kuulemisten ja lausuntojen kautta. Järjestelmällisimmin tällainen edustaminen toteutuu Suomessa Ulkosuomalaisparlamentissa, joka tavallisesti antaa lausuntoja ulkosuomalaisia koskevan lainsäädännön valmisteluun. Vaikka Ulkosuomalaisparlamentin omat päätökset eivät sisälly tutkimusaineistoon, asiantuntijakuulemisten kautta artikkelin 2 analyysiin sisältyy lainvalmisteluaineistojen ohella myös pieni määrä muita kuin kansanedustajien tai ministereiden tekemiä edustustekoja.

Sen sijaan deskriptiivisen edustamisen osalta, eli sen suhteen, kuinka edustajat ominaisuuksiltaan vastaavat edustettavia, ulkosuomalaisten edustamista on hankalampaa tutkia. Syy on yksinkertaisesti siinä, että vain pieni osa kansanedustajista on ulkosuomalaistaustaisia. Lisäksi tietoa siitä, millaisia mahdollisia kokemuksia kulloisillakin edustajilla on elämisestä ulkomailla Suomen kansalaisena, oli niukasti saatavilla. Suurimmalla osalla edustajista synnyinpaikkakunta sijaitsi Suomessa. Vaikka nykyedustajilta voisikin kyselyllä selvittää kokemuksia ulkosuomalaisuudesta, se ei onnistuisi pidemmän ajan analyysissä edesmenneiden edustajien kohdalla, minkä vuoksi syvällisempää deskriptiivisen edustamisen analyysia ei suoritettu artikkelissa 2. Hinojosa ym. (2018) sisällyttää deskriptiiviseen edustamiseen myös esiintymisen ryhmän edustajana, kuten naiset edustajan ottaessa puheessa esille, että hän puhuu naisena (*speaking as woman*), mutta tällaisetkin puheenvuorot, joissa edustaja viittasi kokemukseensa ulkosuomalaisena, jäivät määrältään muutamaan kertaan.

Kun kirjoitetaan ulkosuomalaisten substantiivisesta edustamisesta, tarvitaan rajaus, mikä on toimimista ulkosuomalaisten puolesta. Ulkosuomalaiset ovat heterogeeninen joukko, jonka tarpeet ja intressit ovat hyvin moninaisia. Jäljempänä luvussa 5.2 rajaan aiemman tutkimuskirjallisuuden perusteella ne ulkomailla asuviin kansalaisiin vaikuttavat asiat, joita tarkastelin ulkosuomalaisille olennaisina koko väestöryhmän osalta eli eräänlaiset ulkosuomalaispolitiikan ydinasiat. Käytännössä kuitenkin keskustelujen kohdalla operationalisointina oli ulkosuomalaisten mainitseminen, ei niinkään keskusteltavana ollut asia.

Artikkelissa 2 substantiivisen edustamisen tulkinta ammentaa feministisestä tutkimuksesta, jossa on tutkittu laajasti naisten edustamista. Käyttämäni edustamistulkinta pohjautuu sekä Batesin ja Sealeyn (2019, 242) määritelmään, jossa naisten sub-

stantiiviseksi edustamiseksi määritellään se, *missä määrin edustajat toimivat naisten hyväksi ja edistävät naisten intressejä*, että Claytonin ym. (2017) muotoiluun *naisten etujen sisällyttäminen lainsäädäntöprosessiin*. Näihin edustamismääritelmiin edustettava joukko on yksinkertaisesti vaihdettu naisista ulkosuomalaisiin. Claytonin ym. (2017) muotoilussa erityisesti, mutta myös Batesin ja Sealeyn (2019) määritelmässä, keskeinen käsite on intressi, ja edustamisanalyyseissä nouseekin esille tarve selkeästi rajata, millaiset intressit ovat olennaisia. Siltä osin paneudun luvussa 5 tarkemmin emigranttikansalaisten intresseistä tehtyyn aiempaan tutkimukseen (Østergaard-Nielsen ja Ciornei 2019, Palop-García 2018), joiden intressilistausta sovelsin analyyssissäni. Intressien sijaan olisi mahdollista puhua myös edustettavien eduista etenkin ulkosuomalaisten kohdalla, jos intressirajausta tehdään suppeasti, mutta teoriatasolla käytän silti intressin käsitettä, koska edustettavan intressinä voi olla myös tuottaa etua jollekulle muulle kuin itselleen.

Artikkeleissa 3 ja 4 sovellamme toista näkökulmaa edustamiseen. Lupausedustamisen (*promissory representation*) teoriassa oletetaan, että kansalaiset katsovat, kuinka puolueet tai ehdokkaat ovat toteuttaneet vaalilupauksensa, ja sen mukaan äänestäjät joko palkitsevat heidät uudelleenvalinnalla tai rankaisevat äänestämällä pois valta-asemasta. Mansbridge (2003) erottaa myös ennakoitiedustamisen (*anticipatory representation*), jossa äänestäjä tekee valintansa ehdokkaiden tulevaisuutta koskevien lupauksen perusteella. Käytännössä näin jyrkkää erottelua ei vaalilupaustutkimuksessa tehdä, vaan kansalaisten oletetaan valitsevan edustajansa sekä aiemman toteutuneen politiikan, että tulevaa koskevien lupauksen perusteella. Huomionarvoista on myös se, että vaalilupausten keskisessä ajattelussa voidaan sivuuttaa deskriptiivinen edustaminen, koska vaalilupausten kannalta olennaista on toteutuminen, ei toteuttaja. Myös substantiivinen edustaminen määrittyy vaalilupausten sisältönä, vaikka käytännössä vaalilupaukset eivät koskaan voi sisältää tyhjentävästi kaikkia edustamistekoja jo siksi, että vaalikausien aikana politiikkaan tulee väistämättä yllättäviä asioita, joista ei ole tehty vaalilupauksia.

Suomessa suhteellisen vaalitavan olosuhteissa yksittäisten ehdokkaiden sijaan on mielekkäämpää ajatella puolueiden tekemiä vaalilupauksia, koska yksittäisillä ehdokkailla on vain vähän mahdollisuuksia vaikuttaa politiikkaan verrattuna puolueiden eduskuntaryhmiin. Siksi tässä tutkimuksessa artikkeleissa 3 ja 4 soveltamme lupausedustamisen määritelmän voi kokoavasti muotoilla seuraavalla tavalla: *edustaminen tapahtuu siten, että puolueet muotoilevat ohjelman, jonka sisältämien vaalilupausten perusteella äänestäjät valitsevat parhaana pitämänsä vaihtoehdon, ja vaalilupausten toteutumisen perusteella seuraavissa vaaleissa äänestäjät rankaisevat vaalilupausten rikkomisesta valitsemalla toisin tai palkitsevat lupauksen pitämisen uudelleenvalinnalla.*

Artikkelin 2 analyysiin lupausedustaminen puolestaan ei sopisi erityisen hyvin teoreettiseksi viitekehyykeksi, koska puolueet eivät tehneet vaaliohjelmissaan erityi-

sesti ulkosuomalaisille kohdennettuja vaalilupauksia. Myöskään artikkelissa 1 lupausestämisen teoria ei ole esillä, vaikka mahdollisena jatkotutkimuskohteena vaalilupauksen esiintymistä täysistuntokeskusteluissa olisi mahdollista tutkia kokonaistutkimuksellisella otteella, sillä edustajat viittasivat puheissaan usein aiempiin lupauksiin.

Edustamiskäsitteistön lisäksi artikkelissa 4 keskeisiä käsitteitä ovat salienssi ja preferenssien tangentialisuus, joita ei käytetä muissa artikkeleissa, ja siksi käsitteiden niitä vasta luvussa 7. Kyseiset käsitteet ovat hallituskoalitioita käsittelevässä teoriassa tärkeitä, mutta niiden ja vaalilupauksen kautta tapahtuvien edustamistekojen yhteyden perinpohjaisempi käsittely jää jatkotutkimusten aiheeksi. Tässä yhteydessä voi todeta, että niin vaalilupaustutkimus kuin koalitiotutkimus liittyvät usein politiikan vaikutusten (*policy impact*) analyysiin, ja yhteys edustamiseen voi muodostua siten, että nähdään, mitkä intressit tulivat edustetuiksi.

Edustustekojä voi kuitenkin tehdä, vaikka edustaminen ei johtaisi selkeästi todennettaviin politiikkavaikutuksiin. Siltä kannalta ajatellen tämä väitös yhdistää politiikkavaikutusten kaksi ääripäätä: yhtäältä parlamenttipuheet, jotka määritelmällisesti ovat aina edustustekojä mutta joista millekään yksittäiselle puheelle on vaikeaa osoittaa todennettavia politiikkavaikutuksia, ja toisaalta todennettavat vaalilupaukset, jotka ovat osia puolueiden kansalaisille tuottamista politiikkavaihtoehtojen paketeista, joissa suuri määrä lupauksia tulevistä edustusteoista yhdistyy vaaleissa valittavaksi vaihtoehdoksi.

3 Aineistot

3.1 Tutkimuksen lähdeaineistot

Tässä väitöskirjassa aineistoja on monipuolisesti: keskeisimmät aineistot ovat eduskunnan täysistuntokeskustelut (artikkelit 1 ja 2) sekä puolueiden vaaliohjelmat (artikkelit 3 ja 4) ja hallitusohjelmat (artikkeli 4). Niiden lisäksi ulkosuomalaisasioiden osalta analyysiin sisältyvät hallituksen esitykset, valiokunta-asiakirjat ja kansanedustajien valtiopäivätoimista eduskunta-aloitteet sekä kirjalliset kysymykset (artikkeli 2). Kukin aineistoista on oma tekstilajinsa erityispiirteinen. Vaalilupausten toteutumisanalyysissa (artikkeli 3) on mielekkäintä hyödyntää kaikkia mahdollisia tietolähteitä, joista keskeisimpiä olivat säädöstekstit ja lainsäädännön esityöt, kuten hallituksen esitykset, joista antoisia olivat erityisesti niihin sisältyneet taustoitukset muutosta edeltäneestä asiailasta ja esitetyn muutoksen vaikutuksista, valiokunta-asiakirjat ja asiantuntijalausunnat valiokunnille sekä viranomaisten tilastojulkaisut. Niiden lisäksi hyödynsimme toteutumisarvioissa muun muassa lukuisia viranomaisraportteja, tiedotteita, ohjeita, selvityksiä sekä tieteellisiä tutkimuksia ja järjestöjen julkaisuja. Muutamien vaalilupausten toteutumisarvioon pyysimme lausuntoa asiantuntijalta. Käytimme lupaustarkistuksissa myös journalistisia lähteitä, mutta nämä toimivat usein lähinnä alkupisteenä tarkistustyölle ja johdattivat alkuperäislähteen äärelle, esimerkiksi uutinen lainsäädännön muuttumisesta siihen liittyvään säädösmuutokseen.

Eduskunnan täysistuntopuheen analyysissa puolestaan kyse oli tarkemmin sanoen täysistuntopöytäkirjojen analyysistä. Vaikka tutkimuksessa usein viitataan täysistuntopuheeseen, analysoimme edustajien puheet tekstinä, joka on lähtöisin salissa tapahtuneesta puheteosta. Toisinaan linjaus vastaa täysin edustajan tekoa, ”puhutaan pöytäkirjaan”, mikä on saanut keskustelun ajoittain vaikuttamaan jopa rinnakkaismonologeilta, kun taas toisinaan täysistuntokeskustelulla on debattimaisia piirteitä, joissa edustajat reagoivat toistensa ajatuksiin, mahdollisesti myös ei-sanalaisesti (ks. Pekonen 2011). Edustajien puhe kirjataan pöytäkirjoihin hyvin täsmällisesti vaikkakin mahdollisesti puhekielisyyskirjakielistäen (Voutilainen 2016). Suurta tekstiaineistoa käsittelevässä aihemallinnuksessa informaatiota yksinkertaisesti jätetään voimakkaasti, minkä vuoksi edustajan puheen ja pöytäkirjan käsitteleminen synonyymeina ei ole ongelma. Pienemmissä aineistoissa, kuten raja-

tussa joukossa ulkosuomalaisia käsitteleviä keskusteluita, myös ei-sanalliset viestit voisivat olla kiintoisa tutkimuskohde, mutta tässäkin tapauksessa analyysi perustuu pöytäkirjamerkintöihin, koska näin tutkimus on mahdollista ulottaa yhdenmukaisena jopa eduskunnan alkuaikoihin saakka. Näin on tehty myös tutkimusekonomisista syistä, koska tekstin lukeminen on nopeampaa kuin videoitujen puheenvuorojen katsonta.

Artikkeleissa 3 ja 4 puolueohjelmista käytimme puolueiden verkkosivuilta haettuja vaaliohjelmia. Niistä huomioimme ohjelmatekstin, sillä soveltamamme vaalilupausmäärittelmän (Royed ym. 1996, 24) mukainen täsmällinen ohjelmasitoumus on käytännössä aina sellainen, joka esitetään sanallisesti, minkä vuoksi ohjelmien kuvitusta tai taittoa ei analysoitu vaalilupausnäkökulmasta. Lisäksi käytimme artikkelin 4 aineistona kolmea hallitusohjelmaa, jotka ladattiin Valtioneuvoston internetsivuilta.

3.2 Eduskuntakorpuksen kokoaminen

Väitöstutkimuksen alkuvaiheessa merkittävä osa työtä oli täysistuntokeskustelu-tutkimustietokannan kokoaminen, jonka toteutin yhdessä Petri Loukasmäen kanssa. Sittenmin vastaavia ja monilta osin laajempia projekteja on valmistunut useita: Semantic Computing Research Groupin *Parlamenttisampo*, joka kattaa puheet eduskunnan alusta 1907 lähelle ajantasaisia (Sinikallio ym. 2025), Turun yliopistossa rakennettu *Lakitutka* (Alvesalo-Kuusi ym. 2022), joka sisältää lakiesityksiin liittyvät täysistuntopuheet vuodesta 2015 alkaen, Salla Simolan (2020) väitöstutkimus sisältäen vuodet 1907–2018, Kielipankin *Eduskunnan täysistunnot* -korpus (Eduskunta 2019) ja Tampereen yliopistossa Demokratian äänet -tutkimushankkeen rakentama korpus, joka sisältää täysistuntopöytäkirjat vuosilta 1980–2021 (Vode.uta.fi ei päivystä, ks. myös Andrushchenko ym. 2021). Kielipankissa on nykyään saatavilla myös *Eduskunnan täysistunnot 2015–2023 -lähdemateriaali* korpuksena (Eduskunta 2024). Jatkotutkimuksia ajatellen tänä päivänä on siten runsaammat mahdollisuudet täysistuntojen kvantitatiiviselle tekstianalyysille kuin tämän väitöstyön alkaessa, jolloin lähtökohtana olivat eduskunnan täysistuntoinformaation sisältävät sgml-tiedostot.

Artikkelin 1 aineisto koostuu 181 539 täysistuntopuheenvuorosta valtiopäivävuosilta 1999–2014, joista valtiopäivävuodelta 1999 aineistoon sisältyvät vain pöytäkirjat 86–117 eli valtiopäivävuoden loppupuoli. Useissa puheenvuoroissa edustajat puhuivat sekä suomeksi että ruotsiksi. Esimerkiksi muuten ruotsinkielisen puheenvuoron saattoi päättää suomenkielinen yhteenveto, tai edustaja saattoi vaihtaa kieltä useaan kertaan puheenvuoron edetessä. Artikkelin 1 aineistossa tällaisia puheenvuoroja oli 2 844 kappaletta. Hyödyntäen eduskunnan pöytäkirjatoimiston tekemää kielierottelua näistä puheenvuoroista saatettiin poimia erikieliset osat erikseen. Ar-

tikkelissa 1 tällaisista kaksikielisistä puheenvuoroista analysoitiin suomenkieliset kappaleet, ja LDA-analyysiin tuli lopulta 181 229 puheenvuoroa.

Aineisto ei sisällä puhemiesten puheenvuoroja. Puhemiespuheenvuorot olivat merkittynä tiedostoihin omalla tunnisteellaan, mikä helpotti niiden suodattamista aineistosta. Koska eduskunnassa puhemiespuheenvuorot koskevat keskustelutilannetta ottamatta kantaa käsiteltävään poliittiseen kysymykseen, päätimme jättää ne pois aineistostamme. Vastaavasti rajasimme aineiston ulkopuolelle puhemiesten vaalit valtiopäivien ensimmäisissä pöytäkirjoissa.

Aloitimme tietokannan kokoamisen eduskunnan pöytäkirjatoimiston keräämistä sgml-tiedostoista, joihin oli itse puheen lisäksi annotoitu metadataa puhujista, puheenvuorotyypeistä, puhujan eduskuntaryhmästä, ajankohdista ja puheenvuoron kielestä pöytäkirjatunnisteineen. Valtiopäivävuoden 1999 alkupuolen pöytäkirjat 1–85 olivat erilaisessa tiedostomuodossa, minkä vuoksi niitä ei sisällytetty aineistoon.

Tietolaatikko 1. ERRATA – Artikkelin 1

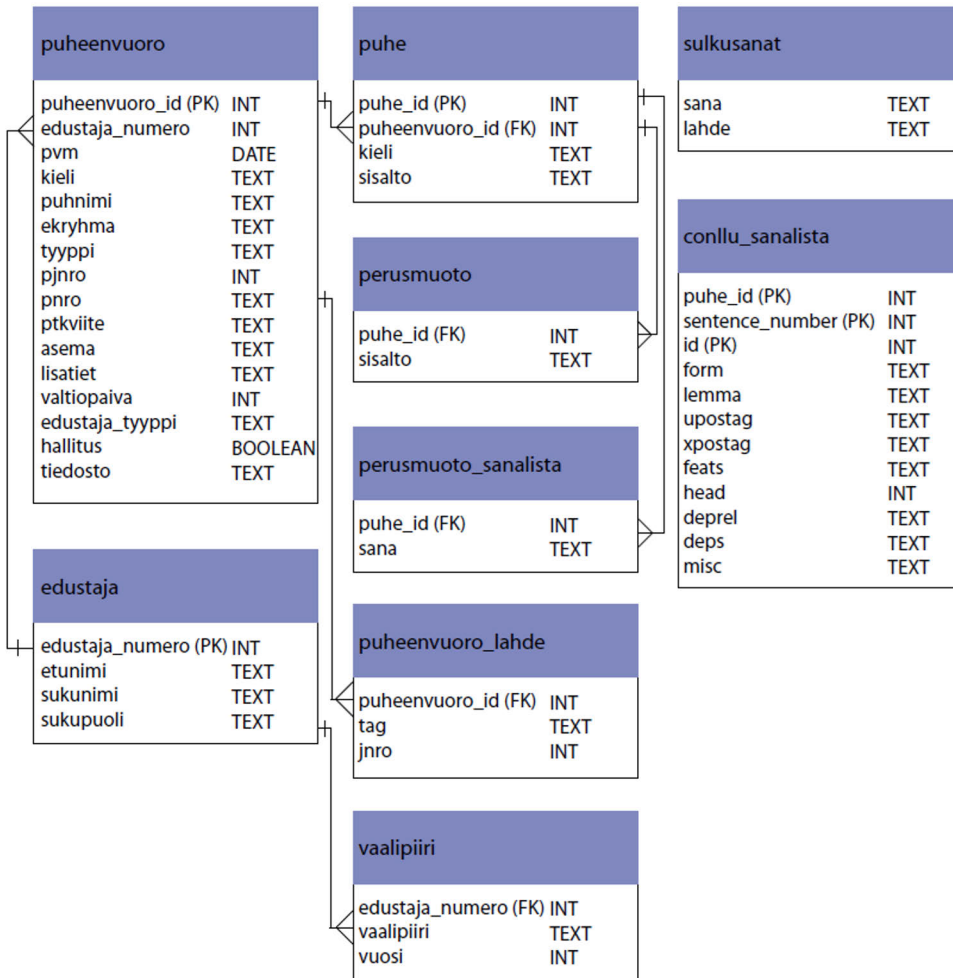
Artikkelin 1 aineistoon sisältyy virhe. Kyseessä on valtiopäivävuoden 2003 yhdentoista pöytäkirjan korvautuminen saman numeroisilla pöytäkirjoilla valtiopäivävuodelta 2002, joista siis yksitoista pöytäkirjaa tuli analyysiin kahdesti. Nämä pöytäkirjat olivat kumpanakin valtiopäivävuonna järjestysnumeroiltaan 081, 082, 083, 085, 086, 087, 088, 089, 090, 112 ja 113. Virhe sisältyi eduskunnan pöytäkirjatoimiston tuottamiin sgml-tiedostoihin, ja tutkimusryhmä havaitsi sen vasta työn myöhemmässä vaiheessa, kun puheenvuorojen ihmislukija-analyyseissa ihmetytti, että kaksi eri valtiopäivävuosien puheenvuoroa näytti identtisiltä, kuten ne virheen vuoksi olivatkin. Tutkimustietokannan sisältö korjattiin poimimalla oikeat tiedot eduskunnan internetsivuilta ja syöttämällä ne tutkimustietokantaan, ja artikkelin 2 analyysi perustuu korjattuihin tietoihin. Koska artikkeliin 1 sisältyi laajasti ihmiskoodaajien tekemiä analyyseja lasketuista LDA-malleista ja koska pois jääneiden (667 kpl, n. 0,37 % puheenvuoroista) ja kahteen kertaan sisällytettyjen (706 kpl) puheenvuorojen määrät olivat tutkimuskysymyksiä ajatellen vähäiset suhteessa aineiston kokoon, tutkimuksen uudelleensuorittamista ei katsottu tutkimusryhmässä mielekkääksi tutkimustyön koostuessa suurelta osin ihmiskoodaajien suorittamasta analyysistä. Kuitenkin artikkelin 1 kuvioissa 6, 7 ja 8 esitetyissä kunta-aiheen osuuskorrelaatioissa vuoden 2003 kohdalla vaikutus lienee merkittävämpi, sillä virheen vuoksi 123 puheenvuoroa sisältänyt välikysymyskeskustelu kuntatalouden turvaamisesta (VK 2/2003 vp, PTK 88/2003 vp) jäi pois LDA-analyyseista.

Tutkimustietokanta toimii SQLite-ohjelmistossa. Tietokannan rakenne on esillä kuviossa 3.1. Petri Loukasmäki suunnitteli tietokannan rakenteen ja kirjoitti ohjel-

mistot, joilla pöytäkirjojen informaation sisältäneet sgml-tiedostot luettiin ja olennaiset tiedot kerättiin tietokantaan. Lisäksi lisäsimme tietokantaan tietoja edustajien ominaisuuksista, kuten vaalipiiri ja sukupuoli, jotka haettiin eduskunnan internetsivuilta. Eduskunnan tilastoissa kansanedustajat jaetaan mies- tai naisedustajiin, ja tämä jako säilyi aineistossamme, mutta tietokannan *sukupuoli*-kohta määriteltiin tekstikentäksi, johon voi määritellä myös muita sukupuolia. Valitsimme tällaisen tietokantarakenteen, koska sen avulla saatiin käyttöön tehokkaat SQL-haut, koska uuden informaation lisääminen sellaiseen on kätevää ja koska asiat pysyvät määritelyssä järjestyksessä.

Ennen LDA-mallinnusta lemmatisoimme täysistuntopuheenvuorot, eli sanojen eri taivutukset muunnettiin perusmuotoonsa. Ilman lemmatisointia LDA-algoritmi olisi tulkinnut kunkin sanan erilaiset taivutusmuodot eri sanoiksi, mikä olisi kasvattanut ylenmäärin LDA:n sanamatriisin kokoa ja vaikeuttanut mallien tulkintaa taivutusmuotojen esiintyessä kunkin erikseen yhden lemman sijaan. Käytännössä siis oletimme, että kansanedustajan sanoessa esimerkiksi ”taloutta” tai ”talouden”, hän koko ajan puhui käsitteestä, jonka voi pelkistää lemmaan talous. Kaikki tutkijat eivät pidä lemmatisointia tarpeellisena (esim. Schofield ym. 2017b), sillä tietokone saattaa selvittää laskennasta hyvin ilmankin, mutta se helpottaa ihmistulkitsijan työtä. Joissain tutkimuksissa sanoja on myös katkaistu lemmatisoinnin sijaan (esim. Simola 2020), mutta tällöin puolestaan saatetaan hukata informaatiota, koska katkaisu ei huomioi johdoksia, jotka ovat merkittäviä suomen sananmuodostuksessa, eikä myöskään suomen astevaihtelua. Matti Nelimarkka (2019) käyttää käsitteitä lemmaus ja stemmaus, katsoen lemmauksen stemmausta paremmaksi aihemallinnukseen.

Jäsensimme aineiston lemmatisointia varten Lingsoft Oy:n FINTWOL- ja SWETWOL-jäsentimillä ja lisäksi suomenkielisiltä osin jäsensimme aineiston Turku NLP -ryhmän Finnish Dependency Parserilla (FDP). FINTWOL perustuu rajoitekielioppiin ja FDP riippuvuuskielioppiin, ja ne tuottivat hieman erilaisia sanamääriä, vaikka molemmat tunnistivat suomen sanaston hyvin. FINTWOL muunsi sanat perusmuotoonsa, tai mikäli mahdollisia perusmuotoja oli useita, esitti jokaisen. Näin korpuksen suomenkielisistä puheista muodostui 76 097 erilaista jäsenettä, joita esiintyi yhteensä 40 304 399 kappaletta. FDP puolestaan palautti sanan perusmuodon, jos jäsenennin tunnisti sanan. FDP tuotti 68 881 jäsenettä, joita esiintyi 39 519 258 kappaletta, kun välimerkkejä ja numeraaleja ei huomioida. Jätimme huomiotta sanat, joita jäsentimet eivät tunnistanee. Jäljempänä LDA-analyysi perustuu FDP-jäseneteisiin, ja lisäksi hyödynsin SWETWOL-jäseneteitä kokeillessani erilaisia sanahakuja ulkosuomalaisedustamisen analyysissa.

Kuvio 3.1 Puheet-tutkimustietokannan SQL-rakenne.

Tietokannassa taulu *puheenvuoro* sisältää sgml-tiedostoista kerätyn informaation sekä tutkijoiden lisäämiä tietoja, kuten edustajan hallitus- tai oppositioasema. Osittelimme tauluun *puhe* puheenvuoron sisältämät kappaleet käytetyn kielen mukaan, jolloin kaksikielisestä täysistuntopuheesta muodostui erilliset rivit suomen- ja ruotsinkielisistä osuuksista. Muodostimme näistä vielä lemmatisoidut versiot tauluihin *perusmuoto* ja *perusmuoto_sanalista*, joista edellisessä kukin puhe on yhtenä rivinä ja jälkimmäisessä kullekin riville sijoittuu kielestä riippuen yksi FINTWOL- tai SWETWOL-jäsentimen tuottama lemma. Taulu *conllu_sanalista* sisältää vastaavasti yhden jäsenteen riviä kohden, alkuperäisen sanan sekä siihen liittyvän CoNLL-U-standardin mukaisen informaation suomenkielisistä puheista.

Poistimme LDA-analyysia varten jäsenleistä sulkusanat eli kaikkein yleisimmin esiintyvät jäsenleet, kuten pronominit ja tavallisimmat partikkelit sekä numerot, päivämäärät ja yhden merkin mittaiset sanat, poikkeuksena ’§’. Täysistuntokeskusteluiden erikoisuutena sulkusanoihin kuuluivat myös ’arvoisa’, ’rouva’, ’herra’ ja ’puhemies’, jotka esiintyvät likimain jokaisessa puheenvuorossa. Tallensimme käyttämämme sulkusanalistan tutkimustietokantaan omaksi taulukseksi. Schofield ym. (2017a) esittivät, että suurten sulkusanalistojen laadinta ei kohenna laskennan laatua merkittävästi, sillä LDA-malli huomioi yleisesti esiintyvät sanat hyvin, ja sulkusanajoukko pidettiin suppeana. LDA-aiheiden toimivuuden tulkintaa sulkusanojen poisto kuitenkin helpottaa, sillä niitä olisi yleisyydestään johtuen vaikeaa kytkeä mihinkään tiettyyn politiikan teemaan. Sulkusanojen lisäksi poistimme LDA-analyysissa sanastosta jäsenleet, jotka esiintyivät korpuksessa alle viisi kertaa.

Artikkelin 2 analyysi ulkosuomalaisen edustamisesta eduskunnan täysistuntokeskusteluissa ulottuu ajallisesti pidemmälle kuin kokoamamme tutkimustietokanta. Valtiopäivävuosien 2015 ja 2016 analyysi perustui FIN-CLARIN:in Eduskunta-korpukseen (Eduskunta 2019). Valtiopäivävuodesta 1975 valtiopäivävuoden 1999 pöytäkirjaan 85 saakka sekä valtiopäivävuodesta 2017 alkaen lokakuulle 2020 saakka analyysi perustui eduskunnan internetsivujen hakutoiminnolla etsittyihin täysistuntopöytäkirjoihin.

Tutkimushankkeen alkuvaiheessa aikomuksena oli tuoda eduskuntakorpus julkisesti saataville. Eduskunnan täysistuntojen pöytäkirjat ovat julkisia asiakirjoja, minkä vuoksi niiden käsittelyyn ei liity sellaisia tutkimuseettisiä tai tekijänoikeudellisia rajoitteita kuin moniin muihin aineistoihin liittyisi. Tässä tapauksessa mielekkäin julkaisumuoto olisi ollut tietokantadumppi eli koko tietokanta kerralla. Tätä kirjoitettaessa saatavilla on kuitenkin ajallisesti kattavampia ja runsaammin dokumentoituja, myös kansainvälisten standardien mukaan laadittuja eduskuntakorpuksia, minkä vuoksi koko aineiston julkaisemisesta luovuttiin. Tietokanta on kuitenkin saatavissa tekijöiltä erikseen sovittaessa.

3.3 Vaalilupausaineistot

Vaalilupaus tutkimuksessa vakiintuneena menetelmänä on ollut etsiä vaaliohjelmista lausumat, jotka täyttävät sovelletun vaalilupausmäärittelyn, tässä tapauksessa puolueen vaaliohjelmassaan julkistamat sitoumukset sellaiseen toimenpiteeseen tai lopputulokseen, jonka toteutuminen on selvästi todennettavissa (Royed ym. 2019, 24). Sen vuoksi menetelmälliset ja määrittelmälliset valinnat vaikuttavat merkittävästi aineiston muodostumiseen, mihin liittyviä ratkaisuja esittelen luvussa 6. Käytännössä silloin kyse on vaalilupaus erottelusta lähdetekstistä, esimerkiksi mikä erottaa vaalilupaus muista tulevaisuutta koskevista lausumista. Tässä alaluvussa käsitte-

len analysoitujen tekstien alkuperäislähteitä vastaten kysymykseen, mitä vaaliohjelmaa ja hallitusohjelmia tutkimme.

Artikkelissa 3 analysoiduista ohjelmateksteistä keskustan vaaliohjelma koostui yhdestä asiakirjasta. Kokoomukselta analysoimme kaksi asiakirjaa, joista toinen oli otsikoitu strategiseksi hallitusohjelmaksi ja toinen työlistaksi. Perussuomalaisten osalta vaaliohjelma koostui kahdeksan dokumentin muodostamasta kokonaisuudesta: Pääteemat ja seitsemän sektorikohtaista ohjelmaa. Puolue luetteli kaikki nämä dokumentit kotisivuillaan otsikon ”Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelmat 2015” alla. Kukin vaaliohjelma ladattiin puolueiden verkkosivuilta.

Eryityisesti perussuomalaisten kohdalla tällä aineistovalinnalla oli ratkaiseva merkitys lupausmäärän laajuuteen, sillä Pääteemat-vihkonen olisi lyhytyensä vuoksi jättänyt vaalilupausmäärän hyvin pieneksi, kun taas sektoriohjelmat huomioiden lupausmäärä on suurehko verrattuna muihin puolueisiin. Valintaa voi pitää onnistuneena jatkotutkimusmahdollisuuksia ajatellen, sillä mikäli tutkimusta laajennetaan vastaisuudessa vuoden 2023 eduskuntavaalien aineistoon, puolue pystytään huomiomaan edelleen, vaikka kyseisissä vaaleissa perussuomalaiset ei julkaissut lainkaan yleisluontoista vaaliohjelmaa vaan yksinomaan sektoriohjelmia.

Vaaliohjelmien pituuksissa oli huomattavia eroja: vuoden 2015 vaaleissa keskustan ohjelman sanamäärä oli noin 2150 sanaa, kokoomuksen ohjelmien yhteensä noin 4500 sanaa ja perussuomalaisten ohjelman yli 20 100 sanaa. Ohjelmatekstien pituuseroihin nähden lupausmäärissä ei ollut yhtä suuria eroavuuksia, mihin vaikutti osaltaan se, että toistetut vaalilupaukset huomioitiin yhtenä lupauksena. Ohjelmien laajuus vaihteli myös vaalien välillä, esimerkiksi SDP:n 2015 ohjelman laajuus oli noin 2200 sanaa, kun taas 2019 vaaleihin puolue julkaisi noin 30 700 sanan ohjelmajärkäleen. Mainitut sanamäärät ovat likiarvoja, sillä aineiston koostuessa lupauspoimintoista ei ollut tarpeen muodostaa tarkkoja sääntöjä ohjelmatekstien pituusmääritelmälle, kuten kuvissa esiintyvien sanojen huomioinnille tai oheismaininnoille kuten vaalien päivämäärille.

Osaltaan ohjelmatekstien tyyli, jaottelu moniin julkaisuihin ja ohjelmatekstin kokonaispituus voi kuitenkin vaikuttaa vaalilupausmäärään. Esimerkiksi RKP suosi jokaisessa analysoidussa vaaliohjelmassaan (2011, 2015 ja 2019) listauksia puolueen tavoitteista, jolloin tekstin tyyli suosii täsmällisten vaalilupauksen esittämistä, kun taas joissain tapauksissa pitkät ja monia varauksia sekä mahdollisia kehityskulkuja sisältävät kappaleet vaativat huolellista puntarointia siitä, onko puolue tehnyt vaalilupauksen määritelmän täyttävän ohjelmasitoumuksen.

Poimimme vaaliohjelmista tarkat vaalilupaukset ja useita niihin liittyviä ominaisuuksia luvussa 6 kuvattavalla tavalla, minkä lisäksi kokosimme aineistoon taustatietoja: lupauksen tehnyt puolue, puolueen asema hallituksessa tai oppositiossa ennen ja jälkeen vaalien, lupauksen aihealue 14-luokkaisella luokituksella (esim. sosi-aali- ja terveystalitiikka, kulttuuri ja opetus) ja kunkin aihealueen salienssiarvo, joka

haettiin MARPOR-vaaliohjelmatutkimushankkeen kansainvälisestä vertailuaineistoista, josta myös Suomea koskevat aineistot ovat saatavilla (Lehmann ym. 2023).

Toteutimme artikkelin 4 vaalilupausoiminnan vastaavalla tavalla kuin artikkelin 3 kohdalla, ja huomioimme poiminnassa kolmelta vaalikaudelta kaikki puolueet, jotka saivat kansanedustajanpaikkoja vaaleissa. Taulukko 3.1 sisältää listan analysoituista ohjelmateksteistä.

Taulukko 3.1 Artikkelissa 4 analysoidut vaaliohjelmat ja niihin liittyvät ohjelmatestit.

Vaali-kausi	Puolue	Ohjelmatestit
2011	KD	Koti, uskonto, isänmaa. Tästä on kyse. Vaaliohjelma 2011–2015
	KESK	Koko Suomi, kaikki suomalaiset. Vaaliohjelma vuoden 2011 eduskunta-vaaleihin
	KOK	Vaaliohjelma Matkaopas hyvinvointivaltiota paremmintovaltioon
	PS	Suomalaiselle sopivin. Perussuomalaiset r.p:n eduskuntavaaliohjelma 2011
	RKP	RKP rikkaamman Suomen puolesta. Vaaliohjelma, eduskuntavaalit 2011; SFP för ett rikare Finland. Valprogram, riksdagsvalet 2011
	SDP	Työn ja oikeudenmukaisuuden puolesta
	VAS	Vasemmistoliiton eduskuntavaalien 2011 vaaliohjelma
	VIHR	Vihreä tehtävä 2010–2014 – Poliittinen ohjelma
2015	KD	Rohkeus rakentaa tulevaisuutta. Eduskuntavaaliohjelma 2015
	KESK	Keskustan vaaliohjelma. Eduskuntavaalit 2015
	KOK	Jos vanha tapa ei toimi, tarvitaan korjausliike. Strateginen hallitusohjelma Kokoomuksen työlistä
	PS	Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelma – Pääteemat Perussuomalaisten kielipoliittinen ohjelma 2015 Perussuomalaisten koulutuspoliittinen ohjelma 2015 Perussuomalaisten maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2015 Perussuomalaisten maaseutupoliittinen ohjelma 2015 Perussuomalaisten sosiaali- ja terveystaloudellinen ohjelma 2015 Perussuomalaisten talouspoliittinen ohjelma 2015 Perussuomalaisten turvallisuuspoliittinen ohjelma 2015
	RKP	Vaaliohjelma. Eduskuntavaalit 2015 (fi); Valprogram. Riksdagsvalet 2015 (se)
	SDP	Suunta Suomelle. Työtä, tasa-arvoa ja turvallisuutta. SDP:n vaaliohjelma
	VAS	Jälleenrakennetaan hyvinvointivaltio. Vasemmiston vaaliohjelma 2015
	VIHR	Äänelläsi rakennetaan parempi huominen. Vaaliohjelma – eduskuntavaalit 2015

Vaali- kausi	Puolue	Ohjelmatekstit
2019	KD	Suomi johon voit luottaa. Eduskuntavaaliohjelma 2019
	KESK	Suomen arvoisia tekoja. Keskustan vaaliohjelma, eduskuntavaalit 2019
	KOK	Kokoomuksen eduskuntavaaliohjelma 2019: Luotamme Suomeen
	LIIK	Tiekartta vaaleihin ja eduskuntakauteen
	PS	Äänestä Suomi takaisin. Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelma 2019 Perussuomalainen koulutuspolitiikka Perussuomalainen maahanmuuttopolitiikka Perussuomalainen sosiaalipolitiikka Perussuomalainen talouspolitiikka Perussuomalainen ympäristö- ja energiapolitiikka
	RKP	Yhdessä enemmän. RKP:n eduskuntavaaliohjelma 2019; Mera tillsammans. SFP:s riksdagsvalsprogram 2019
	SDP	Tulevaisuuslinja – SDP:n vaalivoitoteita ja muutoksen suunta 2030
	VAS	Oikeudenmukainen Suomi kaikille, ei harvoille. Vasemmistoliiton vaaliohjelma eduskuntavaaleissa 2019
	VIHR	Millaisen huomisen haluat rakentaa? Näytä luontosi ja äänestä! Vihreiden eduskuntavaaliohjelma 2019

Vaalikauden 2015–2018 valtiopäivillä eli Sipilän hallituksen aikana perussuomalaiset hajosi. Sipilän hallituksen ohjelmaan ei kajottu perussuomalaisten hajoamisen seurauksena, vaan sittemmin Siniseksi tulevaisuudeksi organisoitunut ryhmittymä hyväksyi ohjelman sellaisenaan. Koska Sininen tulevaisuus näyttäytyi vanhan, ”soinilaisen” perussuomalaisen puolueen jatkajana paljon selvemmin kuin ”hallaaholainen” puolue, käsittelemme sitä artikkelien 3 ja 4 analyysissä perussuomalaisten vuoden 2015 vaaliohjelman toteuttajana vaalikauden jälkimmäisellä puoliskolla (vrt. Praprotnik ja Ennsner-Jedenastik 2019).

Artikkelien 3 ja 4 aineistot ovat osa Vaalilupauksen elinkaari monipuoluedemokratiassa -hankkeessa koottua vaalilupausaineistoa, joka tullaan julkaisemaan suunnitelman mukaisesti Yhteiskuntatieteellisessä tietoaarkistossa. Tätä kirjoitettaessa aineistot ovat saatavilla vasta tekijöiltä erikseen sovittaessa.

3.4 Muut aineistotyytit

Artikkelissa 2 tutkimiani muita aineistoja olivat Lakitutka-palvelusta noudetut hallituksen lakiesitykset sekä eduskunnan valiokuntien mietinnöt ja lausunnot vuodesta 1991 lokakuuhun 2020 saakka. Artikkelin 2 analyysiin sisältyvät myös Lakitutkasta ladatut asiantuntijalausunnat valiokunnille alkaen vuodesta 2015 lokakuuhun 2020 saakka sekä vuodesta 1970 alkaen kirjalliset kysymykset (KK) ja erilaiset eduskuntaaloitteet (LA, TPA, TA ja TAA).

Artikkelissa 4 analysoimme hallitusohjelmat vuosina 2011, 2015 ja 2019 alkaneilta hallituskausilta. Vaikka pääministerivaihdosten johdosta hallitus muodollisesti erosi, seuranneet hallitukset jatkoivat edellisen hallituksen ohjelmilla. Poikkeuksen tästä muodosti Stubbin hallituksen niin sanotut minihallitusneuvottelut 18.–19.6.2014, joissa muodostettiin seitsensivuinen ohjelmateksti, johon sisältyy ajatus jatkaa pääsääntöisesti Kataisen hallituksen ohjelmassa sovitulla linjalla. Koska suurempia uusia hallitusneuvotteluja ei käyty, artikkelin 4 analyysi perustuu kulloistekin vaalien jälkeen aloittaneiden hallitusten ohjelmiin.

4 LDA-aihemallinnus ja täysistuntokeskustelut

4.1 Täysistuntokeskustelujen kokonaistutkimuksen taustaa

Mistä eduskunta puhuu täysistunnoissaan? Artikkelin avannut kysymys on parlamentaarisessa politiikassa pysyvästi ajankohtainen, koska kuten Kari Palonen (2012) kirjoittaa, jokainen täysistuntopuhe on poliittinen teko. Parlamentit politisoivat asioita, ja sitä kautta ne tuottavat liikkuvan rajan yksityisen ja poliittisen välille. Kysymykseen, mistä eduskunta puhuu, on Suomen politiikkaa vähänkin seuraavilla varmasti mielessään vastauksia, mutta suuren ja jatkuvasti karttuvan puhemäärän vuoksi määrällistä kokonaiskuvaa antavaa tietoa täysistuntopuheista oli artikkelin julkaisuajankohtana niukasti. Usein tämä niukkakin informaatio esiintyi politologisen tutkimuksen sijaan journalistisissa yhteyksissä, kuten uutisissa vaalikauden eniten ja vähiten puhuneista kansanedustajista, eikä välttämättä sisältänyt erotteluja puheiden sisällöistä. Siksi voi ajatella, että täysistuntokorpuksen kokoaminen edusti valtio-opillista perustutkimusta.

Vaikka merkittävimmät päätökset tehdään tyypillisesti ennen kuin täysistunto käsittelee asiaa, mahdollisesti jo hallitusneuvotteluissa tai hallituksen esityksen valmisteluvaiheessa enemmistöhallituksen puolueiden kesken, tai viimeistään valiokuntatyössä suljettujen ovien takana, se ei vähennä täysistunnossa käytävää keskustelua pelkäksi mielipiteiden pöytäkirjautukseksi. Eduskunta edustaa kaikkia Suomen kansalaisia. Parlamentti puhuu edustettavien puolesta sielläkin, missä näillä ei ole suoraa äänivaltaa, eli toimii poliittisen kontrollin välineenä kansalaisten puolesta hallituksen ja hallinnon suuntaan (Palonen 2012). Täysistuntokeskusteluissa ratkaisut oikeutetaan ja oppositio pääsee kyseenalaistamaan ne sekä esittämään niille vaihtoehtoja. Siksi täysistuntopuheista voi päätellä, mikä oli kulloinkin sekä tärkeää että politisoitunutta.

Eduskunnassa äänestyskoheesio on suurta eli edustajat äänestävät lähes poikkeuksetta yhtenäisesti ryhmänsä mukaan (Pajala ym. 2015), mutta toisin kuin äänestyksissä, puheenvuoroissaan he voivat nostaa esille kantojaan yksilöllisemmin. Tällöin täysistuntokeskusteluissa saattaa nousta esille niin ryhmien sisäisiä kuin hallituskoalition puolueiden välisiä eroja, jotka eivät tule esille äänestyksissä. Artikkelin

1 analyyseissa käsitelimme kuitenkin eduskuntaryhmiä kuin ne kukin olisivat yksi edustaja, ja artikkelimuodon tilarajoitteista johtuen vain hallitus–oppositio-jakolinjan huomioiden. Huomionarvoista on myös, että aihemallin tuottamalla informaatiolla voidaan vastata kysymykseen, mistä eduskunnassa puhutaan. Sen sijaan retorikan tutkimuksessa usein esitettyyn kysymykseen, miten puhutaan, analyysimme ei vastaa. Vaikka tässä tutkimuksessa esitämme tulokset valtiopäivävuosittaisina tai koko ajanjakson kattavina summauksina, jatkotutkimuksissa informaatiota voi hyödyntää aina analyysiyksikön eli yksittäisen puheenvuoron tasolle erotellen.

Artikkelin julkaisuajankohtana eduskunnan täysistuntokeskusteluja ei ollut mallinnettu LDA:lla eikä muillakaan aihemalleilla. Vastaavia analyysieja useilla mallinlusmenetelmillä oli tehty muista parlamenteista, ja ne osaltaan antoivat esimerkkiä tutkimustavan mahdollisuuksista (mm. Quinn ym. 2010, Greene ja Cross 2017, Curran ym. 2018, Jelodar ym. 2019). Kotimaisessa tutkimuksessa LDA oli ollut käytössä muissa yhteyksissä: presidenttien uudenvuodenpuheiden analyysissa (Purhonen ja Toikka 2016) ja kaupunkitapahtumaan liittyvän Instagram-viestinnän analyysissa (Liu ja Jansson 2017). Winter ja Wiberg (2016) olivat ensimmäisiä LDA:n soveltajia suomalaisessa politiikan tutkimuksessa, mutta heidän julkaisussaan analyysityyppi jäi niukaksi raportoinnin rajoituksissa laskennan generoimiin numeroihin. Tutkimuksellemme merkittävimmät vertailukohtat olivat Laaksonen ja Nelimarkka (2018), jossa analysoitiin aihemallinnuksella vaalijulkisuutta ja aiheomistajuutta sekä Nelimarkka (2019), joka analysoi LDA:lla suomalaisten puolueiden yleisohjelmia. Myös eduskuntakeskusteluissa aiheomistajuuteen keskittyvä teoretisointi voisi olla toimiva lähtökohta, mutta tilarajoitteista johtuen päätimme keskittyä artikkelissamme laskennan tuottamien mallien laadun vertailuun.

Laskennallisten aiheiden tulkitseminen ihmislukijalle mielekkäästi sanoitettuna ja mallin tuottamien aiheiden laadun vertailu olivat asioita, joissa edeltävässä tutkimuksessa ratkaisut vaihtelivat, tai pahimmillaan ne olivat tyystin laiminlyötyjä, kuten julkaisussa Winter ja Wiberg (2016). Ihmistulkitsijamenetelmien hajanaisuus motivoi kehittämään järjestelmällisen luokituksen, jolla ihmiskoodaajat voivat arvioida LDA-aiheiden laatua. Esittelen luokituksen jäljempänä alaluvussa 4.3. Omassa luokituksessamme esikuvina toimivat Mimno ym. (2011) ja Chuang ym. (2013), joissa esitetyjä LDA-aiheiden laatuluokituksia pyrimme kehittämään edelleen kohti yleistettävyyttä. Luokituksen toimivuutta kokeilimme kokoamaamme eduskuntakorpuksen. Luokituksessamme on useampia luokkia kuin edellä viitatuissa, mikä osaltaan selittää sen sovittuvuutta aineistoon, mutta jo omassa artikkelissammekin katsoimme parhaaksi yhdistää luokkia osassa analyysistamme.

Nelimarkka (2019) sisältää puolueiden yleisohjelmat 1880-luvulta alkaen 2010-luvulle saakka, joka on politiikan sanaston kannalta jo pitkäkö tarkasteluväli, hänen aineistonsa painottuessa 1900-luvun jälkipuoliskolle, koska silloin yleisohjelmia julkaistiin ohjelmamäärällisesti eniten. LDA:n oletuksiin kuuluu, että sanasto pysyy sa-

manlaisena koko korpuksessa. Pitkältä ajanjaksolta kerättyyn aineistoon, jossa sanastossa tapahtuu ajallista muutosta, sopivat dynaamiset aihemallit, joissa sanaston pysyvyyttä ei oleteta, mutta eduskunta-aineistojen osalta muutos ei ole niin suuri, etteikö LDA olisi mielekäs analyysitapa esimerkiksi tässä väitöksessä mallinnetun kestoiselle ajanjaksolle. Nelimarkan (2019) tutkimuksessa LDA osoittautui toimivaksi ajanjaksolla, joka oli pidempi kuin aika, jona eduskunta on ollut toiminnassa, mutta jatkotutkimuskysymykseksi jää, olisiko dynaaminen eli sanaston muuttumisoletuksen sisältävä aihemalli parempi eduskuntakorpusten analyysiin, jos mallinnetaan täysistuntokeskusteluja eduskunnan tai Suomen itsenäisyyden alkua ajoilta lähtien.

Aihemallien yhteydessä aihe (*topic*) on formaali käsite, ja sanan arkikieliseen merkitykseen puheena olevasta asiasta viittasimme sanalla teema. Nelimarkka (2019) ottaa esille LDA-aiheiden vastinpareiksi yhteiskuntatieteellisessä teoriassa muun muassa kehykset (*frames*), teemat (*theme*) ja asiat (*issues*). Tämä kytkeytyy tutkijan tekemään valintaan siitä, kuinka montaa aihetta mallissa käytetään. Pienillä aiheäärillä erottunee laajempia kehyksiä ja suuremmilla rajatumia asioita: esimerkiksi kokeilimme 20-aiheista LDA-mallia, jossa erottui sosiaalipolitiikka-kehys, ja suuremmilla aiheäärillä erilaisia sosiaaliturvan muotoja erillisissä LDA-aiheissa, kun esimerkiksi eläkkeet, omaishoito ja toimeentulotuki saattoivat mallintua erillisiin aiheisiin. Ahonen ja Wiberg (2018) ehdottivat englannin käsitteelle *topic model* suomennoksena sanaa *topiikkamalli*, mutta se ei kuitenkaan vakiintunut laajempaan käyttöön. Vakiintuneesta käännöksestä on hyvä huomioida, että kyseessä on eri asia kuin englannin *subject*, jolla suomen sana aihe saatettaisiin kääntää toisissa yhteyksissä.

Artikkelin 1 julkaisuajankohtana erilaisia aihemalleja ja muita mallinnustapoja oli jo saatavilla runsaasti (Grimmer ja Stewart 2013), mutta eduskuntakorpukseen niistä ei ollut sovellettu minkäänlaisia, mikä tuotti eräänlaisen runsaudenpulan, sillä jokainen menetelmä olisi pystynyt tuottamaan paljon uutta tietoa myös eksploratiivisella tutkimusotteella. Vastaus kysymykseen, miksi valitsimme analyysivälineeksi nimenomaan LDA-aihemallin lukuisista vaihtoehdoista, rakentuu useista valintaa puoltaneista tekijöistä. LDA on yksi pisimpään käytetyistä aihemalleista. Sitä voi pitää yhtenä peruslähtökohtana, josta on saatavilla monia muunnelmia, hieman samaan tapaan kuin regressioanalyyseissa pienimmän neliösumman menetelmä on yksinkertaisin lähtökohta, muttei suinkaan ainoa malli.

Mallia valittaessa eräs tekijä oli käytännöllisyys: LDA:n laskentaan oli saatavilla ohjelmistoja, mallista oli runsaasti dokumentaatiota ja mallia oli käytetty useissa edeltävissä tutkimuksissa. Tärkein tekijä LDA:n valintaan oli kuitenkin sen oletuksissa: LDA on moniaihemalli, joka antaa kullekin puheelle siinä esiintyvien aiheiden jakauman. Vastaavasti yksiaihemallit asettaisivat kunkin puheen yhteen laskennalliseen aiheeseen. Eduskunnan täysistuntopuheet sisältävät usein lukuisia eri teemoja.

Se koskee myös tilanteita, joissa käsiteltävänä on lähtökohdiltaan tarkkarajainen asia, sillä usein edustajat ottavat keskustelun pääasian ohella esiin tärkeäksi katsomiaan asioita, jotka sivuavat käsiteltävää pääasiaa tai jopa niin, ettei yhteys keskustelussa käsiteltävään asiaan ole aivan ilmeinen. Joskus voitaisiin jopa sanoa, että toisinaan edustajat ujuttavat puheisiinsa keskeisinä pitämiään asioita miltei käsiteltävästä asiasta riippumatta. Moniaihemallina LDA:lla pystyy analysoimaan luontevasti tällaista polveilevaa puhetta, joka saattaa olla moniaiheista sikäli, kuin sanaa käytetään arkikielessä. Yksiaihemallit puolestaan soveltuisivat paremmin sellaisiin parlamenttikeskusteluihin, joissa edustajat joutuvat pysymään tiukemmin yhdessä asiassa tai joissa puheenvuorot ovat niin lyhyitä, ettei moniaiheisuutta ehdi esiintymään siinä määrin kuin eduskunnassa. LDA-aihemallinnus valikoitui käyttöön, jotta voisimme tuottaa kattavan kokonaiskuvan siitä, mistä eduskunta puhuu.

4.2 Mitä LDA-mallinnuksessa tapahtuu?

LDA julkaistiin artikkelissa Blei ym. (2003), ja Blei (2012) antaa yleistajuisen kuvauksen aihemallista. Toistamatta edellä mainitun artikkelin oppikirjamaista otetta, joka avaa aihemallinnuksen perusteita edellyttämättä runsaita ennakkotietoja, otan seuraavaksi esille LDA-aihemallin keskeisiä ominaisuuksia mallin soveltajan näkökulmasta. Kuten artikkelissa 1, mallin laskentaan liittyvät asiat rajautuvat tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Täysistuntokeskustelujen mallintamisesta käsittelen myös parhaan aihemäärän valintaa, joka tilarajoitteen vuoksi täytyi artikkelissa 1 esittää sängen lyhyesti. Asiayhteydestä johtuen kirjoitan tekstin analyysistä, mutta LDA soveltuu myös muunlaisen diskreetin datan mallinnukseen.

Aihemallit ovat tilastollisia metodeja, joiden tarkoituksena on erottaa merkitykselliseksi tulkittavia luokkia jäsentelemättömästä tekstistä. LDA on ohjaamaton aihemalli, jossa analyysiyksikkönä on yksi teksti, artikkelin 1 tapauksessa yksi puheenvuoro eduskunnan täysistunnossa. LDA perustuu sanakorioletukseen (*bag of words*): tekstin sisältämästä informaatiosta huomioidaan vain kussakin tekstissä esiintyvien sanojen määrät. LDA-analyysissä koko aineisto kootaan suureksi matriisiksi, jossa kukin rivi on yksi analysoitava teksti ja jossa sarakkeina ovat kaikki aineistossa esiintyvät sanat. Sanoista tosin on yleensä ensin poistettu sulkusanat sekä erittäin harvinaiset sanat.

LDA on generatiivinen malli, mikä tarkoittaa, että mallinnuksessa aiheiden ajatellaan olevan latentteja ulottuvuuksia, jotka generoivat havaitut puheet. Esimerkiksi voidaan kuvitella, että on olemassa latentti puolustuspolitiikka-aihe, joka ilmenee maanpuolustussanastoa sisältävinä täysistuntopuheina. Ihmistulkitsija voi myös ajatella puhelähtöisesti, että kukin eduskunnassa pidetty puheenvuoro kuuluu johonkin aiheeseen.

Muodollisesti *aihe* on sanaston todennäköisyysjakauma: yksittäisessä aiheessa jokainen sana saa todennäköisyyden, jolla se kuuluu aiheeseen. Dokumenttien sisältämien sanojen perusteella mallinnetaan samanaikaisesti sekä LDA-aiheiden jakauma kussakin dokumentissa että sanojen jakauma kussakin aiheessa. Toisin sanoen moniaihemallina LDA antaa kullekin tekstille todennäköisyyden, jolla teksti on peräisin kustakin aiheesta (Blei ym. 2003, Blei 2012). Vastaavasti yksiaihemallit asettavat kunkin tekstin tasan yhteen aiheeseen (esim. Greene ja Cross 2017).

Eräs tapa lähestyä LDA mallin tuottamaa informaatiota on miettiä, kuinka LDA-aiheet olisivat mielekästä nimetä, sillä laskenta antaa aiheille vain numerot (aihe 1, aihe 2 jne.). Vaikka malli tuottaa jokaiselle sanalle todennäköisyyden jokaisessa aiheessa, ihmistulkintaa ajatellen kiinnostavimpia ovat yleensä kunkin aiheen suurimmat todennäköisyydet saaneet sanat. Niiden perusteella nimetään aihe sen tärkeimmän tai tärkeimpien teemojen mukaan, tai todetaan, ettei ihmistulkitsija pysty hahmottamaan tällaista yhdistävää tekijää kyseiselle aiheelle. Kuvio 4.1 antaa LDA-mallin tulkinnessa käyttämästämme tulosteesta vastaavan esimerkin kuin artikkelin 1 kuvio 5, tässä tapauksessa aiheesta, johon on mallintunut suurilla todennäköisyyksillä selkeästi työelämään liittyvää sanastoa (esimerkiksi 'työntekijä', 'työnantaja', 'työpaikka'), sekä LDA:lle tyypilliseen tapaan myös yleisluontoisempia sanoja, jotka saattaisivat esiintyä usein aivan toisenlaisissa asiayhteyksissäkin (esimerkiksi 'ihminen', 'vuosi', 'ongelma').

```
topic #7
documents 57381 (31.68)%, top documents 3426 (5.97%)
```

työ	0.0549	palkka	0.0069	työ#suhde	0.0044	suuri	0.0032
nuori	0.0367	esimerkiksi	0.0065	päästä	0.0044	eläke	0.0032
työntekijä	0.0227	työmarkkinat	0.0062	paljon	0.0042	tarjota	0.0031
ihminen	0.0218	syryjäytyä	0.0062	kouluttaa	0.0041	jaksaa	0.0031
työelämä	0.0174	vuosi	0.0061	päivä	0.0041	prosentti	0.0030
työtön	0.0164	jääää	0.0058	määrä	0.0040	keino	0.0030
työnantaja	0.0147	työllistyyä	0.0058	maahanmuuttaja	0.0040	kannustaa	0.0029
työpaikka	0.0110	yhteis#kunta	0.0057	palkata	0.0039	enemmän	0.0029
työttömyys	0.0096	ongelma	0.0052	pidentää	0.0037	usein	0.0029
koulutus	0.0083	mahdollisuus	0.0047	kuu#kausi	0.0036	pitkä#aikais#työtön	0.0028
työ#voima	0.0082	työ#ura	0.0047	toimen#pide	0.0034	työnteko	0.0028
henkilö	0.0073	ala	0.0046	lisätä	0.0034		
työllistää	0.0070	tarvita	0.0046	pitkä	0.0033		

Kuvio 4.1 Esimerkkituloste erään 30-aiheisen LDA-mallin tuottaman aiheen 50 merkitsevimmästä sanasta. Aiheen sanastoa esiintyy 31,68 prosentissa analysoiduista puheista ($p > 0,01$), ja merkitsevin aihe se on 5,97 prosentissa puheenvuoroista.

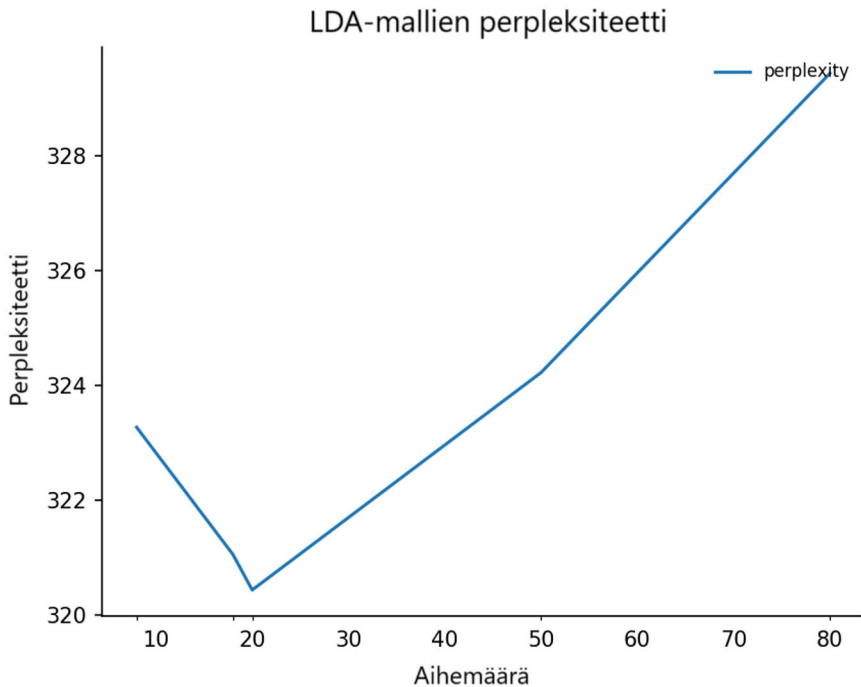
LDA-mallilla ei ole yksiselitteistä matemaattista ratkaisua. Siksi jokainen laskentakerta tuottaa hieman erilaisen ratkaisun samalle aineistolle, vaikka mallin aihe määrä ja muut parametrit pidettäisiin muuttumattomina. Siitä johtuen aiheiden va- kauden (stabiliteetin) tarkastelu, eli mitkä aiheet toistuvat laskennasta toiseen, on usein tarpeellinen osa tutkimustyötä. Jos taas tavoitteena olisi mallin erottelukyky joidenkin ennalta teoretisoitujen teemojen osalta, kyseeseen voisi tulla enemmän GuidedLDA (myös nimellä SeededLDA), jossa ennalta valittuja sanoja asetetaan yh-

teen tai useampaan aiheeseen ennalta päätetyin todennäköisyyksin ennen koko mallin laskentaa.

Tutkijalle yksi tärkeimmistä valinnoista LDA:n käytössä on määritellä, kuinka moneen aiheeseen LDA luokittelee tekstit. Toisin sanoen aiheäärä on LDA:ssa parametri, jonka arvo jää tutkijan valittavaksi. Mielekäs aiheäärä riippuu tutkimuskysymyksestä: halutaanko laaja yleiskuva pienehköllä aiheäärällä vai tarkempi erottelu suurehkolla aiheäärällä. Mielekkäiden aiheäärien arviointiin on myös useita laskennallisia menetelmiä, joiden tuottamien tunnuslukujen avulla voi vertailla eri aiheäärien toimivuutta (ks. Gan ja Qi 2021).

Eräs informaatioteoriassa pitkään käytetyistä mittaluvuista on perpleksiteetti, jota Blei ym. (2003) käyttivät LDA-mallien vertailuun. Kokeilimme laskea korpusotoksesta¹ LDA-malleja eri aiheäärillä perpleksiteettiarvojen määrittämiseksi, ja kyseisten tunnuslukujen perusteella noin 20-aiheinen malli olisi sopivin aineistoon (kuvio 4.2). Artikkeliiin 1 sisältyy virke, joka näin ollen on *epätosi*: ”Eduskunta-aineistossamme perpleksiteettiarvot viittasivat alustavissa tutkimuksissa suurten aiheäärien käyttöön, mutta silloin aiheiden tulkinta ja raportointi olisi ollut hankalaa.” Kyseessä oli virhe perpleksiteettiarvojen tulkinnassa, sillä perpleksiteetti tulisi minimoida, ei maksimoida. Myös suuremmat aiheäärät tuottivat ihmistulkintaan mielekkäitä aiheita, mikä sai tutkimusryhmämme jättämään 20-aiheisen LDA-mallin pois artikkelin 1 analyyseista. LDA on käyttökelpoinen useilla eri aiheäärillä, ja ihmistulkitsija-arvioiden ja mallin tunnuslukujen käyttökelpoisuuden vertailuun tämä perpleksiteetti-virhe ei vaikuttane muuten kuin että pienemmätkin aiheäärät olisi kannattanut sisällyttää analyysiin.

¹ Puheet-tutkimustietokannasta muodostettiin Puheetmini-tietokanta, johon sisältyi systemaattisena otantana joka kymmenes puheenvuoro, jotta tutkimustyön edetessä erilaisia menetelmiä voitaisiin kokeilla lyhyemmällä laskenta-ajalla ennen soveltamista koko aineistoon.

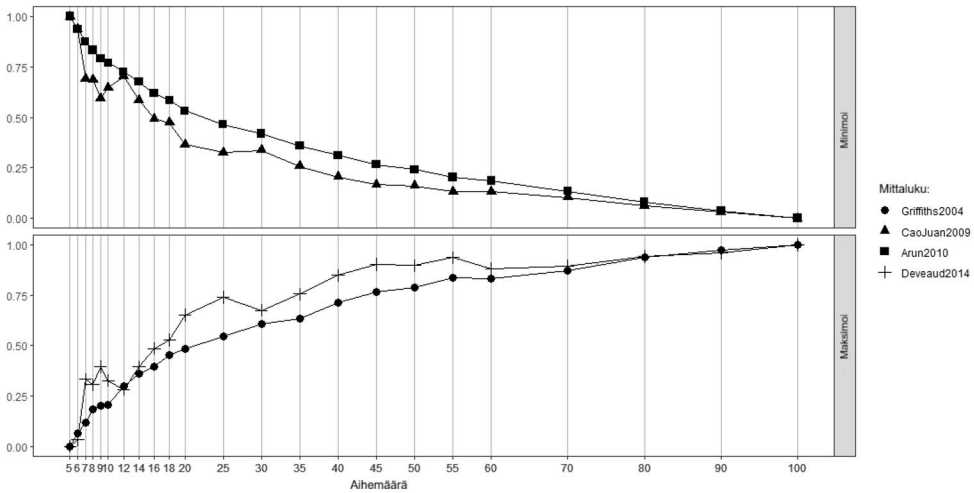
Kuvio 4.2 Puheet-korpuksen otoksesta laskettuja perpleksiteettiarvoja eri LDA-aihemäärille.

Artikkelissa 1 käytetyt 30-, 50-, 60-, 80- ja 200-aiheiset mallit olivat useampiaiheisiä kuin pelkästään perpleksiteetti-tunnusluvun perusteella olisi mielekkäintä käyttää. Ne kuitenkin tarjosivat suurempaa erottelukykyä politiikan osa-alueille, ja esimerkiksi jäljempänä esiteltävää kunta-aihetta ajatellen 50-aiheinen malli havaittiin toimivaksi. Jatkotutkimuksia ajatellen noin 20-aiheinen malli olisi sikäli miellyttävämpi kuin artikkelin 1 kuvioissa esitetty 50-aiheinen malli, että sellaisen esittely paperille painettuna on paljon kätevämpää kuin useampiaiheista mallia esittävän kuvion tai taulukon sovittaminen kirjan sivulle.

Kysymys parhaista aihemääristä täysistuntokeskustelujen mallinnuksessa jäi as-karruttamaan huomattuaamme perpleksiteetin tulkinnassa tapahtuneen virheen. Eri-laisten tunnuslukujen tuottamien aihemäärien vertailuun laskettiin koko korpuksen perusteella neljä erilaista parhaan aihemäärän tunnuslukua² (kuvio 4.3), joiden pe-

² Kuvio 4.3 perustuu eri LDA-malleihin kuin kuvio 4.2. Kuviossa 4.3 esitetyt mallit laskettiin koko aineiston perusteella R:n tm-paketilla ja aihemäärien tunnusluvut ldatuning-paketilla. Kuviossa esitetyt tunnusluvut ovat Arun ym. (2010), Cao ym. (2009), Deveaud ym. (2014) ja Griffiths ja Steyvers (2004).

rusteella 40-aiheiset tai sitä suuremmat aihe määrät olisivat parempia kuin edellä esitetyn perpleksiteettikuvion perusteella voisi päätellä.

Kuvio 4.3 Puheet-korpuksesta laskettuja parhaimman aihe määrän tunnuslukuja 5–100-aiheisille malleille.

Tässä tutkimuksessa ei lopulta päädytty ottamaan kantaa, mikä olisi paras aihe määrä eduskuntakeskustelujen LDA-mallinnukseen. Kuten edellä todettiin, toimivin aihe määrä riippuu tutkimuskysymyksestä: suurillakin aihe määrällä malleissa oli lukuisia laadukkaasti mallintuneita aiheita, ja tutkijan tehtäväksi jää valinta suuren aihe määrän tuoman erottelukyvyn ja pienemmän aihe määrän helpomman yleistettävyyden ja raportoitavuuden välillä.

Tiivistäen LDA:n toimintaa kokonaisuudessaan voidaan kuvata siten, että puhe- tasolla LDA tuottaa todennäköisyyden, jolla kukin aihe on generoinut puheen. Nämä todennäköisyydet voi yksinkertaisesti tulkita prosenttiosuuksina, eli kuinka paljon yksittäinen puhe sisältää kutakin LDA-aihetta. Summaamalla nämä todennäköisyydet saadaan puolestaan selville, kuinka paljon aihetta esiintyy puheissa yhteensä. LDA siis tuottaa aineistolähtöisesti jakauman kunkin puheen sisällöistä.

4.3 Luokitus LDA-aiheiden ihmistulkintojen vertailuun

Politiikan tutkimus tarvitsee luonnolliselle kielelle tulkittuja merkityksiä aihe mallien tuottamalle numeeriselle informaatiolle. Yksi tavallisempia tulkintatapoja on edellä kuvattu LDA-aiheiden nimeäminen. Käytäntönämme oli nimetä aihe käyttäen teemaa yhdistävää abstraktia kokoavaa käsitettä, mikäli sellainen on suomen kielessä,

tai ellei sopivaa käsitettä ole, kuvailemalla aihetta muutamilla aiheen merkitsevimmillä sanoilla. Kuvion 4.1 esimerkissä nimeäminen on melko helppoa, sillä aiheeseen mallintuneet sanat ovat sellaisia, että niille on mahdollista keksiä kokoava yhteinen tekijä, kuten esimerkkitapauksessa nimeämällä aihe työelämä-aiheeksi. LDA:n tuotokset eivät kuitenkaan aina ole näin siistejä, eivätkä ne ole tasalaatuisia. Sen vuoksi kehitimme LDA-aiheiden laadun analyysiin luokituksen, jonka avulla ihmistulkitsijat voivat arvioida, kuinka toimiva kyseinen LDA-malli on, ja jonka avulla eri ihmistulkitsijoiden arvioita voi vertailla keskenään.

Aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa oli saatavilla arviointiluokituksia, mutta emme pitäneet niitä sellaisenaan täysin sopivina parlamenttikeskusteluiden analyysiin, sillä katsoimme, että Mimnon ym. (2011) ja Chuangin ym. (2013) luokitukset olivat toimivia silloin, kun käytössä on valmis vertailuluokitus tai kun aineisto on valikoidumpaa jo ennen LDA-analyysia. Oman luokituksemme lähtökohtana oli, ettei soveltaja tarvitse edeltävää luokitusta, vaan analyysi voi olla täysin aineistolähtöistä. Käytännön kysymyksiämme oli analysoida, ovatko LDA-aiheiden laadukkuutta mittaavat C_V -koherenssiluvut ja ihmislukijoiden arviot yhteneviä sekä ovatko muodostetut luokat käyttökelpoisia muissa analyyseissa.

Määrittelimme kahdeksan luokkaa, joihin ihmislukija sijoittaa aiheet käyttämänsä analyysimetodin mukaan. Koko luokitteluohje on saatavilla artikkelin 1 liitteenä A.

- **Laadukas:** aihe vastaa yhtä ihmislukijalle mielekästä teemaa.
- **Läheiset:** erilliset aiheet, jotka liittyvät toisiinsa jollain tapaa. Esimerkiksi toimeentulotuki ja lapsilisä ovat yhteiskunnan tukia, mutta kuitenkin erilaisia tukia. Luokan käyttö riippuu myös aiheiden määrästä: jos kokonaisuus on pieni, voidaan tulkita, että kaikenlainen puhe yhteiskunnan tukimuodoista sopii yhteen aiheeseen.
- **Erilliset:** aihe vastaa kahta tai useampaa ihmislukijalle mielekästä teemaa.
- **Tunkeutunut:** aihe vastaa pääpiirteissään yhtä ihmislukijalle mielekästä teemaa, mutta todennäköisimpien sanojen joukossa esiintyy useita sanoja, jotka eivät sovi asiayhteyteen.
- **Satunnainen:** aiheen sanasto ei muodosta ihmislukijalle mielekästä kokonaisuutta.
- **Ketjuuntunut:** aiheessa esiintyy kaksi erillistä teemaa, jotka liittyvät toisiinsa jonkin yhdistävän sanajoukon kautta. Esimerkiksi puheet terrorismista ja lasten kotihoidosta saattavat luokittua samaan aiheeseen, koska molemmissa puhutaan tukemisesta.

- **Vinoutunut:** aiheessa yksi tai muutama sana saavat erittäin suuren todennäköisyyden, ja muilta osin todennäköisyydet ovat pieniä. Esimerkiksi sanat 'kannattaa' ja 'ehdotus' esiintyvät todennäköisyydellä $> 0,1$, ja muuten sanasto liittyy vain löyhästi johonkin teemaan tai on satunnaista. Jos sanasto liittyy johdonmukaisesti samaan teemaan, kyseessä on laadukas aihe.
- **Yleissanoja:** aihe sisältää kielessä yleisesti esiintyviä sanoja, esimerkiksi 'paljon', 'mennä', 'silloin', 'puhua', 'ihminen', 'tietää' jne., eikä joukossa ole merkittävässä määrin erityisalanastoa.

Suurella luokkien määrällä saadaan periaatteessa tarkasti malliin sopiva tulkinta, mutta toisaalta artikkelissa 1 havaittiin, ettei luokittajien tulkintojen yhdenmukaisuus ollut kaikilta osin tyydyttävällä tasolla, sillä luokitusten yhdenmukaisuutta mittaavat Krippendorffin alfa-kertoimet jäivät välille 0,39–0,62 mallien keskiarvon ollessa 0,52 ja keskihajonnan 0,076. Jo artikkeliin 1 sisältyvässä analyysissä yhdistelimmekin luokkia voidaksemme asettaa ne laadukkuusjärjestykseen huonoimmasta parhaimpaan:

1. Satunnainen
2. Vinoutunut
3. Erilliset, ketjuuntunut tai tunkeutunut
4. Läheiset
5. Laadukas

Paremmuusjärjestyksessä ei huomioitu yleissanoja-luokkaa, sillä katsoimme sen erikoistapaukseksi luokan tavallaan toimiessa toivotulla tavalla, mutta antamatta yhtäkään yksittäistä teemaa, kuten laadukas-luokassa. Kun tutkimuskysymyksenä oli jäljempänä esitettävä vertailu C_V -koherenssiarvoihin, tällainen erityistapaus ei olisi välttämättä ollut vertailukelpoinen. Yleissanoja-luokka oli kuitenkin hyödyllinen, sillä LDA:ssa kielen yleisesti esiintyvät sanat, jotka eivät liittyneet yksittäisiin teemoihin, asettuivat omiin aiheisiinsa, eikä sen vuoksi ollut tarpeen tehdä sellaista aiheiston esikäsittelyä, jossa poistettaisiin suuri osuus yleisimmistä sanoista ennen mallin laskentaa.

Luokittelutyö toteutettiin kirjallisten ohjeiden perusteella, ja koodaajien alkupehdytys oli suppea. Perusteellisempi pehdytys arvatenkin yhtenäistäisi luokituksia. Toisaalta ihmiset tulkitsevat LDA-aiheita usein eri tavoin, ja aiempi tuntemus teemasta voi helpottaa näkemään yhteyksiä sanajoukoissa, joissa se muille lukijoille ei olisi ilmeistä. Ilman laatuluokitustakin LDA-mallin laadukkuutta voi arvioida seuraavien kysymysten avulla (Nikolenko ym. 2017):

A) Näetkö perusteen, miksi aiheen sanat esiintyvät yhdessä; onko jokin ilmeinen semanttinen syy, joka yhdistää aiheen sanoja?

B) Tunnistatko asioita tai tapahtumia (yksittäisiä tai toistuvia), joihin aihe liittyy?

Kaikkien artikkelin 1 luokittelijoiden arvioissa laadukasluokka oli tyypillisin, mutta joillain tavoin ongelmallisia LDA-aiheita luokiteltiin myös runsaasti (artikkelin 1 taulukko 1). Vinoutunut-luokkaa esiintyi pääosin 200 aiheen malleissa, mikä oli sikäli odotettavaa, että aiheäärän lisääntyessä kielelliset ilmiöt pääsevät herkemmin esiin. Toisaalta esimerkiksi eduskuntapuheessa sanapari 'kannattaa' ja 'ehdotus' muodostavat yleisyytensä vuoksi vinoutuneen luokan helposti jo pienellä aiheäärällä, mutta 'kantaa' ja 'vastuu' nousevat esiin vasta suuremmalla aiheäärällä. Suurin osa vinoutunut-luokan käytöstä perustui kuitenkin yhden sanan saamaan suureen todennäköisyyteen. Mikäli vinoutunut-luokan osuus on iso, lieneekin paikallaan harkita, onko mallin aiheäärä tarpeettoman suuri.

Ylipäätään LDA:n käytössä jonkinlainen aiheiden laatuluokittelu on useimmiten hyödyllistä siksikin, että LDA tuottaa tavallisesti ihmislukijan näkökulmasta satunnaisia aiheita, tai kuten Laaksonen ja Nelimarkka (2018) muotoilevat, ”aiheita, jotka eivät ole semanttisesti tulkittavissa”. Tällaisten tunnistaminen on tarpeen, jotta tulosten jatkoanalyysissä tai viimeistään tulosten raportoinnissa ne voidaan huomioida.

Luokituksen hyödyllisyys riippuu tutkimuskysymyksestä, ja etenkin kokonaiskuvaa muodostettaessa voi olla arvokasta tietää, kuinka laadukkaita käytettävät LDA-aiheet ovat. Mikäli kiinnostus kohdistuu joihinkin yksittäisiin aiheisiin, voitaneen olla tyytyväisiä niiden laadukkaaseen mallintumiseen riippumatta siitä, millaisia aiheita malli sisältää muilta osin. Käytännön soveltajalle suositeltavin lähestymistapa on laskea useita malleja, joista jatkotarkasteluun valitaan laskennallisten tunnuslukujen perusteella parhaat ennen suuritöisen ihmistulkinnan aloittamista.

4.4 Keskeiset tulokset täysistuntokeskustelujen LDA-aihemallinnuksessa

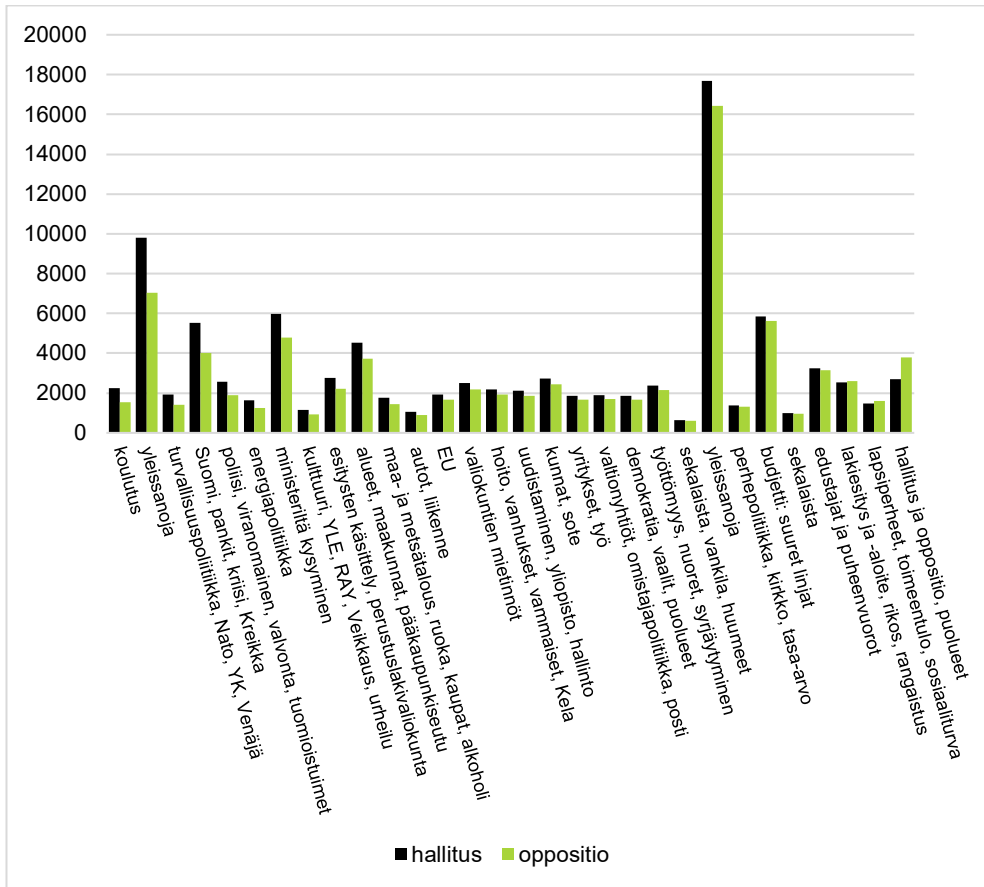
Tässä tutkimuksessa LDA-aihemallinnukseen liittyvän analyysin voi jakaa kahteen osaan: mallin soveltamisen teoriaan ja parlamenttipuheen tutkimukseen yleisemmin. Artikkelissa 1 molemmat osat ovat tärkeitä. Uudenlaiset metodiset sovellukset ovat osuuskorrelaatiokertoimen käyttö LDA-aiheiden yhdessä esiintyvyyden analyysiin ja lisäksi uusi yksityiskohtaisempi luokitustapa, jolla ihmisarvioijat voivat luokitella LDA-aiheiden laadukkuutta, sekä ihmisluokittelijoiden tulkinnan ja laskennallisen C_V -koherenssiluvun vertailu. Jotta osuuskorrelaatioiden avulla saataisiin uutta tietoa analysoitavasta tekstistä, usein on mielekäästä ositella aineistoa metadatan perusteella. Tällaisina ositteluina käytimme eri valtiopäivävuosia ja kansanedustajien hallitus- tai oppositiorühmästatusta. Tapausesimerkinä osuuskorrelaatioista analy-

soimme artikkelissa 1 kunta-aiheen yhteyttä demokratia-, sote- ja budjettiaiheisiin eri valtiopäivävuosina hallitus- ja oppositioedustajilla, ja jäljempänä esitän vertailun vuoksi vastaavan analyysin demokratia-aiheen osalta eduskuntaryhmittäin.

Huomattavan suuri osa tutkimustyöstä koostui tutkimustietokannan kokoamisesta, sillä tutkimustyötä aloitettaessa ei ollut saatavilla täysistuntopuheista koottuja korpuksia, joskin varsin pian FIN-CLARIN julkaisi Kielipankissa eduskunnan täysistuntokorpuksen (Eduskunta 2017) vuosilta 2008–2016. Tätä rinnakkaisaineistoa emme kuitenkaan hyödyntäneet, mikä johtui työekonomisista syistä: keskeiset metodiset ratkaisut olivat esitettävissä myös ilman valtiopäivävuosia 2015 ja 2016, ja katsoimme parhaaksi jättää laajemman aineiston luomisen tai yhdistelyn myöhemmäksi. Artikkelissa käytetyn eduskuntakorpuksen kokoaminen on selostettuna edellä luvussa 3.2, minkä vuoksi en käsittele sitä tässä yhteydessä enempää.

Tuotimme tietoja eduskuntaryhmien puheenvuorojen sanamääristä valtiopäivävuosittain (artikkelin 1 kuvio 1) taustoittamaan LDA-analyysia, mikä oli julkaisua-jankohtana uutta informaatiota, samoin kuin tiedot puheiden keskimääräisistä sanamääristä (artikkelin 1 kuvio 2). Puheiden sanamäärien summat olivat vaalikausien viimeisillä valtiopäivillä paljon suurempia kuin niitä edeltävillä, mikä saattoi johtua lähestyvien vaalien tuottamasta motivaatiosta päästä esille, valtiopäivien pidemmästä kestosta yli vuoden vaihteen aina seuraaviin vaaleihin saakka sekä tarpeesta saada hallituksen esitykset käsiteltyä ennen vaaleja, joiden jälkeen ne raukeaisivat.

Eräs tapa tuottaa LDA:lla kokonaisnäkemys keskusteluista on aiheiden todennäköisyyksien summaaminen, mikä kuviossa 4.4 on tehty 30-aiheiselle mallille samaan tapaan kuin teimme 50-aiheiselle mallille artikkelin 1 kuviossa 4. Summat on laskettu erikseen hallitus- ja oppositiopuolueille, ja kuvion pylväät on järjestetty siten, että vasempaan laitaa sijoittuvista aiheista hallituspuolueiden eduskuntaryhmät puhuivat suhteellisesti eniten oppositiorhmiin verrattuna.

Kuvio 4.4 LDA-aiheiden todennäköisyyksien summat 30-aiheisessä mallissa hallitus- ja oppositioryhmien mukaan summattuina. Aiheet on järjestetty hallitus/oppositio-suhdeluvun mukaan siten, että vasemmalle sijoittuvat aiheet, joissa hallitusryhmien osuus on suurin.

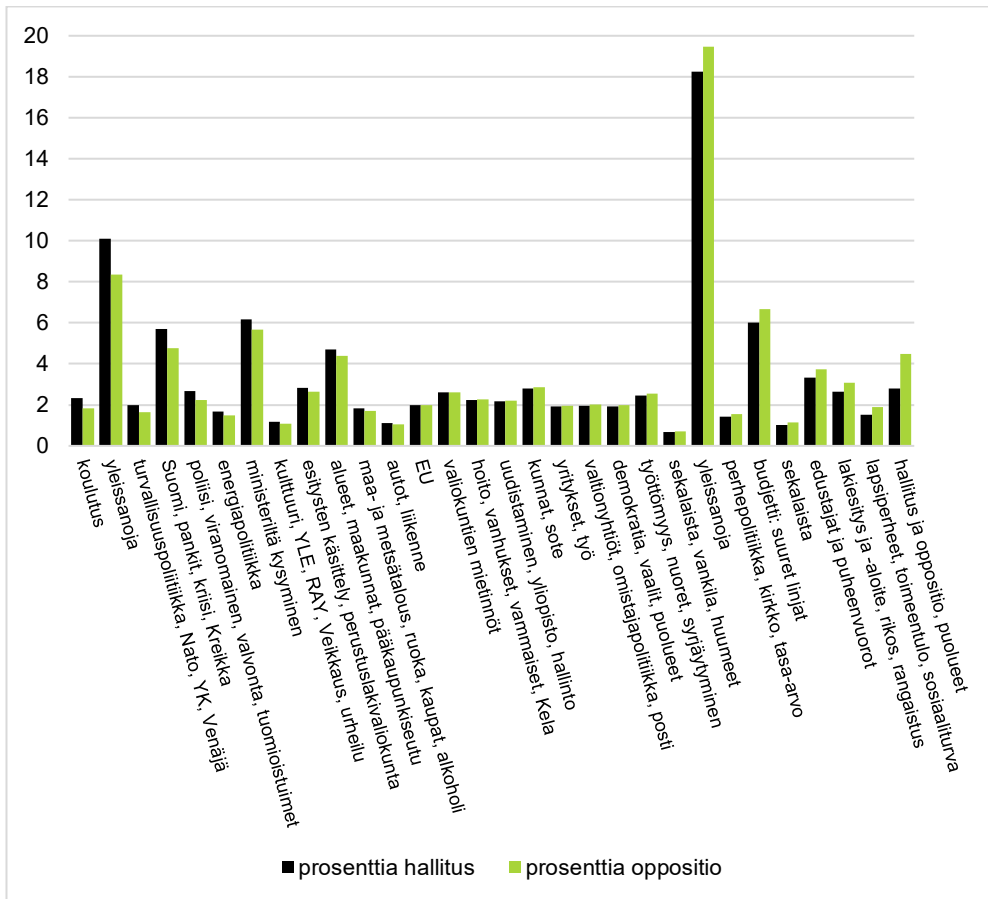
Kuvio 4.4 perustuu artikkelissa 1 raportoituun LDA-malliin T30b. Sen kohdalla LDA-aiheiden nimeämistyö oli helppoa vain osassa aiheista, sillä laadukkaasti mallintuneiden aiheiden lisäksi useita aiheita saattoi kuvata paremminkin laatuluokilla läheiset tai erilliset. Tämän vuoksi valitsimme artikkeliin 1 raportoitavaksi 50-aiheisen LDA-mallin, jonka aiheet olivat ihmistulkitsijalle helpommin hahmottuvia, vaikka suuremmalla aiheäärällä mallien visualisointi paperille painettavan julkaisun mittakaavassa on vähempiaiheista hankalampaa.

Kuviosta 4.4 havaitaan, että yleisanoja-aiheet olivat todennäköisyssummiltaan suurimmat yksittäiset aiheet. Hallituspuolueiden eduskuntaryhmät esittivät enemmän puheenvuoroja kuin oppositiopuolueiden (96 896 kpl vs. 84 433 kpl), minkä vuoksi vain muutamissa oppositiolle tyypillisimmissä aiheissa todennäköisyssummat olivat oppositiolla suurempia kuin hallituksella. LDA-analysista nähdään, että

hallituspuolueet puhuivat enemmän kuin oppositio erityisesti koulutuksesta, turvallisuuspolitiikasta, pankeista ja Kreikan talouskriisistä, poliisi- ja tuomioistuinasioista sekä energiapolitiikasta. Eduskuntakeskustelut vuoden 2008 finanssikriisistä alkaneista useiden EU-maiden talousvaikeuksista ja niiden helpottamiseksi unionitasolla tehdyistä toimista muistetaan usein oppositiosta esitetystä ankarasta moitteesta hallitukselle, mutta LDA-analyyseissä havaitaan, että hallituspuolueiden edustajien puheenvuoroissa aihe oli runsaammin esillä.

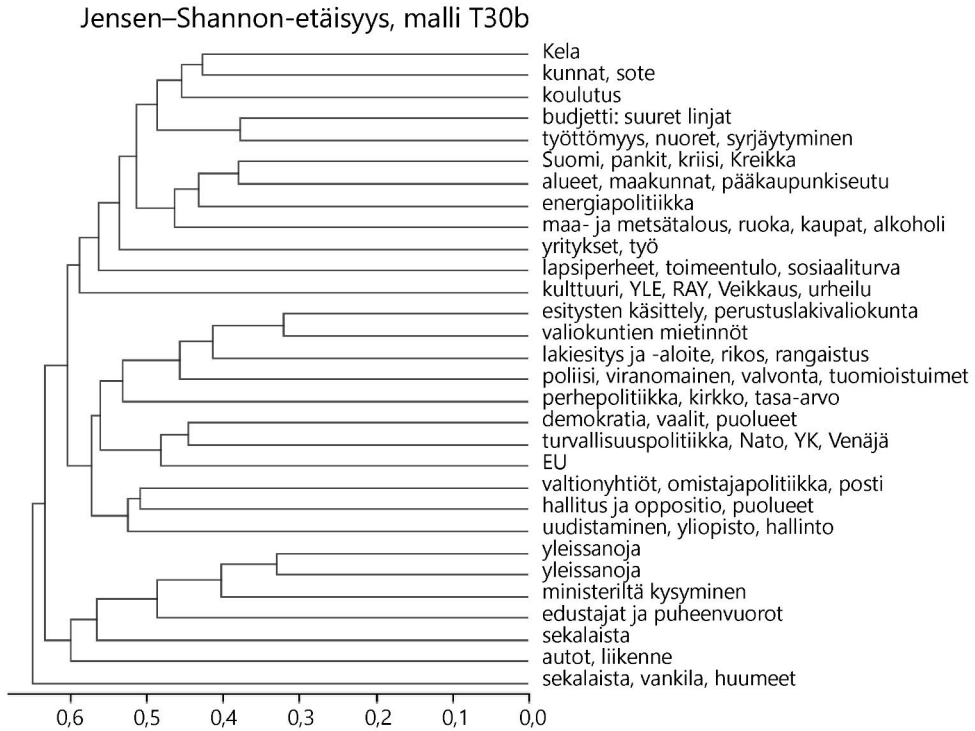
Kuviosta 4.4 nähdään myös, että ministeriltä kysyminen -aiheessa hallituspuolueille kertyi suurempi todennäköisyyssumma, mikä on hieman yllättävää sikäli, että usein hallituspuolueiden toiminnan kritisointi vaatimalla ministereiltä vastauksia kysymyksiin vaihtoehtojen esittämisen ohella on katsottu erääksi opposition tärkeimmistä tehtävistä vaalikausien aikana (Garritzmann 2017). Kyseinen LDA-aihe tosin sisälsi myös debattiin liittyvää yleissanastoa kohtalaisen suurilla todennäköisyyksillä sanojen 'ministeri' ja 'kysyä' lisäksi. Oppositioyhmien osuus oli hallitusryhmiä suurempi puoluepolitiikkaan ja eduskunnan keskusteluun liittyvissä LDA-aiheissa. Myös lapsiperheet ja toimeentulo sekä rikokset ja rangaistukset erottuivat opposition suurella osuudella aiheeseen liittyvissä puheenvuoroissa, samoin kuin valtiontalouden suuret linjat.

Todennäköisyyssummien ohella toinen mielekäs tarkastelutapa, jota ei käytetty artikkelin 1 analyyseissa tilarajoitteiden vuoksi, on LDA-aiheiden suhteellisten osuuksien esittäminen kullekin ryhmälle. Hallitusryhmien edustajien esitettyä enemmän puheenvuoroja kuin oppositioyhmien edustajien suurimmassa osassa LDA-aiheista hallitusryhmien todennäköisyyssummat olivat suurempia kuin oppositioyhmien. Kuviossa 4.5 esitetään kunkin aiheen osuudet hallitus- ja oppositioyhmien puheenvuoroista, eli ikään kuin ryhmät olisivat esittäneet yhtä monta puheenvuoroa. Suurimmassa osassa LDA-aiheista nähdään tällöin, että ne ovat likimain yhtä tyypillisiä hallitus- ja oppositioyhmille ja että samoin kuin edellä kuviossa 4.4, koulutus-, turvallisuuspolitiikka- ja finanssikriisiaiheet ovat hallitusryhmille tyypillisimpiä. Oppositioyhmille tyypillisimpinä erottuvat edelleen puoluepolitiikka-aihe sekä lapsiperhe- ja toimeentuloaihe. Mielekkäämmän esitystavan valintaan vaikuttaa tutkimuskysymys: halutaanko tietoa eri ryhmille tyypillisimmistä aiheista vai edustustekojen määrästä mitattuna LDA-aiheen esillä pitämällä täysistuntopuheenvuoroissa. Kuvioiden 4.4 ja 4.5 eroavuudet voivat näyttää pieniltä osin myös siksi, että puheenvuorojen määrässä hallitus- ja oppositioyhmien välillä ei ollut suurta eroa: 53,4 prosenttia puheenvuoroista oli hallitusryhmiltä.

Kuvio 4.5 LDA-aiheiden prosentiosuudet hallitus- ja oppositiorhymien todennäköisyyssummissa 30-aiheisessä mallissa.

LDA-aiheiden samankaltaisuuden esittämiseen käytimme dendrogrammia eli puukuviota, jossa aiheita vertailtiin keskenään Jensen–Shannon-eroavuusluvulla. Kuviossa 4.6 samankaltaisimmat aiheet esiintyvät lähimpänä toisiaan. Vaakatasosta voidaan katsoa aiheiden läheisyyttä siten, että mitä lähempänä nollaa etäisyysarvo on, sitä samankaltaisemmat aiheet ovat kyseessä. Kuviossa 4.6 on esillä sama 30-aiheinen malli kuin kuvioissa 4.4 ja 4.5. Dendrogrammista nähdään, että niin yleis-sanat kuin eduskuntaprosessiin liittyvät aiheet muodostivat keskenään samankaltaisia aiheita. Myös aluepolitiikkaan, maakuntiin ja pääkaupunkiseutuun liittynyt aihe oli samankaltainen kuin pankkeihin, Kreikkaan ja finanssikriisiin liittynyt aihe. Kunta-aihe oli samankaltainen työ- ja hoitoteemaisen aiheen kanssa, sekä sen jälkeen edelleen samankaltaisuus jatkui koulutusaiheeseen.

Kuvio 4.6 Dendrogrammi 30-aiheisesta LDA-mallista, aiheiden nimeäminen tutkijan työmuistinpäntöjen mukaan.

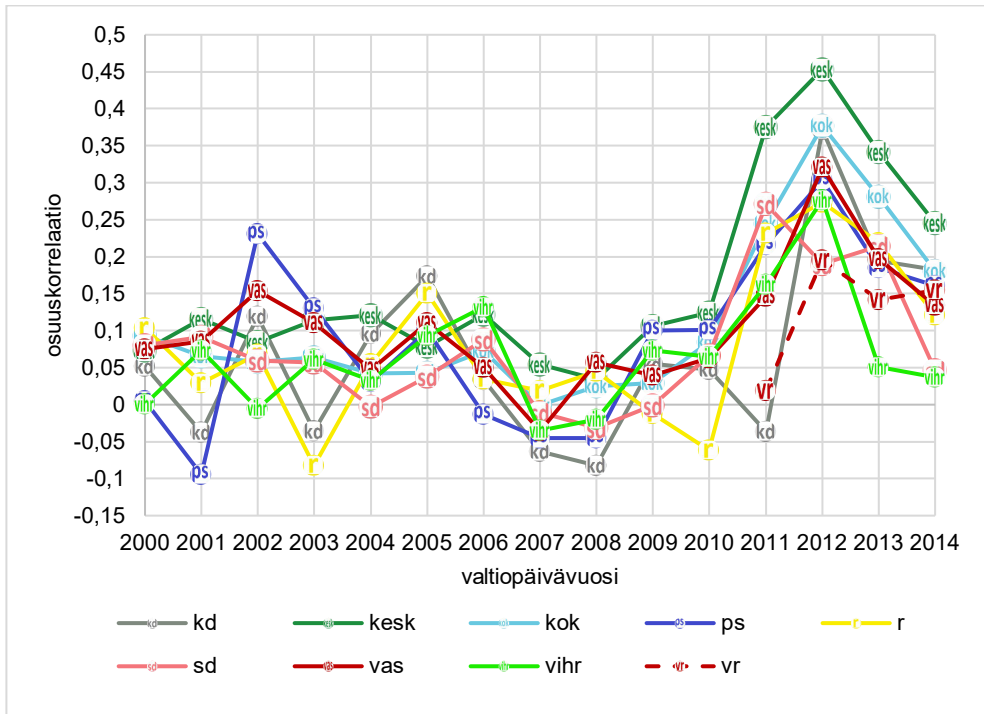
Artikkelin 1 analyysissä edellä esitettyjen kuvailevien esitystapojen lisäksi analysoimme ihmistulkitsijoiden luokituksen ja C_V -koherenssin yhteyttä. Kyseinen suure mittaa LDA-aiheiden laadukkuutta: mitä suurempi koherenssi, sitä luultavammin aihe on laadukkaasti mallintanut (Röder ym. 2015). Tutkijat (emt.) vertaavat, että sanastokoherenssin käsite on analoginen tietoteorian koherenssin kanssa: kuten voidaan analysoida, esiintyvätkö tosiasiaväitteet yhdenmukaisena joukkona, voidaan vastaavasti tarkastella, esiintyvätkö sanat yhdessä. Koherenssin laskennassa sanat jaetaan osajoukkoihin ja sanajoukoille (myös yhden sanan joukko) lasketaan todennäköisyydet esiintymiselle muiden sanajoukkojen yhteydessä. Sen jälkeen näistä todennäköisyyksistä koostetaan yhtenäinen suure. Tutkija voi päättää, kuinka monen merkitsevimmän sanan perusteella koherenssiluku lasketaan. Aineistossamme noin 20–30 suurimman todennäköisyyden saanutta sanaa huomioiva koherenssiluku korreloi voimakkaimmin ihmislukijoiden arvioiden kanssa, ja päättelimme, että C_V -koherenssi on käyttökelpoinen eduskunta-LDA-mallien analyysivälineenä. Mitä suurempi määrä aiheita LDA-mallissa oli, sitä paremmin toimivat pienempiä sanamääriä huomioivat C_V -koherenssiluvut. Tilanne oli analoginen ihmislukijoiden ana-

lyysiin, sillä pienemmällä aihemäärillä tulkintaa helpotti tarkasteltavien sanojen suurempi määrä, kun taas 200-aiheisia malleja tulkittaessa koettiin, että jo kymmenen suurimman todennäköisyyden saaneen sanan perusteella aiheen laadukkuus oli arvioitavissa.

Tapausesimerkinä laadukkaasti mallintuneesta LDA-aiheesta otimme esille kunta-aiheen. Kaikkina neljänä analysoituna vaalikautena kuntien ja valtion suhde puhutti eduskuntaa, ja Suomeen pyrittiin tekemään suurta kuntarakenneuudistusta. Kuntarakenne muuttui huomattavasti vapaaehtoisten kuntaliitosten kautta, kylläkin valtion merkittävien taloudellisten kannustimien, sillä vuonna 2000 Suomessa oli vielä 452 kuntaa, kun vuoden 2014 alussa kuntia oli enää 320. Viimeisellä analysoidulla vaalikaudella 2011–2014 Kataisen ja Stubbin hallitusten aikaan vapaaehtoisuuden sijaan kuntarakenteen muuttamisesta keskusteltiin kuntia pakottavaa lainsäädäntöä ehdottaen, mikä toi esille kiistoja kuntien itsemääräämisoikeudesta ja kuntademokratiasta.

Artikkelin 1 LDA-analyyseissa havaitsimme, että kaikkiin malleihin oli mallintunut vähintään yksi kuntateemainen aihe, jonka luokittelijat sijoittivat arvioissaan luokkaan laadukas. Valitsimme jatkotarkasteluun 50-aiheisen LDA-mallin, jossa oli tämän lisäksi laadukkaasti mallintuneet demokratia-aihe, sote-aihe ja budjettiaihe. Nämä muodostivat lähtökohdan osittaiskorrelaatioanalyysille, joka on artikkelin 1 uusi metodinen sovellus.

Osittaiskorrelaatioissa on huomattava, että tavallinen lineaarinen korrelaatio ei sovellu suhteellisten osuuksien analysointiin, koska osuudet ovat riippuvaisia toisistaan. Siksi tavanomaiset korrelaatiokertoimet antaisivat negatiivisesti harhaisia tuloksia, ja ne mahdollisesti muodostaisivat näennäisiä yhteyksiä (Pawlowsky-Glahn ym. 2015, 4–7). Kyse on suhteellisista osuuksista (*compositional data*), jonka suomensimme osuusdataksi. Kynčlová ym. (2017) kehittivät korrelaatiokertoimen suhteellisille osuuksille, jonka suomensimme osuuskorrelaatioksi. LDA-mallien yhteydessä aiheiden välillä ei esiintyne erityisen suuria osuuskorrelaatioita, sillä mallinnusprosessissa johdonmukaisesti yhdessä esiintyvistä sanastosta pitäisi muodostua oma yksi aiheensa. LDA-mallissa aiheet oletetaan toisistaan riippumattomiksi. Voimakas osuuskorrelaatio olisikin merkki teeman toistumisesta, mikä ei ole mallin laadun kannalta toivottavaa. Osuuskorrelaatiokertoimet ovat kiinnostavia silloin, kun tarkastellaan osa-aineistoja, esimerkiksi esiintyykö aiheen A yhteydessä aihe B erillisessä määrin eri ryhmillä tai onko osuuskorrelaatio muuttunut ajan myötä.

Kuvio 4.7 Kunta-aiheen ja demokratia-aiheen osuuskorrelaatiot eduskuntaryhmittäin 50-aiheisessä LDA-mallissa valtiopäivävuosina 2000–2014.

Kuviosta 4.7 havaitaan³, kuinka osuuskorrelaatiot muuttuivat huomattavasti Kataisen hallituksen aloitettua toteuttamaan suurta, sittemmin rauennutta, kuntauudistusta valtiopäivävuonna 2011. Tätä aiemmin kunta-aiheen yhteydessä ei ollut juurikaan esiintynyt demokratia-aihetta, mutta tilanne muuttui huomattavasti kaikkien puolueiden kohdalla. Selkeimmin muutos näkyy tuolloin muutosta oppositiossa vastustaneen keskustan osuuskorrelaatiossa. Artikkelin 1 kuviossa 6 on havaittavissa sama tilanne hallitus- ja oppositioyhmien välillä. Artikkelin 1 kuvat 7 ja 8 esittävät osuuskorrelaation sote-aiheen ja budjettiaiheen kanssa. Näistä sote-aiheella esiintyi osuuskorrelaatiota kunta-aiheen kanssa koko analysoidun jakson ajan melko vakaasti, kun taas budjettiaihe oli likimain käänteinen demokratia-aiheeseen nähden: LDA-analyysi osoittaa, että vuoden 2010 valtiopäiville saakka kuntien ja valtion suhdetta käsitelleet täysistuntopuheet liittyivät usein rahaan, kun taas 2011–2014 valtiopäivillä osuuskorrelaatio miltei katosi. Keskustelu siirtyi valtion ja kuntien ra-

³ Valtioapäivävuoden 2003 osalta huomaa errata luvussa 3.2. Sama toistui artikkelin 1 kuvioissa 6–8.

hoitussuhteesta ja valtionosuuksiin liittyvästä väännöstä kunnallisen itsehallinnon periaatteellisiin kysymyksiin.

Artikkelin 1 saavutuksista voi kokoavasti todeta, että uutena metodisena soveluksena analysoimme LDA-aiheiden välisiä yhteyksiä osuuskorrelaatiokertoimilla (korrelaatio aineistossa, joka summautuu vakiolukuun; eri kuin osittaiskorrelaatio). Analysoimme myös, miten hallituksen ja opposition aiheet eroavat toisistaan koko korpuksen tasolla tarkasteltuna sekä tarkastelimme, kuinka LDA-mallin laadukkuutta voi arvioida ihmisluokittelijoiden ja tunnuslukujen avulla. Kuntien asema Suomessa oli kaikkien analysoitujen vaalikausien keskeinen ja kiistelty teema, josta lisäksi tapausesimerkinä analysoimme kunta-aiheen esiintyvyyttä yhdessä sote-, demokratia- ja politiikka-aiheiden kanssa valtiopäivävuosittain vertaillen. Tässä tapauksessa LDA-analyysillä pystyi osoittamaan, että koko kuntien asemaan liittyvän keskustelu paljolti muuttui rahoitukseen liittyvästä keskustelusta demokratiakeskusteluksi, sote- ja kunta-aiheiden yhteyden kuitenkin säilyessä samanlaisina kaikkien analysoimienne vaalikausien aikana.

Artikkelin 1 keskeinen saavutus oli, että eduskuntapuheet käsiteltiin kokonaisuutena korpuksena. Julkaisujankohdan jälkeen on tuotettu paljon uusia laskennalliseen tekstianalyysiin sopivia algoritmeja, ja tutkimuskysymyksensä mukaan tutkija voi kohdata tästä suuresta joukosta analyysityökaluja suoranaisen runsaudenpulan. Silti artikkeli 1:n päättänyt johtopäätös on edelleen tosi: ”Laskennallisella tekstianalyysillä on paljon annettavaa politiikan tutkimukselle. LDA on yksi monista aiheille, ja automatisoidun sisällönanalyysin mahdollisuudet ovat huimat. Laskennallinen tutkimus ei kuitenkaan tee ihmistutkijaa tarpeettomaksi, vaan mallien tuottaman informaation laadun arviointi on vielä automatisoimatta sen merkitysten ymmärtämisestä puhumattakaan.” Nykyisin nämä mahdollisuudet ovat aiempaa helpommin saatavilla, kun eduskunta-aineistoista on tuotettu valmiita korpuksia.

5 Ulkосуomalaisien edustaminen kotimaan politiikassa

5.1 Keitä ulkосуomalaiset ovat ja miten he äänestävät?

Sana *ulkosuomalaiset* saattavat viitata sekä ulkomailla asuviin Suomen kansalaisiin että suomalaistaustaisiin henkilöihin riippumatta heidän nykyisestä kansalaisuudestaan. Siksi tutkimuksessa on tarpeen selkeästi ilmaista, jos tarkoitetaan vain jompaa-kumpaa joukkoa. Artikkelin 2 analyysissä kysymyksenasettelu on suunnattu erityisesti ulkomailla asuvien kansalaisten edustamiseen, mutta analysoiduista aineistoista etenkin eduskuntakeskusteluissa ei aina ole täysin selvää, tarkoitetaanko ulkосуomalaisilla nimenomaan Suomen kansalaisia. Toisaalta arkipuheessa ulkосуomalaiseksi ei välttämättä mielletä sellaista kansalaista, jonka asuinpaikka on väliaikaisesti ulkomailla esimerkiksi työn tai opiskelujen vuoksi, vaikka ulkomailla asuvan kansalaisen määritelmä täytyisikin. Jäljempänä viitataan ulkосуomalaisella kansalaiseen, jonka virallinen asuinpaikka sijaitsee ulkomailla, vaikka on mahdollista, että kansanedustajilla on ollut puhuessaan mielessä suomalaistaustaiset henkilöt laajemminkin.

Ulkосуomalaiset ovat melko suuri kansalaisryhmä. Esimerkiksi vuoden 2019 eduskuntavaaleissa 254 574 äänioikeutetun kotipaikka sijaitsi muualla kuin Suomessa, ja vuoden 2023 eduskuntavaaleissa määrä oli noussut 262 950 kansalaiseen, mikä oli 5,8 prosenttia äänioikeutetuista. Kaikkiaan ulkomailla asuvia Suomen kansalaisia on lähes 300 000 ja suomalaistaustaisia henkilöitä liki 1,6 miljoonaa (Peltoniemi 2018). Ensimmäinen laaja maastamuuttoajanjakso koettiin 1880–1930-luvuilla, kun noin 400 000 suomalaista muutti Pohjois-Amerikkaan. Seuraava suuri suomalaisten maastamuutto tapahtui 1960- ja 1970-luvuilla, kun noin 300 000 suomalaista muutti Ruotsiin. Suurimmillaan nettomaastamuutto Ruotsiin oli vuosina 1969 ja 1970 noin 80 000 henkilöä (Peltoniemi ym. 2023). Näin laajamittaista maastamuuttoa Ruotsiin ei ole koettu kyseisten vuosikymmenten jälkeen, mutta Ruotsi on edelleen tavallinen kohdemaana etenkin ruotsinkielisten suomalaisten keskuudessa. Sinne muuttaa yhä noin 1500 ruotsia äidinkielenään puhuvaa henkilöä vuodessa, mikä on noin 0,5 prosenttia Suomen ruotsinkielisestä väestöstä (Himmelroos ja Vento 2022).

Ulkosuomalaisten määrään nähden jäljempänä esiteltävät havainnot kansalaisryhmän saamasta vähäisestä huomiosta kotimaan politiikassa ovat suorastaan yllättäviä. Eräs selitys voi olla ulkosuomalaisten vähäinen äänestysaktiivisuus, sillä vuoden 2019 eduskuntavaaleissa, joissa oli ensimmäistä kertaa käytössä kirjeäänestys ulkomailla, ulkosuomalaisten äänestysaktiivisuus oli 12,6 prosenttia, ja se oli kaikkein suurin äänestäneiden osuus ulkosuomalaisten vuoden 1972 eduskuntavaaleista alkaneen ulkosuomalaisten äänioikeuden historiassa (vuonna 2019 kotimaassa äänesti 72,1 prosenttia äänioikeutetuista). Vuoden 2023 vaaleissa ulkosuomalaisista äänesti 12,2 prosenttia ja kotimaassa asuvista 72,0 prosenttia.

Eräs tekijä, joka mahdollisesti selittää ulkosuomalaisasioiden niukkaa ilmene mistä päivänpolitiikan asialistalla voi olla Suomen vaalijärjestelmässä: ulkosuomalaisten äänet hajautuvat, sillä vaalipiiri määräytyy viimeisimmän Suomessa sijainneen asuinpaikan mukaan, tai ellei sellaista ole, äänioikeus sijoittuu Helsingin vaalipiiriin. Näin Suomea voi kuvata, käyttäen Häggrotin (2022) käsitteistöä, valtioksi, jossa on sulautettu emigranttiedustus (*assimilated representation of the emigrants*) emigranttien erillisedustuksen sijaan, jollaisessa ulkomailla asuvat kansalaiset valitsevat edustajansa omassa vaalipiirissään.

5.2 Mitä politiikan ulkosuomalaisasiat ovat?

Edellä luvussa 2 kuvatulla tavalla tulkitsin ulkosuomalaisten substantiiviseksi edustamiseksi ulkosuomalaisten intressien puolesta toimimisen kotimaan politiikassa. Se jättää avoimeksi kysymyksen, mitkä ovat ulkomailla asuvien suomalaisten intressit, sillä kyseessä on hyvin heterogeeninen kansalaisjoukko. Emigranttikansalaisten edustamista käsittelevästä kirjallisuudesta valitsin kaksi luokitusta, joiden pohjalta analysoin ulkosuomalaisten edustamista kotimaassa. Keskeinen kysymys luokitusten soveltajana oli, mitkä intressit ovat olennaisia emigranttikansalaisille.

Palop García (2018) jaotteli emigranttiagendan neljään osa-alueeseen:

1. ulkomailla asuvien kansalaisten status, esimerkiksi kaksoiskansalaisuutta koskevat säädökset
2. politiikkatoimet, joiden tavoitteena on ulkomailla asuvien kansalaisten auttaminen, esimerkiksi konsulipalvelujen kohentaminen
3. politiikka, joka edistää emigranttien integroitumista lähtömaahan, esimerkiksi neuvoa-antavan toimielimen perustaminen keskustelemaan emigranttiasioista
4. politiikka, jonka tavoitteena on edistää paluumuuttoa.

Østergaard-Nielsen ja Ciornei (2019) luokittelivat lakiesityksiä kuuteen kategoriaan:

1. kulttuuri ja koulutus
2. äänestäminen ulkomailla
3. vero- ja finanssiasiat
4. kansalaisuus
5. paluumuutto ja siirtolaisuuden vaikutukset
6. valtioiden rajat ylittävä hyvinvointi ja suojele.

Koska Østergaard-Nielsenin ja Ciornein luokitus oli alunperinkin laadittu lakiesitysten analysointiin, se soveltui parhaiten artikkelin 2 aineistojen analyysiin, sillä täysistuntokeskustelut käydään enimmäkseen lakiesityksiin liittyen ja myös muut edustajien valtiopäivätoimet, kuten kirjalliset kysymykset, olivat yleensä sellaisia, että niille on löydettävissä vastaavia teemoja eduskunnan lainsäädäntötyöstä.

Ulkosuomalaisiin vaikuttavia politiikka-asioita on paljon muitakin, esimerkiksi Suomen liittyminen Euroopan yhteisöön vaikutti merkittävästi ulkosuomalaisiin, mutta jäsenyyden laaja-alaisten vaikutusten vuoksi olisi hankalaa mieltää liittymistä erityisesti ulkosuomalaisasiaksi. Edellä käytettyjen luokitusten avulla voikin keskittyä emigranttiedustamisen ydinasioihin ennemmin kuin mahdollisimman kattavasti kerätä erilaisia ulkomailla asuviin kansalaisiin vaikuttavia tekijöitä.

Tällainen a priorinen luokitus on yksi tapa analysoida emigranttiedustusta. Sellaisissa valtioissa, joissa ulkomailla asuvilla kansalaisilla on omat vaalipiirinsä, analyysin voisi toteuttaa a posteriorisesti tutkimalla, mitä ulkomailla asuvien kansalaisten valitsemat edustajat tekevät parlamentissa. Suomessa mahdollinen vaihtoehtoinen lähde voisi olla Ulkosuomalaisparlamentin tekemät päätöslauselmat, joissa mainitut näkökannat voisivat muodostaa sen ulkosuomalaisasioiden joukon, jonka esiintymistä analysoida eduskunnassa.

5.3 Ulkosuomalaisedustamiseen analyysissa käytetyt hakumenetelmät

Tutkimuksen edetessä yllättäväksi osoittautui se, ettei ulkosuomalaisista ollut puhetta eduskunnassa kuin harvakseltaan ja silloinkin vain osassa puheenvuoroista ulkosuomalaisasia oli pääaiheena. Toisinaan ulkosuomalaiset mainittiin sivuhuomiona pitkissä puheenvuoroissa, kuten budjettikeskustelun puheenvuorossa yhteydessä yhtenä monista asioista, joihin tulisi kohdentaa valtion varoja. Ennen järjestelmällistä hakua merkittävimiksi lähiaikojen keskusteluiksi ulkosuomalaisasioista arvioitiin kaksoiskansalaisuuskeskustelut vuosituhaten vaihteessa ja kirjeäänestyksestä käyty keskustelu 2017 (kirjeäänestyksestä ks. Weide 2021).

Ulkomailla asuvien kansalaisten edustamisen analyysi perustui sanahakuun samaan tapaan kuin Østergaard-Nielsenin ja Ciornein (2019) tutkimus. Artikkelin 2

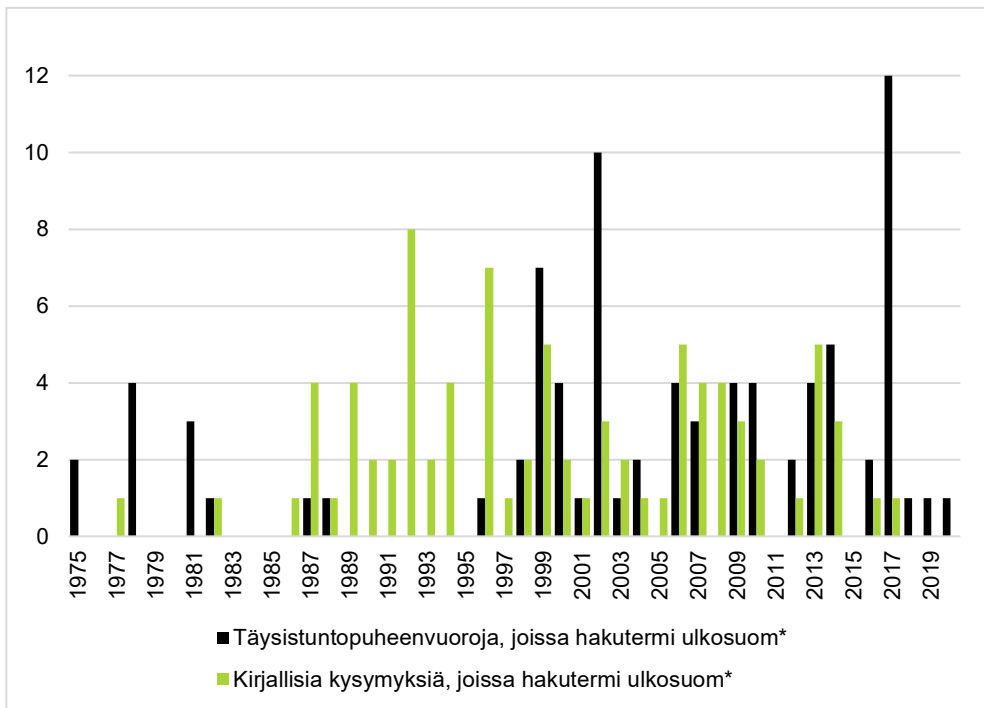
analyyseissa käytettiin kahta hakutyyppeä: eduskunta-asiakirjoihin sovellettu haku oli yksinkertaisin sanahaku *ulkosuom**. Tätä hakuja sovellettiin täysistuntokeskusteluihin, joista analyysiin sisältyy kaikki puheenvuorot lukuun ottamatta puhemiespuheenvuoroja, eduskunta-aloitteet (LA, TPA, TA ja TAA; ei KA-hakuosumia), valio-kunta-asiakirjat (valiokuntien mietinnöt ja lausunnot sekä kirjalliset asiantuntijalau-sunnot) ja kirjalliset kysymykset. Hakuterminä *ulkosuom** on erinomainen sikäli, että se viittaa likimain poikkeuksetta analysoitavaan ryhmään, tosin huomioiden, ettei sana tee välttämättä eroa ulkomailla asuvien Suomen kansalaisten ja suomalais-taustaisten muiden maiden kansalaisten välille, vaikka asiayhteydestä se saattaisikin olla selvää, kuten kirjeäänestyskeskustelussa. Vain yksi hakutermin *ulkosuom** tuot-tamista osumista oli sellainen, että sillä tarkoitettiin muuta kuin tässä analyysissä etsityissä puheenvuoroissa oli odotettu löydettäväksi (PTK 15/1998 vp), mikä ei ol-lut sanan tavanomainen käyttötapa ja mitä poikkeuksellisuutensa vuoksi ei voi pitää ongelmana hakutermin toimivuudelle.

Hallituksen esitysten analyysissä puolestaan käytössä oli usean hakusanan yh-distelmä: ”*kirjeään* TAI postiaan* TAI nettiään* TAI paluumuut* TAI ulkosuo-malai**”, joka tuotti pääosin olennaisia hakuosumia. Haku tuotti analyysiin 149 hal-lituksen esitystä, joista 33 oli budjettilakeja. Myös muita hakusanoja kokeiltiin, mutta niiden tuottamat osumat osoittautuivat ihmislukija-arviona epäolennaiseksi ul-kosuomalaisten edustamisen kannalta. Esimerkiksi hakutermin *kaksoiskansal** tuotti osumina etupäässä lakiesityksiä, jotka koskivat Suomessa asuvia kaksoiskansalaisia, kun taas ulkomailla asuvia Suomen kaksoiskansalaisia koskevat esitykset sisältyivät jo käytettyjen hakusanojen tuottamiin tuloksiin.

Täydellisiä hakutermit eivät ole, esimerkiksi netti- ja kirjeäänestyksen osalta keskustelussa voitiin mainita kotimaassa toimivien yhdistysten kokouksissa äänes-täminen valtakunnallisten vaalien sijaan. On myös mahdollista, että ulkosuomalaiset ovat jossakin yhteydessä tulleet mainituksi ilman sanaa ulkosuomalainen, esimer-kiksi puhuttaessa Suomi-Seura ry:stä. Toisaalta nyt analysoituja keskusteluja van-hempaan eduskunta-aineistoon hakutermin *ulkosuom** ei olisi yksinään riittävä, koska aikanaan puhuttiin siirtolaisista. Artikkelin 2 julkaisun jälkeen tekemissäni tutki-muksissa hakutermin *siirtolai** puheita ulkomaille muuttaneista suomalaisista löy-tyi hyvin, mutta kyseinen sanahaku edellytti ihmislukijan arviota tekstin sisällöstä, sillä hakuosumat sisälsivät runsaasti osumia kotimaassa asuvista siirtolaisista. Jatko-tutkimuksissa tällaisia osumia esiintyi erityisen runsaasti liittyen Neuvostoliitolle luovutettujen alueiden siirtolaisiin. Käytettyjen hakutermin valinta olikin käytän-nön kokeilujen ja hakutulosten tutkijan suorittaman ihmislukijaluennan tuottama toi-mivaksi havaittu ratkaisu.

5.4 Tutkimustulokset ulkosuomalaisten edustamisesta

Eduskunnan täysistuntokeskusteluista yksinkertainen hakutermin *ulkosuom** tuotti vain 83 osumaa vuoden 1975 jälkeen pidetyistä puheenvuoroista. Se on vähän, sillä esimerkiksi valtiopäivävuosina 2000–2014 pidettiin vuosittain keskimäärin 11 890 puheenvuoroa, kun puhemiespuheenvuoroja ei huomioida. Kuviossa 5.1 analysoidulla jaksolla erottuu kaksi huippukohtaa, kaksoiskansalaisuuskeskustelut vuosittain vaihteessa ja kirjeäänestyskeskustelu 2017, joissa puheenvuoromäärä oli muita vuosia suurempi. Muina valtiopäivävuosina ulkosuomalaisia mainittiin vain harvakseltaan.

Kuvio 5.1 Sellaisten täysistuntopuheiden ja kirjallisten kysymysten lukumäärä, joissa esiintyi hakutermin *ulkosuom** valtiopäivävuosina 1975–2020.

Vuotta 1975 edeltävässä aineistossa haku tuotti 43 osumaa, mutta tutkimusajankohtana saatavilla olleeseen aineistoon saattoi liittyä paperipöytäkirjojen automaattiseen OCR-lukuun liittyviä teknisiä ongelmia, joiden vuoksi aineistossa saattoi esiintyä puutteita. Siksi tässä yhteydessä rajaan vuotta 1975 edeltäneen aineiston määrällisen analyysin ulkopuolelle todeten kyseistä vuotta edeltäneistä keskusteluista merkittäväksi ulkosuomalaisasiaksi vuosina 1969–1970 käydyt keskustelut

vaalilain uudistamisesta, jolloin ulkomailla asuville kansalaisille säädettiin äänioikeus kotimaan vaaleissa. Niissäkin keskusteluissa enin huomio keskittyi kuitenkin uudistuksen vaikutuksiin kotimaassa sekä kotimaan päivänpolitiikkaan, sillä ulkomailla asuvien kansalaisten äänioikeudesta ei tehty täysistunnoissa kiistakysymystä.

Ulkosuomalaisasioita otettiin esille täysistunnoissa usein budjettikeskustelun yhteydessä, kun puheena olivat määrärahat Suomi-kouluille. Toinen kestoaihe oli YLE:n lähetysten vastaanottomahdollisuudet maailmalla. Myös verotus-, sosiaaliturva- ja eläkeasioita mainittiin. Taulukko 5.1 sisältää hakutermillä *ulkosuom** löytyneitä esimerkkejä siitä, kuinka kansanedustajat edustivat ulkosuomalaisia puhuesaan täysistunnossa. Aivan yksiselitteisesti ulkosuomalaisten mainitsemista ei kuitenkaan voi aina pitää edustustekona ulkosuomalaisten puolesta. Keskusteluihin sisältyi myös muutama puheenvuoro, joissa pohdittiin, kuinka ulkomailla asuvia Suomen kansalaisia voisi hyödyntää viennin edistämisessä⁴ (PTK 134/2013 vp) ja kuinka ammattitaitoisia työntekijöitä kuten sairaanhoitajia voitaisiin houkutella paluumuuttoon (PTK 111/2006 vp, PTK 123/2006 vp).

⁴ Ulkomaankauppa- ja eurooppaministeri Alexander Stubb (kok), 18.12.2013. “Ajatus ulkosuomalaisten hyväksikäyttämisestä on mielestäni erinomainen. Tätä harrastetaan paljon esimerkiksi Irlannissa, tai vaikkapa Uudessa-Seelannissa, jossa juuri äsken vierailin, on yli miljoona kiwiä, jotka asuvat ympäri maailmaa, ja heitä käytetään sitten tavalla tai toisella oman maan edustajina ja miksei myös viennin edistämistehtävissä.” (PTK 134/2013 vp)

Taulukko 5.1 Esimerkkejä ulkosuomalaisasioita käsitelleistä täysistuntopuheista.

Puhuja	Päiväys, PTK-viite	Poiminta täysistuntopuheesta
Ensio Laine (skdl)	5.12.1978, PTK 155/1978 vp	"Herra puhemies! Ruotsissa asuvien Suomen kansalaisten oikeutta osallistua vaaleihin on vaikeuttanut mm. äänestyspaikkojen vähälukuisuus, josta on aiheutunut työajan menetystä ja pitkistä matkoista johtuen runsaasti matkakustannuksia, työansion menetystä ja muita vaikeuksia. Kaikesta tästä huolimatta viime valitsijamiesvaaleissa supistettiin ennakoäänestyspaikkojen määrää vielä runsaalla kolmanneksella siitä, mitä paikkojen määrä oli vuoden 1975 eduskuntavaaleissa. ..."
Olavi Ronkainen (skl)	5.5.1981, PTK 44/1981 vp	"Herra puhemies! On todettava, että laki ulkomailla toimivasta peruskoulua vastaavasta yksityiskoulusta antaa lähetysjärjestöjen jo 1950- ja 1960-luvuilta lähtien koulu- muotoisena jatkuneelle yksityisopetukselle oikeudellisen ja eräissä suhteissa suomalaiseen peruskouluun rinnastettavan aseman. ..."
Riitta Prusti (sd)	10.12.1999, PTK 125/1999 vp	"Tässä esitetään kaksoiskansalaisuuden mahdollistavien lainmuutosten hyväksymistä myöskin meillä Suomessa. Erityisesti tätä asiaa ovat ajaneet ulkosuomalaiset, jotka kokevat kansalaisuusksymyksen ongelmaksi."
Kaarina Dromberg (kok)	7.9.2004, PTK 84/2004 vp	"... Yleisradion tehtävää. Nyt, kun on tullut huhuja siitä, että radiopalveluja tältä osin supistetaan ja palvelut jäisivät satelliitteihin tai Internetiin, on todettava, että monella alueella on erittäin vaikeata ja suorastaan mahdotonta käyttää näitä välineitä. Kun juuri olin kuusi viikkoa Euroopassa, huomasin, että ainoa kanava, jonka kautta sain tietoa Suomesta, oli juuri Radio Finland, ja sillä lailla pysyin koko ajan kuitenkin tietoisena siitä, mitä Suomessa tapahtui. Aivan oikein Suomi-Seura ja ulkomaalaisparlamentin puhemiehistö ovatkin puuttuneet tähän ongelmaan."
Maija Rask (sd)	15.12.2006, PTK 134/2006 vp	"Huolimatta kolmesta selvityspyynnöstä me emme saaneet selvitystä siitä, mitä kohteita siellä kansainvälisen yhteistyön momentilla on. Jos olisimme saaneet sen selville, olen aivan varma, että sitä vahinkoa ei olisi tapahtunut, mikä nyt tapahtui, että Suomi-Seura, joka täyttää ensi vuonna 80 vuotta, ja ulkosuomalaisparlamentti, joka täyttää ensi vuonna 10 vuotta, nämä seurat saavat nyt elää vielä epävarmuudessa, kuinka niiden käy, säilyvätkö määrärahat vai eivät."
Mikko Alatalo (kesk)	9.12.2009, PTK 122/2009 vp	"Minuun on paljon otettu yhteyttä ulkosuomalaisten taholta siitä, että kun siirryttiin lyhytaaltolähetyksistä netti-radioon, niin se on ollut vähän vaikea vanhemmille ihmisille, mutta tämä on sitä nykypäivää, ja tähän on tultu."

Eduskuntakeskustelujen puheenvuoromäärää rajaavat täysistuntokeskustelun säännöt, joihin kuuluu vaatimus pitää puheenvuorot käsiteltävässä aiheessa. Usein käsittelyssä on asioita, jotka pääosin kytkeytyvät kotimaan politiikkaan, ja silloin ulkosuomalaisasian tuominen keskusteluun olisi poikkeamaa istunnon päiväjärjestyksen pääasiasta. Edustajat toki usein nostavat puheenvuoroissaan esille tärkeänä pitämiään asioita taitavasti pääaiheesta riippumatta, mutta eduskunnassa ei ole monien muiden parlamenttien tapaan vapaan sanan puheenvuoroja, joissa aihe olisi ennalta rajaamaton. Suullisilla kyselytunneilla aihe on vapaampi, mutta käytettävissä oleva aika ja puheenvuoromäärä taas ovat niukkoja, mikä ohjaa keskustelua päivänpolitiikan kiihkeämpiin kysymyksiin. Edustajilla on kuitenkin mahdollisuus tuoda mikä tahansa asia keskusteluun tekemällä siitä eduskunta-aloite, tai ellei suuressa salissa käytävä keskustelu ole asian laatuun nähden paras edustusteko, esittää kirjallinen kysymys ministerille, jolla on velvollisuus vastata 21 päivän kuluessa. Usein kysymyksen esittäminen saattaa olla puheenvuoroa tehokkaampi tapa politisoida edustajien tärkeänä pitämiä asioita.

Kuviosta 5.1 havaitaan myös, että edustajat tekivät kirjallisia kysymyksiä koko tutkittuna ajanjaksona erityisesti 1980-luvun loppupuoliskolta 2010-luvun loppuun saakka ahkerammin verrattuna sitä edeltäneeseen tai seuranneeseen ajanjaksoon. Taulukossa 5.2 kirjallisten kysymysten määrät on edellä kuvatun Østergaard-Nielsenin ja Ciornein (2019) luokituksen avulla jaoteltuna kuuteen emigranttiedustamisessa olennaiseen asiatyyppiin. Näistä vero- ja finanssiasiat on ainoa varsin niukalle huomiolle jäänyt luokka, mutta toisaalta usein kansainväliset hyvinvointiin liittyvät eläkekysymykset sivuavat myös verotusasioita. 1990-luvulla kirjalliset kysymykset liittyivät usein inkeriläisten paluumuuttoon. Kysymyksissä postiaanestys ja ulkomailla tapahtuvaan äänestämiseen liittyvät ongelmat puolestaan olivat toistuvasti esillä ennen kirjeäänestyksen käyttöönottoa (KK 356/1977 vp, KK 136/1982 vp, KK 532/1986 vp, KK 289/1987 vp, KK 488/1987 vp, KK 195/1988 vp, KK 686/1999 vp, KK 841/1999 vp, KK 773/2000 vp, KK 133/2008 vp, KK 59/2012 vp, KK 743/2014 vp ja KK 61/2016 vp). Muita toistuvia kirjallisten kysymysten aiheita olivat Suomi-koulujen rahoitus ja Yleisradion lähetysten kuuluvuus ulkomailla, minkä lisäksi muun muassa kansalaisuushakemusten jättömenettelyt ja hinta sekä eläketurva ulkomailla herättivät kysymyksiä. Taulukko 5.3 antaa esimerkin kuhunkin luokkaan sijoittamani kirjallisen kysymyksen otsikosta. Kysymysten esittäjiä oli kaikista eduskuntaryhmistä, eikä aineiston perusteella voi sanoa, että jokin ryhmä erotuisi muita enemmän ulkosuomalaisasioista kysyvänä.

Taulukko 5.2 Kirjallisten kysymysten lukumäärä aihepiireittäin Østergaard-Nielsenin ja Ciornein (2019) luokituksen mukaan.

(1) kulttuuri ja koulutus	25
(2) äänestäminen ulkomailla	15
(3) vero- ja finanssiasiat	1
(4) kansalaisuus	8
(5) paluumuutto ja siirtolaisuuden vaikutukset	17
(6) kansainvälinen hyvinvointi ja suojelu	18

Taulukko 5.3 Esimerkki kirjallisten kysymysten sijoittamisesta Østergaard-Nielsenin ja Ciornein (2019) luokitukseen.

Luokitus	Kirjallisen kysymyksen otsikko	Tunnus	Ensimmäisen allekirjoittaja
(1) kulttuuri ja koulutus	Ulkomailla sijaitsevien suomalaisten koulujen valtionavustus	KK 1043/2013 vp	Heinonen Timo (kok)
(2) äänestäminen ulkomailla	Kirjeäänestyksen mahdollistaminen ulkosuomalaisille	KK 971/2013 vp	Jalonen Ari (ps)
(3) vero- ja finanssiasiat	Ulkomailla asuvien suomalaisten eläkeläisten verotuksen keventämisestä	KK 222/1987 vp	Rehn Elisabeth (r)
(4) kansalaisuus	Kaksoiskansalaisuuden käyttöönotto	KK 847/1999 vp	Kummola Kallervo (kok)
(5) paluumuutto ja siirtolaisuuden vaikutukset	Suomalaista syntyperää olevien henkilöiden maahanmuuttolupien perusteet	KK 385/1999 vp	Jääskeläinen Jouko (skl)
(6) kansainvälinen hyvinvointi ja suojelu	Työkyvyttömyys ja kansainvälinen sosiaaliturva	KK 1108/2002 vp	Tennilä Esko-Juhani (vas)

Eduskunta-aloitteissa ulkosuomalaisasiat olivat esillä niukasti, mutta se ei tarkoita, että aloiteinstituution merkitys olisi ollut vähäinen. Vuodesta 1970 vuoden 2020 lokakuulla hakusana *ulkosuom** esiintyi 28 toimenpideohjelmissa, mitä voi pitää vähäisenä määränä verrattuna 1900-luvun loppupuolen valtiopäiväelämässä vuotuisesti laadittuihin satoihin aloitteisiin. Aloitteet liittyivät, käyttäen Østergaard-Nielsenin ja Ciornein (2019) luokittelua, kulttuuriin ja opetukseen (10 kpl), paluumuuttoon ja siirtolaisuuden vaikutuksiin (7 kpl), kansainväliseen hyvinvointiin ja suojeluun (7 kpl) sekä äänestämiseen ulkomailla (4 kpl).

Talousarvioaloitteet analysoitiin samalla hakutermillä vuodesta 1992 alkaen, ja niissä haku tuotti 19 osumaa, mikä sekin on määrällisesti niukkaa, sillä valtiopäivä-

vuosina 1992–2019 eduskunnassa laadittiin keskimäärin 835 talousarvioaloitetta vuosittain. Suurin osa talousarvioaloitteista liittyi kulttuuriin ja opetukseen (11 kpl), kuten Suomi-kouluihin tai budjetin kokoon nähden pienehköihin esityksiin esimerkiksi kansantanssimuseon perustamisesta. Toinen toistunut asia talousarvioaloitteissa oli konsulaattien rahoitus (6 kpl), sillä se helpottaisi passien hankintaan ja uusimiseen monilla alueilla liittyviä merkittäviä matkustustarpeita.

Lakialoitteita, joissa esiintyy hakutermi *ulkosuom**, tehtiin vuodesta 1970 alkaenella jaksolla vain neljä kappaletta. Vähäisestä määrästä huolimatta aloitteilla voi katsoa olleen suuri merkitys, sillä kansanedustaja Riitta Prustin (sd.) yhdessä lukuisien eri puolueiden edustajien kanssa laatima aloite kaksoiskansalaisuuden mahdollistavasta lainsäädännöstä (LA 180/1999 vp) loi painetta nopeuttaa asiaan liittyvää lainvalmistelua, vaikka itse lainsäädäntö lopulta perustuikin hallituksen esitykseen. Muut kolme lakialoitetta raukesivat. Kaiken kaikkiaan voi todeta, että eduskuntaaloitteiden merkitys ulkosuomalaisten edustamisessa, lukuun ottamatta kaksoiskansalaisuusaloitetta, jäi vaikeasti havaittavaksi.

Artikkelin 2 analyysiin sisältyy eduskunnan valiokuntien mietinnöt ja lausunnot toisille valiokunnille alkaen vuodesta 1991 aina lokakuuhun 2020 saakka, joka oli artikkelin kirjoitusajankohtana viimeisin saatavilla ollut kuukausi. Valiokunta-aineisto ladattiin Lakitutka-palvelusta, josta analyysin tekohtekellä oli saatavilla 38 436 asiakirjaa. Alkuvaiheessaan ollut Lakitutka-palvelu keskittyi hallituksen esityksiin liittyviin dokumentteihin ja valiokunta-aineistosta puuttuivat eduskuntaaloitteiden ja kansalaisaloitteiden käsittelyyn liittyvät asiakirjat. Valiokunta-asiakirjoihin käytettiin samaa yksinkertaista sanahakua *ulkosuom** kuin eduskuntapuheisiinkin, ja haku tuotti 20 valiokuntamietintöä ja 2 valiokunnan lausuntoa toisille valiokunnille. Ulkosuomalaisasioita oli käsitelty useissa valiokunnissa: eniten valtiovarainvaliokunnassa (5 kpl), toiseksi eniten perustuslakivaliokunnassa (4 kpl) ja kolmanneksi eniten hallintovaliokunnassa (3 kpl). Valtiovarainvaliokunta käsiteli ulkosuomalaisasioita osana pitkiä talousarviomäärärahojen listauksia. Perustuslakivaliokunnassa esille tulivat kansalaisuus, vaaliosallistuminen ja asevelvollisuus. Hallintovaliokunta käsiteli moninaisia asioita, kuten oikeutta sairaanhoitoon EU:ssa ja henkilökorttia.

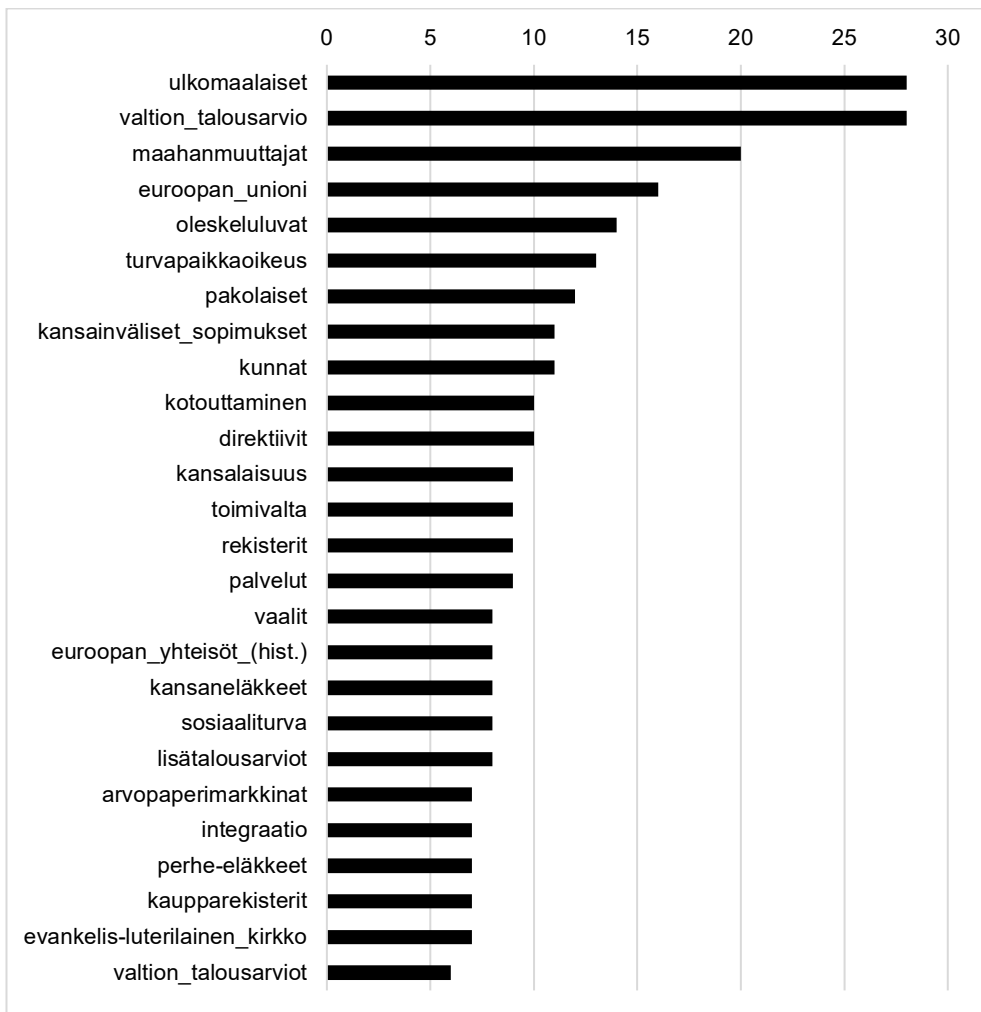
Valiokuntien asiantuntijalausuntoja sisältyy aineistoon muuhun analysoituun ajanjaksoon verrattuna huomattavasti lyhyemmältä ajalta, vuodesta 2015 tarkastelujakson loppuun lokakuulle 2020. Käytössä oli sama hakutermi *ulkosuom**, jolla löytyi 18 asiantuntijalausuntoa. Jo tämän lausuntomäärän avulla on mahdollista havaita, keiden puoleen valiokunnat kääntyvät ulkosuomalaisasioissa. Tavallisimpia asiantuntijatahoja olivat Suomi-Seura ry. (4 kertaa) ja Suomi-koulujen tuki ry. (3 kertaa).

Koska kansanedustajien edustusteot ulkosuomalaisten puolesta jäivät määrällisesti harvalukuisiksi, katsoin parhaaksi täydentää analyysia hallituksen esityksillä, joista on löydettävissä informaatiota ulkosuomalaisiin kohdistuvasta vallankäytöstä

myös niiltä osin kuin asiat hyväksytään täysistunnossa vähin keskusteluin. Tässä analyysissa ei oteta kantaa siihen, keneltä hallituksen esityksiin sisällytetyt asiat ovat alkujaan lähtöisin, esimerkiksi ovatko ne virkakunnan asettamalta agendalta tai vaaleissa valittujen henkilöiden tuottamia, ja kaikki hallituksen esitykset ovat aineistossa samanpainoisina riippumatta siitä, kuinka niiden käsittely eduskunnassa eteni.

Hallituksen esityksiä analysoitiin vuodesta 1991 lokakuuhun 2020 yhteensä 7 398 kappaletta, ja käytössä oli edellä esitelty laajempi hakulauseke ”*kirjeään** TAI *postiään** TAI *nettiään** TAI *pahuumuut** TAI *ulkosuomalai**”, joka tuotti 149 osu-
maa. Määrällisen tarkastelun lisäksi hallituksen esityksiä oli mahdollista arvioida niihin liitetyn asiasanaston avulla, ja siten oli mahdollista muodostaa käsitys siitä, millaisissa asiayhteyksissä ulkosuomalaisasiat nousevat esille. Asiasanat ovat eduskunnan tuottamia, ja niitä liitetään hallituksen esityksiin rutiininomaisesti osana käsittelyprosessia.

Kuviosta 5.2 nähdään, että haun löytämät ulkosuomalaisasioita sisältäneet hallituksen esitykset liittyivät useimmiten ulkomaalais- tai kansalaisuuslainsäädäntöön sekä valtion talousarvioihin. Myös sosiaaliturva, toimivalta ja eläkkeet esiintyivät noudetuissa asiasanoissa. Myös evankelis-luterilainen kirkko nousi esille, sillä lähetystyöntekijät ovat tärkeä ulkosuomalaisryhmä. Valtion talousarvioissa ulkosuomalaiset olivat vakaasti esillä liittyen määrärahoihin, joita oli osoitettu Suomi-Seuran, Ulkosuomalaisparlamentin sekä Suomi-koulujen toimintaan, vaikka asiasanaston kärjessä nämä toimijat eivät muuten erottuneetkaan.

Kuvio 5.2 Yleisimmät asiasanat hallituksen esityksissä 1991 – lokakuu 2020 Lakitutka-haulla "kirjeään* TAI postiään* TAI nettiään* TAI paluumuut* TAI ulkosuomalai*".

Kaiken kaikkiaan on todettavissa, että ulkosuomalaisasiat esiintyivät eduskunnan asialistalla harvakseltaan. Muutaman laajemman keskustelun lisäksi aineistossa olivat esillä vakiintuneet määräraha-kohteet talousarvioissa. Mikään puolue ei profiloitunut erityisesti ulkosuomalaisten edustajaksi, vaan edustustekoja oli havaittavissa kaikkien vakiintuneiden puolueiden edustajilta. Enemmän kuin puoluepoliittisesti värittyneenä, ulkosuomalaisten edustamista voi pitää muutamien innokkaiden kansanedustajien toimina aina silloin tällöin. Toisaalta jos joku puolue onnistuu profiloitumaan ulkomailla asuvien kansalaisten keskuudessa heidän asioidensa edustajana ja innostamaan ulkosuomalaisia äänestämään kirjeitse, saatavilla voisi olla runsaasti ääniä, jotka eivät nyt päädy yhdellekään ehdokkaalle.

6 Vaalilupaustutkimuksen alku Suomessa: Sipilän hallituksen puolueet

6.1 Taustaa: vertaileva vaalilupaustutkimus

Vaalilupausten elinkaari monipuoluedemokratiassa -tutkimushanketta aloitettaessa vuonna 2020 Suomessa ei ollut vielä tehty järjestelmällistä vaalilupaustutkimusta. Monissa muissa demokratioissa vaalilupaustutkimukseen taas oli vakiintunut kohtuullisen yhtenäinen metodiikka ja vaalilupausten määritelmät (Royed 1996, Thomson ym. 2017, Royed ym. 2019). Tutkimushankkeen tavoitteisiin sisältyi aineiston tuottaminen tämän kansainvälisen vertailevan vaalilupaustutkimuksen osaksi, ja päätimme aloittaa työn Sipilän hallituksen (29.5.2015–6.6.2019) puolueiden (keskusta, perussuomalaiset, kokoomus) ohjelmissaan tekemien vaalilupausten analyysillä. Kyseessä oli artikkelin 3 julkaisuajankohtana uusi kokonainen hallituskausi.

Eräs tutkimushankkeen tekoon motivoitunut tekijä oli ristiriita kansainvälisissä vertailevissa vaalilupaustutkimuksissa havaittujen tulosten ja vaalilupausten usein kuultujen ajatusten välillä: lukuisissa tutkimuksissa oli havaittu, että puolueet toteuttavat tavallisesti varsin suuren osuuden vaalilupaustutkimuksistaan (Naurin ym. 2019), mutta vaalilupaustutkimuksiin ei siltikään kansalaisten keskuudessa juuri luoteta (Naurin 2011, Markwat 2015). Poliitikot ansaitisivat enemmän kiitosta hyvin tekemästään työstä. Usein julkisuudessa huomiota kiinnitetään kuitenkin enemmän niihin seikkoihin, joissa lupaukset eivät toteutuneet (Müller 2020), mikä osaltaan saattaa selittää vaalilupausten aiheettoman huonoa mainetta.

Vaalilupaustutkimuksissa lupaukset yhdistetään usein demokratian teoretisointiin siten, että vaalilupaustutkimukset mahdollistavat informoitujen äänestyspäätösten tekemisen, kun puolueet tarjoavat äänestäjille toisistaan sisällöllisesti poikkeavia vaihtoehtoja. Vaalilupaustutkimukset voidaan yhdistää myös vastuullisten puolueiden teoriaan, jonka mukaan puolueiden keskeinen tehtävä on muotoilla lukuisista eri asiakysymyksistä koherentteja ohjelmallisia kokonaisuuksia, joiden noudattamisesta äänestäjien on mahdollista pitää puolueita vastuussa (Naurin ym. 2019, APSA 1950). Myös näkemys, jonka mukaan politiikan vastaanottavuus kansalaisten mieltymyksille kumpuaa suureksi osaksi äänestäjien kyvystä vaatia edustajiltaan lupauksia

toimia tietyllä tavalla ja palkita tai rangaista lupauksen pitämisestä tai rikkomisesta, on ollut pitkään esillä poliittisesta edustuksesta käydyissä teoreettisissa keskusteluissa, kuten lupausedustamisteoriassa (Mansbridge 2003).

Vertailevan vaalilupaustutkimuksen keskeinen yhdistävä tekijä on ollut vaalilupaustumääritelmiä, jonka avulla eri paikoissa, eri aikoina ja erilaisissa poliittisissa järjestelmissä tehtyjä vaalilupauksia on kyetty ylipäättään vertailemaan järjestelmällisesti. Oikeastaan enimmäkseen kyse on tarkkojen tai todennettavien vaalilupauksen vertailevasta tutkimuksesta. Tutkimuskirjallisuudessa puhutaan usein myös vaalilupauksen kapeasta määritelmästä (*narrow pledge*). Artikkelissa 3 määrittelemme vaalilupauksen seuraavasti Terry J. Royedin ym. (2019, 24) määritelmää mukailleen: *vaalilupaust tarkoittaa puolueen vaaliohjelmassaan julkistamaa sitoumusta sellaiseen toimenpiteeseen tai lopputulokseen, jonka toteutuminen on selvästi todennettavissa*. Kyseinen määritelmä puolestaan pohjautuu Royedin (1996) esittämään vaalilupauksen kapeaan määritelmään. Lisäksi vaaliohjelmissä saatetaan tehdä laveja vaalilupauksia (*broad pledge*), jotka täyttävät edeltävän määritelmän muilta osin paitsi todennettavuudeltaan. Kuten useimmissa edeltävissä vaalilupaustutkimuksissa, rajasimme lapeat lupaukset aineistomme ulkopuolelle. Todennettavuusvaatimuksen etuna vertailevassa tutkimuksessa on myös se, että vähäisen tulkinnanvaraisuuden ansiosta riski tutkijoiden omien tulkintojen tuottamista vinoumista jää pieneksi.

Vaihtelu toteutuneiden vaalilupauksen osuuksissa on lukuisissa tutkimuksissa havaittu suureksi niin valtioiden kuin ajanjaksojen välillä. Joissain tapauksissa Isossa-Britanniassa, Ruotsissa ja Portugalissa jopa yli kahdeksankymmentä prosenttia vaalilupauksista on ollut mahdollista luokitella toteutuneeksi (Thomson ym. 2017, Naurin ym. 2019, 64–69). Toisaalta etenkin joissain uusissa demokratioissa ja valtioissa, joiden demokraattisuus on joissain suhteissa kyseenalaista, vain vähemmistö hallituspuolueiden lupaamista asioista on toteutunut (Kostadinova 2013, Škvrnák 2015, Toros 2015, Bulut ja Yildirim 2020). Näissäkin valtioissa on kuitenkin tehty paljon täytyneiksi luokiteltavissa olevia vaalilupauksia.

Eräs vertailevan vaalilupaustutkimuksen päätuloksista on ollut se, että yksin hallitusvaltaa käyttävät puolueet täyttävät yleensä suuremman osan lupauksistaan kuin koalitionhallitukseen osallistuvat puolueet riippumatta hallituksen enemmistö- tai vähemmistöstatuksesta (Thomson ym. 2017, Naurin ym. 2019). Koalitionhallituksissa puolueet joutuvat tekemään kompromisseja ja luopumaan joistakin tavoitteistaan saadakseen toisia yhteiselle agendalle. Näin on etenkin Suomen kaltaisissa järjestelmissä, joissa puolueiden ennalta sovitut koalitiot eivät osallistu vaaleihin yhteisohjelmilla. Toinen toistunut havainto on, että vallitsevan asiointilan säilyttämiseen sitoutuvat status quo -lupaukset ovat toteutuneet useammin kuin muutoslupaukset. Vaalilupaustutkimuksissa on havaittu myös yhteys valtion taloustilanteen ja vaalilupauksen toteuttamisen välillä: kun talouskasvu ja julkinen talous ovat vahvoja, lu-

pauksia on pidetty enemmän (Thomson ja Costello 2016, Praprotnik 2017, Pétry ja Duval 2018).

Monipuoluepolitiikassa puolueiden yksi- tai erimielisyys voi ratkaista poliittisen hankkeen kohtalon. Lupauksen täyttymisen todennäköisyyttä kasvattaa aiemman tutkimuksen valossa se, jos useampi kuin yksi puolue on tehnyt sisällöltään yhtenevän lupauksen (Costello ja Thomson 2008, Naurin ym. 2019). Aiemmassa tutkimuksessa on havaittu myös, että jos vaalilupaus on otettu osaksi hallitusohjelmaa, luvattun asian toteutumisen todennäköisyys kasvaa oleellisesti (Mansergh ja Thomson 2007, Schermann ja Ennsner-Jedenastik 2014a). Hallitusohjelmasisälytymisen vaikutusta lupauksen toteutumiseen emme kuitenkaan analysoineet artikkeleissa 3 ja 4, vaan se jätettiin jatkotutkimusten kysymykseksi.

Politiikassa lupauksia voidaan tehdä monissa muissakin paikoissa kuin vaaliohjelmissä. Siltä osin määritelmämme sisältävä lähderajaus on laadittu lähinnä vertailuvan tutkimuksen tarpeita ajatellen, ja toisenlaisiin tutkimuskysymyksiin sopisi määritelmä, jossa ei rajata vaalilupauksen esittämispaikkaa pelkästään puolueiden vaaliohjelmiin. Esimerkiksi puolueiden johtajien julkiset puheenvuorot ja kirjoitukset sekä vaaliväittelyt ovat paikkoja, joissa saatetaan tehdä tärkeitä vaalilupauksia. Usein vaaliohjelmat valmistuvat jo hyvissä ajoin ennen vaaleja, ja sen jälkeen keskusteluun voi nousta asioita, joihin ohjelmassa ei ole otettu kantaa. Sikäli tutkimuksemme päämääränä ei ollut analysoida vaalikampanjoita kokonaisuudessaan, vaan keskittyä puolueen ohjelmallisesti tuottamiin lupauksiin. Vaaliohjelmien kirjauksia tavoiteltavista asiantiloista voi pitää vaalilupauksina, kun muissa yhteyksissä, kuten puoluejohtajien puheiden tai nettijulkaisujen kohdalla, olisi arvioitava laajemmin, missä määrin puolue on sitoutunut sanotun asian toteuttamiseen. Vaaliohjelma-aineistojen käyttöä puoltaa myös se, että puolueet laativat ohjelmatekstit oma-aloitteisesti, ja voidaan olettaa, että ohjelmatekstien muotoilut ovat huolellisesti harkittuja.

Kokoavasti todettakoon, että vaalilupaustutkijat ovat viime vuosien aikana kehittäneet menetelmällisiä valintojaan siten, että pätevät vertailut eri poliittisten järjestelmien ja ajanjaksojen välillä ovat mahdollisia. Tyypillinen havainto on, että puolueet pitävät suuren osan vaalilupauksistaan, vaikka aivan kaikkialla näin ei ole aina tapahtunut. Artikkelin 3 tutkimus on ensimmäinen suomalaiseseen aineistoon perustuva sovellus kansainvälisestä vaalilupauksiin ja niiden politiikkavaikutuksiin keskittyvästä tutkimussuuntauksesta.

6.2 Vaalilupauksen keruu ohjelma-aineistosta

Artikkeleissa 3 ja 4 sovellettiin samanlaista vaalilupausmääritelmää ja lupauksen keruutavat olivat sangen yhtenäisiä, minkä vuoksi kuvaan tässä alaluvussa vaalilupauksen erottelun ohjelmatekstistä kummankin artikkelin osalta. Artikkelin 3 aineistoa koottaessa tutkimusryhmässä toimineet kolme tutkijaa kokosivat kukin toisistaan

riippumatta vaalilupausräätelön täyttävien lausumien joukon. Alkuun kootuissa lupausmäärissä oli tutkijakohtaisia eroja, minkä jälkeen ryhmä yhdessä arvioi rajatapauksien osalta, täyttävätkö ne vaalilupauksen räätelön. Samalla laadittiin yksityiskohtaisempaa ohjeistusta tulkinnanvaraisten tilanteiden varalle. Rajatapauksien käsittelytapa artikkelin 3 vaalilupausräätelöä kootessa oli eräänlainen konsensusmenettely tutkijaryhmän kesken keskustellen. Näiden kokemusten perusteella laadittiin tarkemmat koodausohjeet vaalilupausten poimintaan ja luokitteluun, ja artikkelin 4 vaalilupausräätelön suoritti pääosin tehtävään palkattu tutkimusavustaja, joka saattoi keskustella tutkijaryhmän kanssa vaikeatulkintaisista tapauksista.

Vaalilupauksen räätelöstä seuraa kaksi vaatimusta, jotka tekstistä poimittavan lausuman täytyy täyttää: on oltava selvää, mihin puolue sitoutuu, ja on oltava ainakin periaatteessa mahdollista todentaa, onko luvattu asia toteutunut. Tämän lisäksi lupaamistekoon liittyvä ominaisuus on, että kyseessä on tulevaisuutta koskeva lausuma, mikä saattaa tuntua itsestäänselvyydeltä, mutta rajaa analyysin ulkopuolelle suuren määrän ohjelmatekstiä.

Jatkoanalyysia varten kustakin vaalilupauksesta kirjoitettiin myös tiivistelmä, jotta olisi selvää, mitä lupauksissa täsmälleen arvioidaan, ja jotta sellaisten virkkeiden kohdalla, joihin sisältyi useita vaalilupauksia, ei tapahtuisi sekaannuksia tarkistusvaiheessa. Aineistoon kopioitiin myös se vaaliohjelmatekstin osa, jossa vaalilupausräätelöä esitettiin. Jos vaalilupausräätelöä toistui ohjelmatekstissä, toteutumistarkistukseen valittiin kaikkein täsmällisin muotoilu.

Vaalilupauksen voi tapahtua monin erilaisin sanamuodoin. Sanaa *luvata* käytetään puolueiden vaaliohjelmissa erittäin harvoin. Tavallisemmin puolueet mainitsevat sitoutuvansa tai tavoittelevansa vaalilupaukseksi tulkittua asiaa, tai ne mainitsevat toimenpiteen ilman erillisiä saatesanoja. Soveltamamme räätelön mukaisen vaalilupausten esittämisenä käytettyjä verbejä olivat muun muassa *lisätä, toteuttaa, ylläpitää, alentaa* ja *poistaa*, ilman, että samassa yhteydessä olisi erikseen mainittu luvata lisätä tai sitoutua toteuttamaan. Monet vaalilupaukset sisälsivät sellaisia ilmaisuja kuin *pitää tärkeänä, kannattaa* ja *haluta*. Vaalilupausräätelöä saattoi olla muotoiltu tulevalle hallitukselle esitettynä vaatimuksena, kuten *seuraavan hallituksen täytyy* tai *tulevalla vaalikaudella täytyy*, sekä myös vaatimuksena, jonka kohdetta ei tarkemmin räätelöillä, kuten *on tehtävä*. Koska kyseessä oli puolueen julkaisema vaaliohjelmateksti, siihen kirjatut tulevaisuudessa tapahtuvat toimenpiteet tai tavoiteltavat asiantilat ovat tulkittavissa vaalilupauksiksi ilman erillistä lupaamisen tai sitoutumisen korostamista.

Lupausräätelössä vaaliohjelmissa etsittiin ensin ”mahdolliset lupaukset” (Royed 1996, 79) eli kohdat, jotka jollain tavoin viittaavat siihen, mitä tulevaisuudessa aiotaan tehdä, mitä vaaditaan tehtäväksi, millaisia lopputuloksia nimetään tavoittelemisen arvoisiksi ja minkä on tulevaisuudessakin pysyttävä ennallaan. Toisella lukukerralla mahdollisista lupauksista seulottiin kirjaukset, jotka täyttivät

edellä esitetyn vaalilupauksen määritelmän. Yksi lupaus saattoi olla useiden virkkeiden mittainen, mutta toisaalta yhteenkin lauseeseen saattoi sisältyä useita lupauksia (ks. tietolaatikko 2 seuraavassa alaluvussa).

Lupauspoiminta ei poikennut käytännöiltään vastaavista kansainvälisistä vertailuista, mutta menettely yksinkertaisti kielen tulkintaa, sillä poiminnassa huomio kiinnitettiin enimmäkseen tulevaisuutta koskevan lausuman mahdollisen toteutumisen todennettavuuteen. Nieminen ja Ylisalo (2025) kritisoivat poimintamenetelmää siitä, että siinä voi jäädä ratkaisematta neljänlaisia ongelmatyyppejä, jotka seuraavat luonnollisille kielille ominaisesta epätäydellisestä määrittymisestä:⁵

1. monitulkintaisuus ja epämääräisyys
2. termien löyhä käyttö
3. lupauksen elementtien painottaminen eri tavalla
4. implisiittisten merkitysten mahdollisuus.

Nieminen ja Ylisalo (emt.) tekivät rajanvetoa kapean ja lavean määritelmän mukaisten vaalilupauksen kesken sekä lisäksi erottelivat myös sellaiset lausumat, jotka olisivat erittäin vaikeita todentaa muuten kuin mielipide- tai näkemyseroina. Artikkelien 3 ja 4 aineistoissa yksinkertaistettu tulkinta mahdollisesti johti ongelmatyyppien 1–3 kohdilla tilanteisiin, joissa vaalilupaus sisällytettiin aineistoon, vaikka olisi ollut kuviteltavissa sellainenkin tapa käyttää kieltä, jonka myötä kyseessä olisikin ollut laeva lupaus. Esimerkiksi keskustan ohjelmatekstilauseesta ”Lupien, valitusten ja muiden asioiden käsittelylle tarvitaan selkeät aikarajat.” (Kesk 2015) poimittiin kaksi vaalilupausta: lupien aikarajojen ja valitusten aikarajojen asettaminen. Toisaalta ”muiden asioiden” joukko on niin epämääräinen, että siltä osin emme katsooneet todennettavuuskriteerin täyttyvän. Vaikka lupia ja valitusmahdollisuuksia on valtava määrä, arvioimme, että vaalilupaus on todennettavissa, tai vaihtoehtoisesti mikäli havaitaan lupa- tai valitusasia ilman käsittelyn aikarajaa, vaalilupauksen toteutumattomuus todentuu. Sipilän hallitus tekikin esityksen HE 14/2018, jossa hallintolakia esitettiin muutettavaksi aikarajojen osalta, mutta sittemmin esitys raukesi, eivätkä vaalilupaukset aikarajoista toteutuneet.

Neljäs Niemisen ja Ylialon erittelemä ongelmatyyppi puolestaan päinvastoin saattoi jättää aineiston ulkopuolelle lausumia, jotka saatettaisiin mieltää implisiittisiksi vaalilupauksiksi. Rajasimme sellaiset aineistomme ulkopuolelle, koska toteu-

⁵ Luonnollisella kielellä tarkoitetaan kieltä, joka on kehittynyt ihmisten välisessä kommunikaatiossa, erotuksena formaaleihin kieliin, kuten tietokoneiden ohjelmointikieliin. Nieminen ja Ylisalo (2025) pohjaavat analyysinsä Robyn Carstonin käsitykseen kielen alimäärittynyydestä (*underdeterminacy of language*), jonka mukaan kaikki luonnollisilla kielillä tapahtuva viestintä tarvitsee jonkin verran päättelyötä ja täydennystä.

tumisarvioiden tekeminen olisi hankalaa, jos todennettavuuskriteeri pitäisi luoda vihjailujen perusteella. Esimerkiksi keskustan ohjelmatekstilausetta ”Kansalaisen pitää voida valvoa itsestään tallennettuja ja käytettyjä tietoja sekä hoitaa kaikki viranomaisasiointi sähköisesti.” (Kesk 2015) voisi täydentää ajatuksella, että paperilomakkeilla toimitetut asiat pitäisi pystyä hoitamaan sähköisesti, mutta toisaalta ”kaikki viranomaisasiointi” voidaan ymmärtää laajemminkin. Saatettaisiin esimerkiksi kuvitella luvatuksi, että poliisikuulustelut saisi halutessaan tehdä sähköisesti, vaikka viranomaisen pitäisi lähitapaamista tarpeellisenä. Ohjelmatekstilauseen tietojen valvomista koskeva osa puolestaan on laeva lupaus, koska teksti jättää avoimeksi, kuinka valvonta tapahtuisi ja missä määrin siihen olisi oikeus. Pitäytymällä yksinkertaistetussa poimintatavassa säilytimme vertailtavuuden ulkomaisiin vaalilupausaineistoihin, vaikka kielifilosofisten pohdintojen näkökulmasta menetelmää voinee pitää sangen karkeana.

Yksi todennettavuuden kautta aineistoa rajoittanut tekijä oli ajallinen ulottuvuus: analysoimme ainoastaan ne toimenpiteet ja lopputulokset, jotka ovat toteutettavissa yhden vaalikauden aikana, tai mikäli vaalilupauksessa niin esitettiin, tätä lyhyemmän ajan kuluessa. Käytännössä yksi vaalikausi oli eräänlainen oletusajanjakso, jonka aikana vaalilupauksen toteutumista tarkasteltaisiin, ellei itse vaalilupauksessa esitetty jotain muuta aikaväliä lupauksen toteuttamiselle. Rajaus jättää pitkän aikavälin lupauksen toteutumisanalyysin jatkotutkimuskysymykseksi, mikä olisi vaalilupautuskimpukselle olennainen tehtävä, sillä laajamittaiset yhteiskunnalliset uudistukset voivat vaatia useita vaalikausia kattavan valmistelu-, toimeenpano- ja seuranta-työn, ja puolueet myös tekivät lukuisia pitkän aikavälin vaalilupauksia, joiden toteutumisaika sijoittuu jopa vuosikymmenien päähän. Esimerkiksi keskustan vaalilupaus ”Valtion velaksi eläminen on saatava loppumaan 6–7 vuodessa.” (Kesk 2015) ja kokoomuksen vaalilupaus ”Tavoitteena on, että Suomi luopuu fossiilisista polttoaineista vuoteen 2050 mennessä.” (Kok 2015a) olivat pitkän aikavälin lupauksia, jotka rajattiin toteutumistarkastelun ulkopuolelle. Vaalilupauksen sisällyttämistä hallitusohjelmaan luvattu toteutumisaika ei kuitenkaan rajoita.

Toinen rajaus, joka ei seurannut suoraan sovelletusta vaalilupausmääritelmästä, muodostui toimivaltakysymyksistä: jos eduskuntavaaliohjelmissa luvattiin EU:n tekemistä tulevista toimista tai muista kansainvälisten järjestöjen kuten YK:n asioista, kyseinen vaalilupaus rajattiin pois analysoitavasta aineistosta. Toisaalta sellaiset vaalilupaukset, jotka liittyivät kuntien itsehallinnollisesti päätettäviin asioihin, otettiin mukaan aineistoon, koska eduskunta pystyy luomaan kuntia pakottavaa lainsäädäntöä. EU-asoiden osalta rajaus saattoi tarkentua vasta toteutumistarkistuksen aikana, sillä itse vaaliohjelmatekstistä ei välttämättä vielä selvinnyt, olisiko luvattu asia kansallisessa päätösvallassa, vaan tilanne valkeni vasta vaaliluvattuun asiaan perehtymisen myötä.

Vaalilupauksen poimimisvaiheessa aineistoon kirjattiin myös, onko kyseessä toimenpidettä vai lopputulosta koskeva vaalilupaus sekä luvataanko muutosta nykytilanteeseen vai status quoon säilyttämistä. Joissain tapauksissa rajankäynti vaati lisätulkintaa, kun lupaus jätti jonkin kehitysuunnan avoimeksi. Esimerkiksi lupaus kokonaisveroasteen nousun estämisestä jättää veroasteen laskun mahdolliseksi. Myös tällaiset tapaukset laskettiin status quo -lupauksiksi. Muutamana erikoistapauksena aineistoon sisällytettiin status quo -lupauksena sellainen vaalilupaus, jonka edellinen hallitus oli jo ehtinyt toteuttaa kautensa loppuvaiheessa, vaikka ohjelmatekstin sanailun perusteella puolue oli vaatimassa muutosta asiointilaan (vrt. Vodová 2020).

Aiemmissä tutkimuksissa on havaittu vaalilupauksen toteutumisen kannalta merkittäväksi lupauksen suhde muiden puolueiden esittämiin vaalilupauksiin. Vaalilupauksen katsottiin olevan konsensuaalisessa suhteessa toisen puolueen antamaan lupaukseen, jos jälkimmäisen lupauksen täyttäminen merkitsisi edellisen lupauksen täyttymistä ainakin osittain. Konsensuaaliset lupaukset eivät välttämättä ole täysin samanlaisia: esimerkiksi keskusta ja perussuomalaiset tekivät konsensuaaliset vaalilupaukset edellisen luvatussa alv-velvollisuuden alarajan korottamista 10 000 euroon (Kesk 2015) ja jälkimmäisen 20 000 euroon (PS 2015g). Vaalilupauksen katsottiin olevan ristiriitaisessa suhteessa toisen puolueen antamaan lupaukseen, jos jälkimmäisen lupauksen täyttäminen merkitsisi sitä, että edellinen jää täyttymättä (Costello ja Thomson 2008). Suuri osa vaalilupauksista ei ollut konsensuaalisessa eikä ristiriitaisessakaan suhteessa muiden puolueiden lupauksiin (artikkeli 3 taulukko 3), ja vaikka puolueet olisivatkin käsitelleet samoja teemoja, edellytti määritelmän mukainen konsensus- tai ristiriitasuhde vaikutusta täsmälleen samaan asiaan.

Artikkelin 3 analyysiin sisältyi edellä esiteltyjen ominaisuuksien lisäksi tieto vaalilupauksen toteutumisesta. Artikkelissa 4 lupaukset luokiteltiin lisäksi aihealueittain sekä hallitusohjelmasisältymissä osalta, joita artikkelin 3 analyysissä emme vielä huomioineet, vaan siinä päähuomio oli vaalilupauksen toteutumisesta.

6.3 Kuinka vaalilupauksen toteutumista analysoitiin?

Vaalilupauksen toteutumisanalyysissä työryhmän jäsenet etsivät tietoa luvatus asian toteutumisesta kaikista mahdollisista lähteistä. Löydettyjen tietojen perusteella aineistoon kirjattiin näyttö tai argumentti, jolla toteutumisarvio perusteltiin. Vaalilupausaineistossa analyysiyksikkö on yksittäinen vaalilupaus, ja kuhunkin lupaukseen liitettiin edellisessä alaluvussa kuvatut muuttujat sekä tieto lupauksen esittäneestä puolueesta, lähteenä olleesta ohjelmatekstistä ja tärkeimpänä kiinnostuksen kohteena vaalilupauksen toteutumiskirjaus.

Analyysissä jokainen vaalilupaus pyrittiin sijoittamaan johonkin kolmesta seuraavasta luokasta: *toteutunut* – *toteutunut osittain* – *ei toteutunut*. Osittainen toteutu-

minen tarkoitti sitä, että vaalikauden aikana on tehty toimenpide tai saavutettu lopputulos, joka on luvatusuuntainen mutta ei täysin yllä siihen, mitä on luvattu. Lisäksi käytössä oli kategoria *ei voi tarkistaa*, jota käytettiin silloin, jos luotettavaa tietoa ei etsinnästä huolimatta löydetty tai jos sellaisen hankkiminen olisi ollut kohtuuttoman työläistä. Artikkelin 3 taulukko 1 antaa esimerkkejä eri toteutumisloukkiiin sijoittamistamme vaalilupauksista.

Toteutuminen tulkittiin osittaiseksi myös silloin, jos lupauksessa mainittu toimi on tehty tai asiantila saavutettu, mutta toteutuminen jää vaalikauden jälkeiseen aikaan. Työryhmä asetti aikarajan uuden eduskunnan aloitusajankohtaan, mistä jous-tettiin toteutumismyönteiseen suuntaan kahdessa tilanteessa: toteutuneiksi katsottiin toimenpidelupaukset, joiden toteuttamista merkitsevä päätös oli tehty vaalikauden aikana, mutta lainmuutos tuli voimaan vasta myöhemmin, kuitenkin viimeistään vuoden 2020 alussa. Taloudellisten tunnuslukujen muutoksia koskevien lupauksen kohdalla puolestaan huomioitiin vuosi 2019, vaikka kyseisenä vuonna vaihtuivat sekä hallitus että eduskunta, mikä oli perusteltua siksi, että poliittisten päätösten voi olettaa vaikuttavan taloudellisiin indikaattoreihin viiveellä.

Ensisijaisina lähteinä luvattujen asioiden toteutumista arvioitaessa käytettiin eduskunnan lainsäädäntötuotosta ja sitä tiivistetyksi kuvaavia hallituksen vuosiker-tomuksia, julkisen talouden tunnuslukuja sekä toimenpiteitä, joihin hallitus on ryh-tynyt eduskunnan päätösten takia. Toteutumisarvioiden kirjoittamisessa valtiopäivä-asiakirjat, julkishallinnon tuottamat raportit sekä etenkin lopputuloksia koskevien lupauksen osalta Tilastokeskuksen ja muiden viranomaisten tuottamat aineistot olivat keskeisessä osassa.

Käytännön toteutumistarkistuksissa hallituksen esityksiin sisältyneet vallitsevan asiointilan kuvaukset olivat hyödyllisiä arvioitaessa, onko luvattua muutosta tapah-tunut. Toteutumisarvioista merkittävä osa perustui valtion talousarvioihin ja niihin sisältyviin aiempien vuosien tilinpäätöksiä yhdistäviin taulukoihin. Mikäli mahdol-lista, perusteluissa hyödynnettiin virallisia lähteitä ja tieteellisiä tutkimuksia, mutta kaikenlaiset luotettavaksi katsotut aineistot, kuten etujärjestöjen tuottamat julkaisut, kannanotot ja asiantuntijalausunnat, toimivat lähteinä. Tutkimuskirjallisuuden käyt-töä tosin rajoitti usein ajallinen ulottuvuus: vaikka esimerkiksi ympäristön tilasta on paljon tietoa, sitä ei välttämättä ole saatavilla vaalikauden mittaisilta ajanjaksoilta tai vuositasolla. Myös journalistisia lähteitä hyödynnettiin usein toteutumistarkistuksen edetessä, esimerkiksi uutisia lakimuutoksista, mutta tällöin tutkimusryhmä varmisti tiedon säädöstekeistä. Hyödyllisiksi osoittautuivat myös Suomen Laki -julkaisun Aikakone-palvelu, jolla saattaa nähdä tiettyinä päivämääränä Suomessa voimassa ol-leen lainsäädännön, sekä Turun yliopistossa kehitetty Lakitutka-palvelu, jonka avulla tehtiin hakuja lainvalmistelu- ja valiokunta-asiakirjoihin.

Tietolaatikossa 2 on esimerkki vaalilupauksesta tehdyistä kirjauksista toteutu-misarvioaineistoon. Tämän lisäksi kustakin vaalilupauksesta taulukoitiin sen mah-

dollinen konsensuaalinen tai ristiriitainen suhde muiden puolueiden vaalilupauksiin. Kun alkuperäisestä ohjelmatekstistä tiivistettiin tarkistettavan lupauksen muotoilua, käytettiin sanamuodon mukaista tulkintaa eli ohjelmatekstissä esitettyyn lausumaan suhtauduttiin kirjaimellisesti. Kirjaimellisessa tulkinnassa pitäydyttiin koko tarkastustyön ajan, mikä teki tulkinnasta sikäli varsin tiukan, että vaikka Sipilän hallituksen kaudella olisi tehty jotain sellaista, mikä saattaisi lavean vaalilupauksen kohdalla vaikuttaa toteutumiselta, tarkkojen lupauksen kanssa ei näin tulkittu tapahtuneen, ellei tarkalleen luvattua asiaa saavutettu osin tai kokonaan.

Kaikista määritelmistä ja kirjaimellisesta tulkintatavasta huolimatta tarkistustyössä jouduttiin tekemään toisinaan tapauskohtaista harkintaa sen suhteen, mikä olisi oikea toteutumisarvio. Esimerkiksi vuoden 2015 eduskuntavaaliohjelmassaan keskusta vaalilupasi, että kuntaliitosten tulisi perustua vapaaehtoisuuteen: ”Kunnallista itsehallintoa on puolustettava. Emme hyväksy pakkoliitoksia vaan liitosten pitää perustua vapaaehtoisuuteen.” Vuosina 2016–2019 astui voimaan 10 kuntaliitosta, jotka kaikki olivat vapaaehtoisia. Valtioneuvosto kuitenkin päätti vuonna 2016 Rääkkylän liittämistä Kiteeseen, vaikka Rääkkylän kunnanvaltuusto vastusti liitosta. KHO kumosi valtioneuvoston päätöksen. Koska kuntaliitos jäi toteutumatta, tämä vaalilupaus tulkittiin osittain toteutuneeksi, vaikka valtioneuvosto yritti pakkoliitosta ja KHO:n ratkaistessa asian toisin vaalilupaus olisi jäänyt toteutumatta. Yleisestikin lupaustarkistuksessa pitäydyttiin toteutuneissa asiantiloissa, eikä työryhmä yrittänyt tulkita, millä aikein tai pyrkimyksin politiikkaa oli tehty.

Tietolaatikko 2. Dokumentaatioesimerkki: eräs tarkistettu vaalilupaus

ID:

20150104016

Lupaus:

Työurien pidentäminen

Lähde:

Kesk 2015

Alkuperäinen muotoilu:

Työuria on pidennettävä. Eläkeratkaisun lisäksi tarvitsemme yhä nopeampaa valmistumista työelämään, työkyvyn ylläpitoa ja kuntoutusta, osatyökykyisten osaamisen hyödyntämistä ja entistä parempaa työhyvinvointia.

Myöhemmin myös: Suuret uudistukset kuten eläkeuudistus, muu työurien pidentäminen ja taistelu harmaata taloutta vastaan pitää viedä määrätietoisesti maaliin.

Toimenpide (T) / lopputulos (L):

L

Status quo -vaalilupaus (0/1):

0

Toteutunut (TT) / toteutunut osittain (TO) / ei toteutunut (ET) / ei voi tarkistaa (EVT):

TT

Toteutumisen tarkistuksen lähde:

Duration of working life - annual data [LFSI_DWL_A],

<<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/bookmark/7ed7c814-fb94-470c-8c9e-f73ab98ed851?lang=en>> [22.4.2021]

Toteutumisarvion perustelu:

Vuonna 2014 keskimääräinen työuran pituus Suomessa oli 37,4 vuotta, seuraavana vuonna 37,7 vuotta ja vuonna 2019 se oli 38,9 vuotta.

Toteutumisarvioissa tarvittavien tietojen etsintä oli usein suuritöistä, ja vaikka informaatio olisi ollut melko helpostikin löydettävissä, sen dokumentointi vei jokaisen vaalilupauksen kohdalla melko runsaasti työaikaa. Vaalilupausten toteutumisanalyysi onkin erittäin työvoimaintensiivinen tutkimustapa, sillä useissa vaalilupauksissa ei riitä yksittäisen faktan selvittäminen, vaan tarvitaan vertailukelpoinen tieto sekä vaalikauden alku- että loppuhetken tilanteista, ja usein vielä lisäksi tietoa vaalikauden aikana vallinneesta tilanteesta.

6.4 Keskeiset johtopäätökset Sipilän hallituksen vaalilupauksista

Havaitsimme analyysissämme, että Sipilän hallituksen kaudella toteutettiin alle puolet hallituspuolueiden vaaliohjelmissaan esittämistä täsmällisistä vaalilupauksista, mitä ei voi pitää kansainvälisesti vertaillen erityisen suurena onnistumisena (vrt. Thomson ym. 2017, Naurin ym. 2019). Hallituspuolueiden välillä oli kuitenkin suuria eroja niin toteutuneiden lupauksen osuudessa kuin vaalilupausten kokonaismäärässä: keskusta ja kokoomus toteuttivat enemmistön vaalilupauksistaan kokonaan tai osittain, mutta perussuomalaisten vaalilupauksista suurin osa ei toteutunut. Keskustan ja kokoomuksen onnistuminen ylittääkin eurooppalaiselle keskitasolle, ja perussuomalaisiin luottaneiden lohduksi voidaan todeta, että ulkomailta tunnetaan tapauksia huonomminkin lupauksiaan toteuttaneista puolueista⁶.

Kaikilla Sipilän hallituksen puolueilla vähemmistö lupauksista oli luokiteltavissa *täysin* toteutuneiksi. Pääministeripuolue keskustan lupaamista asioista täysin toteutui noin kolmannes, eniten lupauksia tehneen perussuomalaisten lupauksista noin neljännes. Kokoomuksen vaalilupauksista noin neljäkymmentä prosenttia toteutui täysin. Perussuomalaisten lupaamien asioiden suuren määrän vuoksi puolueen lupauksista toteutui kuitenkin lukumääräisesti suunnilleen yhtä moni kuin kokoomuksen lupauksista. Keskustan lupauksista toteutui *osittain* huomattavasti suurempi osa kuin muiden puolueiden lupauksista.

Ohjelmatekstien tyyllissä ja kokonaispituudessa oli merkittäviä eroja eri puolueiden välillä. Vuoden 2015 eduskuntavaaleissa keskusta julkaisi yhtenäisen vaaliohjelman, kokoomus kaksi ohjelmatekstiä otsikoilla strateginen hallitusohjelma ja työlista, ja perussuomalaiset seitsemän teemoittain koottua ohjelmatekstiä ja näitä yhdistävän ohjelman otsikolla pääteemat. Tämä ohjelmien runsaus saattaa osaltaan selittää sitä, että perussuomalaiset tekivät enemmän vaalilupauksia kuin kaksi muuta

⁶ Vrt. Bulgarian talonpoikaispuolue hallituskoalition pienempänä puolueena kaudella 1994–1997 (Kostadinova 2019), Itävallan FPÖ kaudella 2000–2002 (Praprotnik ja Ennser-Jedenastik 2019) tai Irlannin hallituskoalitio vuoden 2008 finanssikriisin kurimuksessa (Thomson, Costello ja Love 2019).

hallituspuoluetta yhteensä. Vaalilupauksen runsaus saattaa tosin johtua muistakin tekijöistä, kuten siitä, että perussuomalaisilla oli puolueaktiiveista koottujen työryhmien muodostama viikonlopun mittainen vaaliohjelman luonnostelutapahtuma, jossa oli runsaasti osallistujia (Hatakka 2021). Lopullinen päätösvalta perussuomalaisten vuoden 2015 vaaliohjelmien sisällöstä oli kuitenkin puoluejohdolla. Artikkelissa 3 oletamme, että julkaistuissa ohjelmissa esitetyt vaalilupaukset ovat harkittuja ja edustavat puolueen kantaa. Ohjelmatyön käytännöt voivat kuitenkin vaikuttaa siihen, paljonko puolue tekee vaalilupauksia, ja toisaalta toteutusvaiheessa resurssien rajallisuus saattaa vaikuttaa siihen, miten paljon täsmällisiä lupauksia saadaan agendalle, kuten havaitsimme artikkelin 4 analyysissä hallitusohjelmakirjausten osalta.

Artikkelissa 3 vaihtelu ohjelmatekstien tyyleissä ja pituuksissa huomioitiin siten, että päähuomio toteutumistarkastelussa kiinnitettiin toteutuneiden vaalilupauksien suhteellisiin osuuksiin absoluuttisten määrien sijaan. Lisäksi erityisesti perussuomalaisten kohdalla useassa erillisessä tekstissä moni lupaus toistui hieman eri tavoin muotoiltuna, ja näihin tapauksiin sovellettiin vertailevassa vaalilupaustutkimuksessa vakiintunutta päätössääntöä tutkia vaalilupauksen täsmällisimmin muotoillun version toteutumista.

Taulukko 6.1, jossa on samat tiedot kuin artikkelin 3 taulukossa 2, sisältää keskeiset tulokset vaalilupauksen toteutumisanalyysistä. Vaaliohjelmiin sisältyneistä 319 kapean määritelmän mukaisesta vaalilupauksesta Sipilän hallitus toteutti kokonaan tai osittain 46 prosenttia. Puoluekohtaiset erot olivat huomattavia: kokonaan tai osin toteutuneita vaalilupauksia oli pääministeripuolue keskustalla 56 prosenttia, kokoomuksella 59 prosenttia, mutta perussuomalaisilla vain 28 prosenttia.

Eri lupautyypeistä nähdään, että status quo -lupaukset toteutuivat lähes poikkeuksetta. Toimenpidelupauksista keskusta ja kokoomus toteuttivat enemmistön, kun perussuomalaisten suuresta toimenpidemäärästä puolestaan toteutui huomattavasti pienempi osuus. Status quo -lupauksen osuus oli kaikilla puolueilla melko pieni. Silti niistä perussuomalaisten lupauksista, jotka toteutuivat ainakin osittain, kolmannes kuului tähän kategoriaan.

Taulukko 6.1 Vaalilupausten toteutuminen ja lupaustyypit puolueittain.

	Toteutuneita		Osittain toteutuneita		Ei toteutuneita		Yhteensä	
	Lkm	Rivi-%	Lkm	Rivi-%	Lkm	Rivi-%	Lkm	% kai- kista
KESK								
Muutos	15	29	17	33	20	38	52	90
Status quo	6	100	0	–	0	–	6	10
Toimenpide	17	37	13	28	16	35	46	79
Lopputulos	4	33	4	33	4	33	12	21
Ei yhteyttä	9	25	16	44	11	31	36	62
Konsensuaalinen	12	57	1	5	8	38	21	36
Ristiriitainen	0	–	0	–	1	100	1	2
Yhteensä (KESK)	21	36	17	29	20	34	58	100
PS								
Muutos	23	15	14	9	114	75	151	87
Status quo	18	78	1	4	4	17	23	13
Toimenpide	37	23	15	9	110	68	162	93
Lopputulos	4	33	0	–	8	67	12	7
Ei yhteyttä	30	20	11	7	110	73	151	87
Konsensuaalinen	9	47	4	21	6	32	19	11
Ristiriitainen	2	50	0	–	2	50	4	2
Yhteensä (PS)	41	24	15	9	118	68	174	100
KOK								
Muutos	35	42	13	15	36	43	84	97
Status quo	3	100	0	–	0	–	3	3
Toimenpide	34	44	12	15	32	41	78	90
Lopputulos	4	44	1	11	4	11	9	10
Ei yhteyttä	23	36	12	19	29	45	64	74
Konsensuaalinen	14	74	0	–	5	26	19	22
Ristiriitainen	1	25	1	25	2	50	4	5
Yhteensä (KOK)	38	44	13	15	36	41	87	100
Kaikki								
Muutos	73	25	44	15	170	59	287	90
Status quo	27	84	1	3	4	13	32	10
Toimenpide	88	31	40	14	158	55	286	90
Lopputulos	12	36	5	15	16	48	33	10
Ei yhteyttä	62	25	39	16	150	60	251	79
Konsensuaalinen	35	59	5	8	19	32	59	18
Ristiriitainen	3	33	1	11	5	56	9	3
Yhteensä (kaikki)	100	31	45	14	174	55	319	100

Eri lupaustyypeistä nähdään, että status quo -lupaukset toteutuivat lähes poikkeuksetta. Toimenpidelupauksista keskusta ja kokoomus toteuttivat enemmistön, kun perussuomalaisten suuresta toimenpidemäärästä puolestaan toteutui huomattavasti pienempi osuus. Status quo -lupausten osuus oli kaikilla puolueilla melko pieni. Silti niistä perussuomalaisten lupauksista, jotka toteutuivat ainakin osittain, kolmannes kuului tähän kategoriaan.

Taulukko 6.2 Esimerkkejä vaalilupaustyypeittäin: status quo- ja muutoslupaus, toimenpide- ja lopputuloslupaus, konsensuaalinen ja ristiriitainen lupaus.

Vaalilupaus, lupaustyyppi ja ote ohjelmatekstistä	Lähde	Toteutuminen
Status quo -lupaus: lääkkeiden arvonlisäveroa ei koroteta <i>"Perussuomalaiset eivät kuitenkaan hyväksy ... lääkkeiden ALV:n korotusta."</i>	PS 2015g	Toteutui.
Muutoslupaus: työttömyysturvan suojaosuuksien korottaminen <i>"Tämä vaatii ... työttömyysturvan suojaosuuksien korottamista"</i>	KOK 2015b	Ei toteutunut.
Toimenpidelupaus: eläkekaton asettaminen <i>"Perussuomalaiset ovat myös valmiita asettamaan eläkekaton."</i>	PS 2015f	Ei toteutunut.
Lopputuloslupaus: työurien pidentäminen <i>"Työuria on pidennettävä."</i>	KESK 2015	Toteutui.
Konsensuaaliset lupaukset: arvonlisäverotuksen huojennusalueen nostaminen 40 000 euroon <i>"... korottamalla alv-velvollisuuden ... huojennusalueetta 40 000 euroon."</i> <i>"... nostamalla arvonlisäverollisen liiketoiminnan ... huojennusalue vähintään 40 000 euroon."</i>	KESK 2015 PS 2015g	Toteutuivat osittain.
Ristiriitaiset lupaukset: suurituloisten ansiotuloverotus <i>"Valtion ansiotuloveron alentaminen kaikissa tuloluokissa yhteensä 2 miljardilla eurolla, jos saadaan aikaan hintakilpailukykyä parantava palkkaratkaisu"</i> <i>"... suurituloisten verotusta voidaan nostaa."</i>	KOK 2015b PS 2015g	KOK: toteutui osittain, PS: ei toteutunut.

Taulukko 6.2 tarjoaa esimerkkitaapauksen jokaisesta vaalilupaustyyppistä. Puolueiden välisellä konsensuksella tarkoitettiin, että vähintään kaksi puoluetta oli tehnyt samansisältöisen vaalilupauksen. Vain yksi vaalilupaus, lukukausimaksujen mahdollistaminen EU/ETA-alueen ulkopuolelta tuleville opiskelijoille, oli kaikille kolmelle puolueelle yhteinen. Kyseinen vaalilupaus toteutui. Vielä pienempi oli ristiriitaisien lupauksen osuus. Niissä kaikissa vastapuolina olivat perussuomalaiset ja kokoomus; keskustan ja perussuomalaisten ainoa suoranaisesti ristiriitainen lupaus koski ulkomaisen työvoiman saatavuusharkintaa, jonka poistamista sekä keskustan, että kokoomus kannattivat perussuomalaisten vastustaessa. Kuten vertailevan vaali-

lupaustutkimuksen muista valtioista saamien tulosten perusteella saatoimme odottaa, konsensuaalisista lupauksista toteutui suurempi osuus kuin niistä vaalilupauksista, joista toinen hallituspuolue ei ollut tehnyt yhtenevää lupausa. Sipilän hallituksen puolueet tekivät ristiriitaisia lupauksia ylipäätään niukasti, mutta niistäkin neljä yhdeksästä toteutui vähintään osittain.

Toimenpiteitä ja lopputuloksia koskeneiden lupauksen toteutumisessa tai toteutumatta jäämisessä ei ollut merkittäviä eroja minkään puolueen kohdalla. Molempien lupaustyyppien toteutumisprosentit vastasivat sitä, missä määrin kunkin puolueen lupaukset ylipäätään toteutuivat. Näin on siitä huolimatta, että toimenpidelupaukset koskevat asioita, jotka ovat suuremmin poliittisten päätöksentekijöiden vaikutusvallassa.

Huomionarvoista on, että tässä analyysissä jokaista vaalilupausa kohdeltiin yhtä tärkeänä, vaikka puolueet saattavat pitää joitain vaalilupauksiaan toisia tärkeämpänä, ja vastaavasti äänestäjät saattavat antaa suuremman painon keskeisiksi katsomilleen asioille (Mellon ym. 2023). Toisaalta yksittäinen vaalilupaus voi olla erittäin tärkeä joillekin kansalaisille, vaikka enemmistölle sen toteutuminen ei olisi erityisen merkittävää tai edes huomattavissa. Esimerkiksi vaalilupaus ”kelkkareitit vain maanomistajan luvalla” (PS 2015e) voi olla erittäin tärkeä moottorikelkkareittien vierellä asuville, muttei välttämättä lainkaan merkittävä monille etelän kaupungeissa eläville.

Artikkelissa 3 tutkimamme kausi oli sikäli poikkeuksellinen, että hallitukseen tulee harvoin puolueita, joilla ei ole aiempaa kokemusta hallitusvastuusta, ellei perussuomalaisten kohdalla sellaisena huomioida SMP:n hallituskausia 1980-luvulla. Perussuomalaisilla vaalilupauksen määrään saattoi kokemattomuuden ohella vaikuttaa populistinen ideologia, mutta esimerkiksi Italiassa tehtyjen havaintojen perusteella populismi sinänsä ei välttämättä johda vähäiseen vaalilupauksen toteutumiseen, sillä Berlusconiin toinen ja kolmas hallitus toteuttivat vähintään osittain yli puolet vaalilupauksistaan (Moury ym. 2019). Itävallassa kansallispopulistinen FPÖ toteutti vuoden 1999 vaalivoittoaan seuranneella hallituskaudella kokonaan tai osittain vain 24 prosenttia vaalilupauksistaan kokeneen ÖVP:n toteuttaessa 50 prosenttia vaalilupauksistaan, mutta seuraavalla hallituskaudella ero ei ollut enää yhtä raju (Praprotnik ja Ennsner-Jedenastik 2019). Kokemus hallitusvastuusta parantaa puolueen mahdollisuuksia saada tavoitteitaan läpi usean puolueen neuvotteluissa, mikä tukee kyseisen puolueen vaalilupauksen täyttymistä.

Monipuoluejärjestelmissä, joissa hallitusvastuu jakautuu useille puolueille, toteutuneiden vaalilupauksen osuus on yleensä pienempi kuin järjestelmissä, joissa hallitusvaltaa käyttää yksi puolue tai jo ennen vaaleja muodostettu koalitio (Thomson ym. 2017). Esimerkiksi Ruotsissa hallitukset ovat viime vuosiin saakka olleet yleensä joko yhden puolueen vähemmistöhallituksia tai vaaleissa melko yhtenäisenä rintamana esiintyneitä blokkeja, ja vuosina 1994–2014 toteutuneiden vaalilupauksen

osuus oli 69–92 prosenttia (Naurin ym. 2019), mikä on selvästi enemmän kuin artikkelin 3 analyysissä havaittiin Sipilän hallituksen puolueiden osalta.

Thomsonin, Naurinin ja Royedin (2019, 64) kaksitoista valtiota kattavaan analyysiin sisältyvistä hallituspuolueiden vaalilupauksista 60 prosenttia oli luokiteltavissa ainakin osittain toteutuneiksi. Tarkasteltaessa Sipilän hallituksen puolueiden tekemiä lupauksia kokonaisuutena, toteutumatta jääneiden lupauksen osuus 55 prosenttia on siihen verrattuna melko suuri. Vaikka tarkastelussa keskityttäisiin vain enemmistöasemasta käsin hallinneisiin monipuoluehallituksiin, joiden vaalilupauksista toteutui edellä mainitussa tutkimuksessa 53 prosenttia, muualla osuus on huomattavasti suurempi kuin Sipilän hallituksen kohdalla. Sipilän hallituksessa kokee keskustusta ja kokoomus kuitenkin toteuttivat vaalilupauksiaan siinä missä puolueet monissa muissakin valtioissa.

Ennen artikkelin 3 julkaisua saatavilla ei ollut järjestelmällisesti kerättyä näyttöä siitä, missä määrin vallassa olevien puolueiden vaaleissa lupaamat asiat toteutuvat Suomessa. Lupausedustamisen näkökulmasta vaalilupauksilla tulisi olla informaatioarvoa sen suhteen, millaisia päätöksiä vallanpitäjät tekevät ja millaisia lopputuloksia vaalikauden aikana saavutetaan. Nyt havaitsimme, että puolueet toteuttivat vaalilupauksiaan suuressa määrin, ja siksi on mielekäästä suhtautua vakavuudella vaaliohjelmassa asetettuihin päämääriin ja olettaa puolueiden pyrkivän niiden toteuttamiseen.

7 Vaalilupausten sisällyttäminen hallitusohjelmiin

7.1 Hallitusohjelmasisältymisen analyysin taustaa

Neljäs artikkeli *Clear commitments and signals of support: The inclusion of Finnish parties' electoral pledges in coalition agreements* tarkastelee vaalilupausten sisällyttämistä hallitusohjelmiin. Siinä kolmannen artikkelin edellä kuvatun vaalilupausten toteutumista tarkastelevan tutkimuslinjan rinnalle otettiin hallituskoalitiotutkimus. Päämääränä oli tilastollisesti analysoida, millaiset vaalilupaukset todennäköisimmin sisällytetään hallitusohjelmiin. Analyysiyksikkönä oli vaalilupaus ja selitettävänä muuttujana hallituspuolueiden eduskuntavaaliohjelmissään esittämien vaalilupausten sisältyminen hallitusohjelmiin. Aineistoomme sisältyi 1202 vaalilupausta hallituspuolueiden vaaliohjelmissä ja 717 vaalilupausta oppositiopuolueiden ohjelmista.

Analysoimme kuinka tarkasti vaalilupauksia sisällytetään ohjelmiin: sisältyvätkö ne hallitusohjelmateksteihin kokonaan tai osin, tai ilmaistaanko hallitusohjelmassa vain epätäsmällistä tukea vaalilupaukselle enemmittä sitoumuksitta. Suuressa osassa tapauksista hallitusohjelmalla ei ollut yhteyttä vaalilupaukseen, ja pienelle osuudelle vaalilupauksia hallitusohjelma oli ristiriidassa lupauksen kanssa. Suomalaisille laajat ja yksityiskohtaiset hallitusohjelmat ovat tulleet miltei selviöksi viime vuosikymmeninä, ja vastaavaa kehitystä kohti laajempia ja yksityiskohtaisempia hallitusohjelmia on havaittavissa myös useissa muissa eurooppalaisissa demokratioissa (Indridason ja Kristinsson 2013). Tämä teki pelkästään Suomeen keskittyvästä aineistosta kiinnostavan myös vertailevan puolue- ja koalitiotutkimuksen kannalta.

Hallituskoalitioita käsittelevässä laajassa kirjallisuudessa vaalilupausten sisällyttämistä hallitusohjelmiin oli tarkasteltu tutkimuksen tekohetkellä sangen niukasti. Ennen artikkelin 4 julkaisua vain kolme artikkelia (Thomson 1999, Schermann ja Ennser-Jedenastik 2014b, Vodová 2020) oli paneutunut nimenomaisesti vaalilupausten hallitusohjelmasisällyttämiseen liittyviin kysymyksiin valtiotasolla. Mahdollinen hallitusohjelmakirjaus oli ollut selittävänä muuttujana useissa vaalilupausten toteutumisanalyyseissa (Costello ja Thomson 2008, Mansergh ja Thomson 2007, Schermann ja Ennser-Jedenastik 2014a). Toistuva havainto on ollut, että hallitusohjelma-

kirjaus lisää vaalilupauksen toteutumisen todennäköisyyttä. Se puolestaan tekee hallitusohjelmasisällyttämisestä merkittävän tekijän lupausdustamisen kannalta.

Nyt luvussa 7 kuvailen artikkelin 4 taustalla vaikuttanutta ajattelua, muuttujien valintaa, hypoteesien muotoilua ja keskeisiä tuloksia. Kuvailen käyttämämme regressiomallin lyhyesti, mutta tässä opinnäytteessä sivuutan regressiomallin diagnostiikan ja robustiusanalyysin (ks. artikkelin 4 liitteet 6 ja 7), jotka ovat kokonaisuudessaan Juha Ylitalon laatimia. Jäljempänä alaluvussa 7.2 luonnehdin artikkelin 4 keskeisiä käsitteitä salienssia ja preferenssien tangentiaalaisuutta sekä niiden operationalisointia. Kummallakin havaittiin aineistossamme tilastollisesti merkitsevä yhteys vaalilupauksen hallitusohjelmasisällyttämiseen.

Sovelsimme artikkelissa 4 samanlaista vaalilupausmääritelmää (Royed ym. 2019) kuin artikkelissa 3, ja myös vaalilupauksen poiminta vaaliohjelmateksteistä toteutettiin samanlaisella menetelmällä. Poimintamenetelmä on käsiteltyä edellä alaluvussa 6.2, enkä käsittele sitä tässä luvussa enempää. Kuten artikkelissa 3, ohjelmatekstejä valittaessa tarvittiin harkintaa siitä, mitkä puolueiden tuottamat dokumentit sisällytetään analyysiin, sillä kaikki puolueet eivät julkaisseet yhtä yhtenäistä vaaliohjelmata (analysoidusta ohjelmateksteistä, ks. alaluku 3.3). Nyt analysoitavana olivat kaikkien edustajapaikkoja saaneiden puolueiden vaaliohjelmat vuosien 2011, 2015 ja 2019 eduskuntavaaleista sekä kyseisten vaalien jälkeen neuvotellut hallitusohjelmat. Aineistoon lisättiin tiedot kunkin puolueen hallitus- tai oppositioasemasta sekä ennen vaaleja että vaalien jälkeen. Vaalilupauksen konsensus- ja ristiriitaisuusmerkinnöissä huomioitiin suhteet kaikkiin eduskuntapaikkoja saaneisiin puolueisiin, ja näistä merkinnöistä koottiin erilliset muuttujat vaalilupauksen suhteesta hallituskoalition muodostaneiden puolueiden vaalilupauksiin sekä oppositioon jääneiden puolueiden lupauksiin. Konsensuslupauksen osalta koottiin myös samanlaisen vaalilupauksen tehneiden puolueiden paikkaosuusmuuttuja.

Ohjelmatasolla analyysissä käytettiin myös laajan kansainvälisen vertailevan vaaliohjelmatautkimuksen MARPOR-hankkeessa tuottamaa vaaliohjelmien sisällön erittelyä, minkä lisäksi vaalilupauksen tasolla tutkimusryhmämme luokitteli kunkin lupauksen politiikkateemoittain 14 aihealueeseen, joka vastaa Naurinin (2014) ruotsalaisiin aineistoihin soveltamaa luokitusta. MARPOR-aineistossa jokainen ohjelmateksti luokitellaan kvasilauseittain (luonnollisen kielen lause tai sitä pienempi osa lausumaa) 56 luokkaan, joiden avulla saimme tietää kunkin aihepiirin osuudet puolueiden vaaliohjelmissa, kun taas omassa teemaluokituksessamme analysoitavana oli jokainen aineiston vaalilupaus. Vaalilupauksen teemaluokitus ja sen yhteys MARPOR-luokkiin on esillä artikkelin 4 liitteessä 4.

Konteksti huomioiden on aiheellista pitää mielessä, että Suomessa usein itseltään selviksi koetut asiat, monipuoluehallitus ja julkaistu hallitusohjelma, eivät ole kaikissa valtioissa vallitseva normi. Myös Suomessa hallitusohjelmien pituus on kasvanut ja yksityiskohtaisuus lisääntynyt, sillä vielä 1980-luvulla hallitusohjelmat oli-

vat lyhyehköjä julistuksia ilman kattavaa ja yksityiskohtaista listausta sovitusta toimenpiteistä ja tavoitteista. Vastaavasti myös tutkimuskirjallisuudessa hallitusohjelmiin suhtaudutaan tätä nykyä pääsääntöisesti vakavasti otettavina asiakirjoina, eikä viime vuosisadalla esiintynyttä ”cheap talk”-tyyppistä tyhjänpuhuntaoletusta juuri käytettäne. Esimerkiksi koalitioteoreetikko Gregory M. Luebbert (1984) vertasi hallitusohjelmaa rituaaliin, joka puoluejohtajien täytyy suorittaa liittonsa merkiksi vastaavasti kuin avioparit tanssivat häävalssinsa (vrt. Schermann ja Ennser-Jedenastik 2014b, Bergman ym. 2024). Sitä vastoin oletamme, että hallitusohjelmakirjauksilla on vaikutuksia toteutettavaan politiikkaan, ja siitä johtuen puolueilla on vankka motivaatio saada mahdollisimman paljon omia vaalilupauksiaan kirjatuksi ohjelmateksiin.

Hallitusohjelmiin, tai koalitionsopimuksiin, kuten tutkimuskirjallisuudessa usein viitataan, sisältyy monissa valtioissa myös ministeripaikkajako sekä mahdollisesti sopimus mekanismista, jolla hallituspuolueet ratkaisevat kautensa aikana ilmaantuvat erimielisyydet (Strøm ja Müller 1999, Klüver ja Bäck 2019). Suomalaiset hallitusohjelmat sen sijaan keskittyvät yksinomaan politiikkatoimiin, ja niin ministeripaikkajako kuin erimielisyyksien ratkaisukäytännöt muodostetaan muualla. Merkittävä osa koalitioteoreettisesta tutkimuksesta keskittyy ministeripaikkojen jakautumiseen, mikä jää omassa analyysissämme sivuosaan, sillä Suomessa hallitusneuvotteluissa on ollut tapana ensin sopia ohjelmakirjauksista ja vasta sen jälkeen paikkajosta (Heasman ja Backman 2021). Vaikka tutkimuksemme analysoi koalitionsopimuksia (*coalition agreements*), joihin yleensä sisältyy enemmänkin kuin sopimus toteutettavasta politiikasta, kirjoitan yleistajuisuuden kannalta suomalaiseen tapaan hallitusohjelmista. Seuraavaksi alaluku 7.2 esittelee koalitioteoriaa, jolle artikkelin 4 analyysi pohjautuu, alaluku 7.3 kertoo analysoitujen hypoteesien muodostamisesta sekä lopuksi alaluku tiivistää 7.4 keskeiset tuloksemme.

7.2 Hallituskoalitioteorian ja vaalilupaustutkimuksen yhtymäkohtia

Artikkeli 4 yhdistää vaalilupaustutkimuksessa käytettyä lupausedustamisen teoriaa ja koalitionmuodostusteoriaa. Kuten artikkelissa 3, taustalla on ajatus siitä, että vaalilupauksissa puolueet muodostavat kansalaisille vaihtoehtoisia kokonaisuuksia, ja lupausen toteutumisen perusteella äänestäjät voivat palkita vallassa olleita puolueita uudelleenalinnalla tai rangaista äänestämällä puolueet pois valta-asemasta. Voidakseen toteuttaa vaalilupauksensa puolueet tarvitsevat yleensä enemmistön parlamentissa, ja monipuoluejärjestelmissä kuten Suomessa, ei ole realistista olettaa minkään puolueen yksinään saavuttavan enemmistöasemaa, vaan vaalilupausen toteutukseen tarvitaan tukea muilta puolueilta. Se taas edellyttää kompromissien tekemistä, ja hal-

litusohjelman laatiminen on yksi tapa hallinnoida kompromissien toteutusta (Falcó-Gimeno 2014)⁷.

Koalitiotutkimusta voi jaotella hallituskoalitioiden ajallisuuden kautta: keskitettykö tutkimus koalitioiden muodostumiseen, niiden toimintaan vai koalitioiden hajoamiseen, tai mahdollisesti useampaan näistä vaiheista. Yleensä keskeinen kysymys on, millaisia järjestelyitä koalitiot käyttävät estääkseen politiikka-ajautumaa (*policy drift*) eli siirtymää yhden hallituspuolueen preferenssien mukaiseen politiikkaan hallituskoalition kompromissiratkaisun sijaan. Järjestelyt voi jakaa ennakkomekanismeihin (*ex-ante*) tai jälkikäitemekanismeihin (*ex-post*). Niillä hallituskumppanit voivat estää toisiaan tekemästä itselleen epämieluisaa politiikkaa sekä myös saada hallituskumppanit toimimaan itselle mieluisalla tavalla (Klüver ym. 2023).

Hallitusohjelmien keskeinen tarkoitus on rajoittaa ennalta hallituskumppanien toimintamahdollisuuksia sekä toimia kullekin hallituspuolueelle keinona vaikuttaa muiden hallituspuolueiden ministereihin (Krauss ja Klüver 2023). Hallitusohjelma toimii myös keinona rajoittaa ministeriajautumaa (*ministerial drift*) eli päätösten tekemistä ministerin omien preferenssien mukaisesti (Klüver ja Bäck 2019). Hallitusohjelmilla on havaittu olevan merkittävää vaikutusta toteutettavaan politiikkaan (Indridason ja Kristinsson 2013, Krauss ja Klüver 2023), minkä lisäksi hallitusohjelman olemassaololla on havaittu yhteys suurempaan lainsäädäntötuotokseen kuin ilman hallitusohjelmaa toimittaessa (Bergman ym. 2024). Moury (2011) havaitsi kolme valtiota kattavassa analyysissään, että ministerien tekemät päätökset olivat pääsääntöisesti hallitusohjelman kanssa yhteensopivia.

Hallitusohjelmat eivät välttämättä keskity vain kiistakysymysten hallintaan. Eichorst (2014) kirjoittaa mainosmotiivista: hallitusohjelmiin saatetaan kirjata asioita, joista hallituspuolueet ovat yksimielisiä eikä kontrollointitarvetta ole, sillä tällaisia saavutuksia pystytään esittelemään hallituksen onnistumisina, jotka hyödyttävät hallituspuolueita seuraavissa vaaleissa.

Artikkelin 4 analyysi perustuu monipuoluehallitusten toiminnan teoretisoinnissa usein käytettyyn preferenssien tangentialisuuden käsitteeseen. Tangentialisuus on yksi kolmesta Luebbertin (1984) esittämästä neuvotteluasemien suhteesta. Hänen terminologiassaan preferenssit ovat *tangentialiset*, jos puolueet korostavat eri asioita. Suhteet ovat *konvergentit*, jos puolueet korostavat samoja asioita ja niillä on samanlaiset preferenssit. Jos puolueet korostavat samoja asioita, mutta niiden prefe-

⁷ Suomen Perustuslain 61. ja 62. pykälät määräävät kirjoittamaan hallitusohjelman, joka on annettava eduskunnalle tiedonantona. Sikäli hallitusohjelman laadinta ei ole hallituspuolueille vapaaehtoinen päätös, mutta toisaalta laki ei määrää, kuinka pitkä tai kuinka yksityiskohtainen ohjelman tulisi olla, vaan eduskunnan hyväksyessä hallitusohjelman voisi toimia esimerkiksi myös lyhykäinen toteamus toimia Suomen parhaaksi.

renssit eroavat, suhteet ovat *divergentit*. Lyhyesti sanoen preferenssien tangentialisuus siis tarkoittaa sitä, missä määrin puolueet korostavat eri aihealueita, joilla tarkoitetaan laajempia temaattisia kokonaisuuksia kuin yksittäiset vaalilupaukset. Edeltävässä tutkimuksessa on analysoitu tangentialisuuden yhteyttä hallituskumppanien valintaan (Dumont ym. 2024), hallitusneuvottelujen kestoon (Ecker ja Meyer 2020), aihealueiden näkyvyyteen hallitusohjelmissa (Klüver ja Bäck 2019) sekä myös sellaisten kontrollimekanismien käyttöön, joissa hallitusohjelmien ohella on tutkittu ministeriöiden jakamista usean puolueen ministerien kesken (Falcó-Gimeno 2014).

Kun puolueet priorisoivat eri asioita, ne ovat odotetusti valmiita antamaan valta-aseman vähemmän tärkeinä pitämillään politiikan osa-alueilla muille puolueille, mikä helpottaa monipuoluehallitusten toimintaa. Falcó-Gimeno (2014) esittää, että preferenssien ollessa tangentialiset, puolueet tarvitsevat vähemmän kontrollimekanismeja ministeriajautumisen hillitsemiseksi. Ecker ja Meyer (2020) puolestaan havaitsivat, että preferenssien tangentialisuus vähensi hallitusneuvotteluihin kuluva aikaa. Toisaalta Klüver ja Bäck (2019) havaitsivat, että aihealueeseen liittyvän hallitusohjelmatekstin pituus oli negatiivisesti yhteydessä preferenssien tangentialisuuteen. Dumont ym. (2024) esittivät hypoteesin, että puolueet muodostaisivat todennäköisemmin koalitioita sellaisten puolueiden kesken, joilla on tangentialiset preferenssit, mutta he havaitsivat aineistossaan, että hallituskoalition muodostamisen todennäköisyys pieneni, kun tangentialisuus oli suurta.

Salienssiteorian mukaan puolueet erottautuvat toisistaan korostamalla asioita valikoivasti (Klingemann ym. 1994). Artikkelissa 4 muodostamme täsmällisemmän salienssimääritelmän vasta operationalisoinnin kautta: tulkitsemme aihealueen salienssiksi vaaliohjelmissa MARPOR-luokituksen mukaan kyseiselle aihealueelle luokitellun tekstin osuuden ohjelmatekstistä. Salienssin ohella hallitusohjelmien tutkimuksessa on analysoitu asioiden saamaa huomiota (*issue attention*) eli mitä poliittikka-aiheita ohjelmissa käsitellään ja kuinka laajasti. Esimerkiksi Klüver ja Bäck (2019) havaitsivat laajaan Euroopan valtioiden hallitusohjelmien vertailuun perustuen, että asioiden saamalla huomiolla on yleensä yhteys niiden salienssiin: jos asia oli tärkeä, mutta puolueet erimielisiä, puolueilla on motiivi rajoittaa toistensa toimintavapautta, mutta ellei erimielisyyttä ilmene, puolueilla ei ole suurta motivaatiota laatia yksityiskohtaisia sopimuksia asiasta, vaikka toki Eichorstin (2014) kuvaama mainosmotiivi voi vaikuttaa silloinkin. Vaikka artikkelin 4 analyysissä salienssi on tulkittu aiheen saaman huomion kautta, on hyvä pitää mielessä, että salienssiin liittyy abstraktimpiakin ulottuvuuksia, kuten aiheen merkitys tai tärkeys puolueelle.

Edeltävässä tutkimuskirjallisuudessa vaalilupaustutkimuksen ja koalitioteorian yhtymäkohtia oli artikkelin 4 julkaisuajankohtana niukasti, ja tutkimusryhmämme huomioi edellä mainitut kolme artikkelia, joissa kysymys oli nimenomaisesti tutkimuskohteena: Thomson (1999), Schermann ja Ennsner-Jedenastik (2014b) sekä Vodová (2020). Lisäksi Matthieß (2019) oli analysoinut opetukseen liittyvien vaali-

lupauksen toteutumista ja sisällyttämistä hallitusohjelmiin Nordrhein-Westfalenin osavaltiossa Saksassa vertaillen enemmistö- ja vähemmistökoalitiota.

Vaalilupaustutkimuksen alkuaikoina Thomson (1999) analysoi kolme Alankomaiden hallitusohjelmaa. Hän havaitsi muun muassa, että vaalilupaukset asioista, joista hallituspuolueet olivat erimielisiä, sekä myös usean puolueen esittämät yhtenevät vaalilupaukset, johtivat useammin hallitusohjelmakirjaukseen kuin yksittäisen puolueen tekemät vaalilupaukset. Schermann ja Ennser-Jedenastik (2014b) analysoivat vaalilupauksen sisällyttämistä kolmeen Itävallan hallitusohjelmaan, ja he erottelivat sisällyttämisen kolmeen luokkaan, jotka vastasivat toteutumisanalyysissä jo vakiintunutta kolmijakoa: täysin sisällytetty, osin sisällytetty ja sisällyttämätön. He havaitsivat myös, että salientit lupaukset sisällytettiin hallitusohjelmaan suuremmalla todennäköisyydellä, samoin kuin sellaiset vaalilupaukset, joihin liittyvän ministeripaikan sai lupauksen esittänyt puolue. Salienssin mittarina Schermann ja Ennser-Jedenastik käyttivät vaalilupauksen toistumista ohjelmatekstissä. Muita sisällyttämistodennäköisyyttä lisänneitä tekijöitä heidän aineistossaan olivat konsensus hallituspuolueiden kesken, status quo -lupaus ja parlamentaarinen enemmistö kyseiselle lupaukselle. Hallituspuolueiden ideologinen etäisyys toisaalta vähensi sisällyttämistodennäköisyyttä.

Vodová (2020) soveltaa samaa kolmiportaista sisällyttämislukitusta kuin Schermann ja Ennser-Jedenastik (2014b) käyttivät, mutta tutkimuskysymyksessään hän keskittyy eroihin täyden ja osittaisen sisällyttämisen välillä. Hän analysoi kolme Tšekin hallitusohjelmaa tutkien, kuinka konsensus puolueiden kesken, vaalilupauksen aihealueen salienssi mitattuna kyseiseen aihealueeseen kuuluvien lupauksen osuudella, sekä kyselytutkimuksella mitattu salienssi äänestäjien keskuudessa vaikuttavat hallitusohjelmasisällyttämiseen. Vodová havaitsi, että konsensus lisäsi osittaisen sisällyttämisen todennäköisyyttä verrattuna täyteen sisällyttämiseen. Hän havaitsi myös, että erittäin salienttien aihealueiden kohdalla täyden ja osittaisen sisällyttämisen todennäköisyydet ovat lähes yhteneviä. Myös puoluekohtaiset tekijät, kuten puolueen koko ja ikä, vaikuttivat sisällyttämistodennäköisyyteen.

Kahdessa viimeisimmässä edellä esitellyssä tutkimuksessa sisällyttämislukitus vastasi vaalilupaustutkimuksessa vakiintunutta toteutumislukitusta: täysin toteutunut, osin toteutunut tai ei toteutunut. Näiden lisäksi hallitusohjelmakirjauksissa on mahdollista myös osoittaa huomiota ja epämääräistä tukea vaalilupaukselle kuitenkin sitoutumatta sen toteutukseen. Esimerkiksi vaaliluvattu asia voidaan todeta tärkeäksi tai tarkastelua vaativaksi. Hallitusohjelmaan saatetaan myös kirjata, että vaaliluvattusta asiasta laaditaan selvitys, mutta itse asian toteutukseen ei kuitenkaan sitouduta.

Oletamme, että puolueet suhtautuvat vaalilupauksiin vakavasti ja että ne myös suosivat selkeiden sitoumusten kirjaamista hallitusohjelmaan epätarkkojen mainintojen sijaan. Kuitenkin jo pelkkä maininta on puolueille parempi kuin asian jättämi-

nen kokonaan mainitsematta, koska jo mainitseminen hallitusohjelmassa tuo vaalilupauksen kohteen politiikan asialistalle (Indridason ja Krinstinsson 2013). Hyväksymällä ohjelmakirjauksen ilman selkeää sitoutumista, puolue voi osoittaa, että asiaa ei ole jätetty huomiotta, ja sen nostaminen päätöksenteon kohteeksi voi helpottaa. Siksi katsoimme tarpeelliseksi erotella ohjelmakirjaustyypit aiempia tutkimuksia hienojakoisemmin, ja otimme käyttöön luokan hallitusohjelmakirjauksille, joissa vaalilupaus mainitaan, mutta sen toteuttamiseen ei sitouduta. Sisällytimme tähän luokkaan myös tapaukset, joissa hallitusohjelmassa oli kirjaus, jonka mukaan asiasta tehdään selvitys, paitsi jos vaalilupaus koski nimenomaan asian selvittämistä, milloin ohjelmakirjaus tietysti sisältäisi vaalilupauksen täysin. Lisäksi on mahdollista, että hallitusohjelma sisältää kirjauksen, jonka toteutuessa vaalilupaus ei voi toteutua. Sellaiset ohjelmakirjaukset luokittelimme ohjelmakirjaustyyppiin konflikti. Taulukko 7.1 esittää esimerkkitapauksia kuhunkin hallitusohjelmasisällyttämisen luokkaan liittyvistä vaalilupauksista.

Näin muodostimme järjestysasteikollisen viisiportaisen luokituksen hallitusohjelmakirjausten analysoimiseksi. Hallitusohjelmasisällyttämisen luokat ovat vaalilupauksen tehneen puolueen kannalta parhaasta huonoimpaan:

1. Vaalilupaus sisältyy hallitusohjelmaan
2. Vaalilupaus sisältyy osittain hallitusohjelmaan
3. Hallitusohjelmassa viitataan luvattuun asiaan mutta toteuttamiseen ei sitouduta
4. Ei yhteyttä
5. Hallitusohjelma on ristiriidassa vaalilupauksen kanssa

Taulukko 7.1 Esimerkkejä vaalilupauksista ja niitä vastaavista hallitusohjelmakirjauksista.

Sisältymislukokka	Vaalilupaus	Hallitusohjelmakirjaus
1. Vaalilupaus sisältyy hallitusohjelmaan	<p>"Opintotuki täytyy sitoa indeksiin." (SDP 2011)*</p> <p>"Opiskelijoiden päivittäinen toimeentulo on turvattava riittävällä opintotuella, joka on sidottava indeksiin." (VIHR 2010)*</p> <p>"Haluamme sitoa opintotuen elinkustanusindeksiin." (RKP 2011)*</p> <p>"Opintotuki sidotaan indeksiin ... " (KD 2011)*</p> <p>"Opintotuki on Perussuomalaisten mielestä sidottava indeksiin." (PS 2011)**</p> <p>"Tavoitteena on palauttaa opintorahaan huoltajakorotus, jonka jälkeen opintotuki on sidottava indeksiin." (KESK 2011)**</p>	Opintotuki sidotaan indeksiin 1.9.2014. Opintotukijärjestelmää uudistetaan tukemaan päätoimista opiskelua ja nopeampaa valmistumista.
2. Vaalilupaus sisältyy osittain hallitusohjelmaan	<p>"Perusopetuksessa kieltenopetus aloitetaan ensimmäisestä luokasta lähtien." (KOK 2015a)*</p> <p>"... englannin kielen opetusta on tarjottava vapaaehtoisena ensimmäiseltä vuosiluokalta." (PS 2015b)*</p> <p>"Haluamme aikaistaa kielten opetusta ..." (RKP 2015)**</p>	Käynnistetään alueellinen kokeilu siitä, että aloitetaan vieraan kielen opiskelu jo ensimmäisellä luokalla ja mahdollistetaan alueellinen kokeilu kielivalikoiman laajentamisesta eduskunnan hyväksymän pöytäkirjan mukaisesti.
3. Hallitusohjelmassa viitataan luovuttuun asiaan mutta toteuttamiseen ei sitouduta	<p>"Kriminalisoidaan tahallinen alipalkkaaminen." (SDP 2019)*</p> <p>"Alipalkkaus kriminalisoidaan petoksen tunnusmerkistöä muuttamalla." (VAS 2019)*</p>	Selvitetään uusia keinoja, esimerkiksi hallinnollisia sanktioita, tahalliseen tai törkeään huolimattomaan alipalkkaukseen puuttumiseksi.
4. Ei yhteyttä	<p>"Haluamme varmistaa, että voimme ylläpitää Suomessa ... turkistarhausta ..." (RKP 2019)**</p> <p>"Kielletään turkistarhaus. Siirtymäajan aikana turkiseläinten ..." (VIHR 2019)**</p>	-
5. Hallitusohjelma on ristiriidassa vaalilupauksen kanssa	<p>"Tulevalla vaalikaudella SDP keventäisi työn ja eläkkeiden verotusta ja siirtäisi verotuksen painopistettä omistamisen sekä ympäristöä rasittavan toiminnan verotukseen" (SDP 2019)*</p> <p>"Työn verotusta tulisi Suomessa helpottaa OECD:n suositusten mukaisesti." (RKP 2019)*</p> <p>"Keskituloisten palkkaveron alentaminen" (PS 2019c)**</p>	Hallitus ei pidä tarkoituksenmukaisena ansiotulojen veron yleistä keventämistä tilanteessa, jossa talous kasvaa normaalilla tavalla. Hallitus varaa kuitenkin 200 miljoonaa euroa maltilliseen tuloveron kevennykseen, jolla korvataan ...

*Vaalilupaukset ovat konsensuaalisia, puolue hallituksessa vaalien jälkeen

**Vaalilupaukset ovat konsensuaalisia, puolue oppositiossa vaalien jälkeen

Vaalilupaukset ovat ristiriitaisia

*** Vaalilupaukset ovat ristiriitaisia, puolue hallituksessa vaalien jälkeen

Tutkimusryhmä luokitteli aineiston jokaisen vaalilupauksen yhteen edellä mainituista kategorioista. Luokittelijana toimi yksittäinen tutkija tai tutkimusavustaja, ja kuten vaalilupausten poimintavaiheessa, rajatapaukset ratkaistiin keskustelemalla sopivimmasta luokasta.

7.3 Analysoidut hypoteesit

Artikkelissa 4 analysoimme neljä hypoteesia järjestysasteikollisella regressiomallilla, jossa analyysiyksikkö oli vaalilupaus ja selitettävänä muuttujana oli vaalilupauksen hallitusohjelmasisältyminen edellä esitetyllä sisältymisluokituksella. Aihealuejako on edellä kuvatussa 14-luokkaisesta luokituksesta, johon tutkijat luokittelevat kunkin vaalilupauksen (ks. artikkeli 4 liite 4). Analysoimme seuraavat hypoteesit:

Hypoteesi 1: Todennäköisyys, että vaalilupaus sisällytetään hallitusohjelmaan, kasvaa kyseisen aihealueen salienssin kasvaessa lupauksen tehneellä puolueella.

Hypoteesi 2: Positiivinen yhteys salienssin ja hallitusohjelmasisällyttämisen välillä voimistuu preferenssien tangentialisuuden kasvaessa kyseisten aihealueiden välillä.

Hypoteesi 3a: Konsensuaaliset vaalilupaukset sisällytetään hallitusohjelmaan todennäköisemmin osittain kuin että ne saisivat tukea ilman sitoutumista niiden toteuttamiseen.

Hypoteesi 3b: Konsensuaaliset vaalilupaukset sisällytetään hallitusohjelmaan todennäköisemmin kokonaan kuin osin.

Hypoteesi 4: Todennäköisyys vaalilupaus sisällyttämiselle hallitusohjelmaan vähenee puolueen kyseiselle aihealueelle tekemien vaalilupausten määrän kasvaessa.

Hypoteesi 3a tarkoittaa käytännössä, että sisällyttämisluokka 2 on todennäköisempi kuin luokka 3, ja vastaavasti hypoteesi 3b, että sisällyttämisluokka 1 on todennäköisempi kuin luokka 2. Yleisesti ottaen odotuksemme oli myös, että konflikti-luokka on harvinainen, koska hallitusohjelman on täytynyt olla hyväksyttävissä kaikille hallituspuolueille. Käytännössä odotus myös toteutui siten, että regressioanalyseissa luokka ”5. konflikti” yhdistettiin luokkaan ”4. ei yhteyttä”, koska ristiriitaisten lupauksen määrä oli vähäinen.

Ensimmäisen hypoteesin kohdalla oletamme, että puolueille on erityisen tärkeää saada hallitusohjelmaan kirjatuksi vaalilupauksia niiltä aihealueilta, jotka ovat olleet keskeisiä puolueen vaaliohjelmassa. Lähtökohta kumpuaa puoluekilpailun salienssi-teoriasta (Klingemann ym. 1994), jonka mukaan puolueet erottautuvat toisistaan ko-

roстамalla aihealueita valikoivasti. Tästä seuraa, että kullekin puolueelle keskeisimpiin aihealueisiin lukeutuvien vaalilupauksen sisällyttäminen hallitusohjelmaan on erityisen tärkeää.

Toisen hypoteesin taustana on Klüverin ja Bäckin (2019) argumentti, että puolueilla ei olisi kannustimia ryhtyä aikaa vieviin neuvotteluihin aihealueista, joita toiset puolueet eivät pidä tärkeinä. Vaikka preferenssien tangentialisuus on oletettavasti merkityksellistä myös täsmällisten vaalilupauksen sisällyttäminen kannalta, sen todennäköiset seuraukset ovat erilaisia. Odotuksenamme oli, että puolueet pyrkivät sisällyttämään sopimukseen mahdollisimman monta vaalilupausta silloinkin, kun ei ole välitöntä riskiä siitä, että koalitiokumppanit yrittäisivät estää näiden lupauksen toteuttamista. Lisäksi myös Eichorstin (2014) kuvailema mainosmotiivi voi olla perusteena hallitusohjelmakirjauksille asioista, joita vain jokin puolue pitää keskeisinä ja joista ei ole merkittävää kiistaa hallitusohjelmaneuvottelujen aikana. Lisäksi ohjelmakirjauksesta koituva kustannus neuvottelujen viemänä aikana ja neuvottelutyönä voi olla pieni, jos vaalilupaus yksinkertaisesti kopioidaan ohjelmatekstiin, eivätkä muut hallituspuolueet pidä aihealuetta erityisen tärkeänä. Toisaalta mikäli muutkin puolueet pitävät aihealuetta keskeisenä, nousee kiistaa siitä, kenen vaalilupaukset sisällytetään hallitusohjelmaan.

Kolmannen hypoteesin kohdalla puolestaan analysoimme konsensuaalisten lupauksen sisällyttämistapaa. Aiemman tutkimuksen perusteella voimme olettaa, että konsensuaaliset lupaukset sisällytetään hallitusohjelmaan muita todennäköisemmin. Konsensussuhde ei kuitenkaan välttämättä ole symmetrinen, ja Vodová (2020) havaitsikin, että hänen aineistossaan konsensuaaliset lupaukset sisällytettiin hallitusohjelmiin todennäköisemmin osittain kuin kokonaan. Muotoilemalla kaksiosaisen hypoteesin jätimme sijaa erilaisille tuloksille, ja kuten jäljempänä esitetään, toisin kuin Vodován analyysissä, konsensus lisäsi aineistossamme todennäköisyyttä sekä täydelle että osittaiselle sisällyttämiselle.

Neljäs hypoteesimme koskee lupausmäärän ja sisällyttämistodennäköisyyden suhdetta: vaikka hallitusohjelmilla ei ole suoranaista pituusrajaa tai muuta rajoitetta, kuinka paljon asioita ohjelmatekstiin saa sisällyttää, tulee jonkinlaisia kapasiteetti-rajotteita vastaan siinä, kuinka paljon yksittäiselle ministeriölle voidaan asettaa tehtäviä ja kuinka paljon resursseja on käytettävissä vaalilupauksen toteuttamiseen, vaikka asiasta ei olisikaan kiistaa hallituspuolueiden kesken. On hyvä pitää mielessä, että analyysissämme aihealueen salienssi on eri asia kuin aihealueeseen liittyvien vaalilupauksen määrä. Oletamme, että jos tietyn aihealueen lupauksen määrä on pieni, yksittäisen vaalilupauksen sisällyttämisestä saatava hyöty on suurempi kuin silloin, kun lupauksen määrä aihealueella on suuri. Näin vaalilupauksen suuri määrä aihealueella vähentää yksittäisen vaalilupauksen toteutumisen todennäköisyyttä.

7.4 Tutkimustulokset ja johtopäätöksiä vaalilupauksen sisällyttämisestä hallitusohjelmiin

Tutkimuksemme keskeinen tulos oli, että salientit vaalilupaukset sisällytettiin hallitusohjelmiin varsin todennäköisesti, erityisesti jos ne olivat yhtäläisesti salienteja muillekin hallituspuolueille. Toisaalta mikäli puolue teki paljon vaalilupauksia yksittäiselle aihealueelle, se vähensi sisällyttämisen todennäköisyyttä. Merkittävä osa hallituspuolueiden vaalilupauksista ei koskaan päätenyt hallitusohjelmaan, mutta mukaan otetut lupaukset heijastivat kampanjoiden salienteimpia teemoja.

Vaalilupauksen hallitusohjelmasisällyttämisen tapausmäärät ja osuudet vaalilupauksista ovat esillä taulukossa 7.2, joka sisältää samat luvut kuin artikkelin 4 taulukko 1. Aineistomme 1202:sta hallituspuolueiden vaalilupauksesta sisältyi kokonaan tai osin hallitusohjelmiin 464 kappaletta. Hallitusohjelmissä mainittuja lupauksia, joiden toteutukseen ei ohjelmassa kuitenkaan sitouduttu, oli aineistossa 177 kappaletta eli 15 prosenttia vaalilupauksista, mikä osaltaan kertoo uudenlaisen luokituksen tarpeellisuudesta.

Kuten odotettua, konfliktuaalinen suhde hallitusohjelmaan oli harvinaista, mutta sellaisiakin tapauksia oli 53 kappaletta eli neljä prosenttia aineiston vaalilupauksista. Suomen monipuoluehallituksissa myös pääministeripuolueet joutuivat harvinaislaatuissa tapauksissa taipumaan kompromisseihin vastoin vaalilupauksiaan. Kaikkein tyypillisin toteutumislukitus oli kuitenkin se, ettei vaalilupauksella ollut yhteyttä hallitusohjelmaan. Tosin luokassa ”ei yhteyttä” erottuvat runsaalla vaalilupausmäärällään neuvotteluvoimaltaan pienet Kataisen hallituksen puolueet kristillisdemokraatit ja vihreät, sekä suoranaista poikkeustapauksena perussuomalaiset Sipilän hallituksessa, jossa puolue sai suuresta lupausjoukostaan vain runsaat kymmenen prosenttia kirjatuksi hallitusohjelmaan edes osin.

Taulukko 7.2 Vaalilupausten sisältyminen hallitusohjelmiin hallituspuolueittain.

Vaali- kausi	Puolue	Sisältyi täysin		Sisältyi osin		Viittaus, ei sitoumusta		Ei yhteyttä		Konflikti		Yhteensä	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
2011	KOK	7	47	1	7	1	7	6	40	0	0	15	0
	SDP	13	32	9	22	6	15	10	24	3	7	41	7
	VAS	9	22	8	20	11	27	13	32	0	0	41	0
	VIHR	28	21	7	5	24	18	64	49	8	6	131	6
	RKP	18	47	5	13	1	3	12	32	2	5	38	5
	KD	16	14	9	8	19	17	63	56	6	5	113	5
2015	KESK	31	48	6	9	4	6	22	34	2	3	65	3
	PS	17	9	6	3	14	8	131	71	16	9	184	9
	KOK	29	32	12	13	15	16	31	34	5	5	92	5
2019	SDP	77	51	12	8	27	18	34	22	2	1	152	1
	KESK	16	42	2	5	8	21	10	26	2	5	38	5
	VIHR	27	28	15	16	16	17	37	39	1	1	96	1
	VAS	32	25	22	17	22	17	48	38	2	2	126	2
	RKP	24	34	6	9	9	13	27	39	4	6	70	6
	Total	344	29	120	10	177	15	508	42	53	4	1202	4

Artikkelin 4 päämäärä oli selittää tilastollisesti, mitkä tekijät lisäävät vaalilupauksen todennäköisyyttä päätyä hallitusohjelmaan, eli hallitusohjelmasisältyminen oli tilastollisen analyysin selitettävä muuttuja. Koska ohjelmasisältyminen luokat ovat järjestysasteikollisia, sovelsimme aineistoon ordinaalista regressioanalyysia. Luokassa ”5. konflikti” tapauksia oli regressiolaskennan kannalta vain vähän, ja nämä tapaukset yhdistettiin luokkaan ”4. ei yhteyttä”, ja tämä yhdistelmäluokka toimi perustasona, johon muita sisällyttämisloukkia verrattiin.

Analyysin selittävinä muuttujina toimivat aihealueen salienssi lupauksen tehneellä puolueella, preferenssien tangentialisuus, konsensus hallituspuolueiden kesken, lupaaapuolueen lupausmäärä kyseisellä aihealueella, aihealueen salienssi yleisesti, pääministeripuolueasema, lopputuloslupaus (verrattuna toimenpidelupauksen) ja opposition tuki vaalilupaukselle sekä eri hallituskausien vaikutus.

Selittävästä muuttujista salienssi laskettiin yhdistämällä jokainen MARPOR-luokka (ks. Lehmann ym. 2023) yhteen edellä mainituista 14 aihealueesta, minkä jälkeen operationalisoinnissa toimittiin samaan tapaan kuin Bäck ym. (2011; ks. myös Dumont ym. 2024, Klüver ja Bäck 2019): MARPOR-aineisto pisteyttää ohjelmatekstit kvasilauseittain (kieliopillinen lause tai lauseen osa, jos yhdessä lauseessa on monia asioita), ja oletuksenamme oli, että aihealueen pistemäärä kasvaa salienssin kasvaessa. Siten muodostimme seuraavan määritelmän: *salienssi on lupauksen tehneen puolueen aihealueeseen liitettyjen pisteiden summa*. Näin saatiin tieto siitä, kuinka suuret osuudet eri aihealueita kunkin puolueen vaaliohjelmissa esiintyi analysoituina vaalivuosina. Salienssi laskettiin erikseen jokaiselle vaalikaudelle kyseisten vaalien ohjelmiin perustuvasta MARPOR-aineistosta. Aihealueluokituksemme ja MARPOR-luokkien yhteydet ovat artikkelin 4 liitteenä 4.

Tangentialisuus puolestaan mitattiin, kuten Klüver ja Bäck (2019) menettelivät: *preferenssien tangentialisuus on hallituskoalition puolueiden salienssien keskihajonta*. Suurempi keskihajonta tarkoittaa tangentialisempia preferenssejä. Tilastollisessa analyysissä huomioimme jäljempänä esiteltävässä mallissa 2 myös salienssin ja tangentialisuuden yhteisvaikutuksen, koska oletuksenamme oli, että tangentialisuus voimistaisi salienssin ja hallitusohjelmasisällyttämisen välillä vallitsevaa yhteyttä.

Vaalilupauksen mahdollinen konsensuaalisuus hallituspuolueiden kesken huomioitiin kahdella binäärisellä konsensusmuuttujalla. Konsensus-1 sai arvon yksi, jos vaalilupaus oli konsensuaalisessa suhteessa yhden hallituskumppanin vaalilupauksen kanssa, ja konsensus-2+ sai arvon yksi, jos vaalilupaus oli konsensuaalisessa suhteessa kahden tai useamman hallituskumppanin vaalilupauksen kanssa. Aihealueiden lupausmäärä laskettiin yksinkertaisesti kullekin aihealueelle luokiteltujen vaalilupauksen summana.

Pääministeripuolueen asema oli binäärinen selittävä muuttuja, joka aineistosamme merkitsi samalla myös paikkaosuudeltaan suurinta puoluetta eduskunnassa.

Lisäksi erottelimme tilastollisissa analyysissä toimenpide- ja lopputuloslupaukset. Huomioimme mahdollisen oppositiosta saatavan tuen vaalilupaukselle laskemalla opposition tuki -muuttujan, jonka arvo oli konsensuaalisen vaalilupauksen tehneiden oppositiopuolueiden paikkaosuus eduskunnassa. Lisäksi muuttujina huomioitiin vaalikaudet 2015 ja 2019 vaalikauden 2011 ollessa perustasona.

Artikkelin 4 päätekstissä raportoitujen mallien lisäksi artikkelin liitetaulukossa A9 oli käytössä binäärinen selittävä muuttuja parlamenttienemmistön tarve, joka mittasi puolueiden neuvotteluvoimaa: muuttuja sai arvon yksi, jos vaalilupauksen oli tehnyt sellainen puolue, jonka lähtö hallituskoalitiosta saisi koalition menettämään enemmistöasemansa, ja nolla, mikäli hallitus säilyisi enemmistöhallituksena huolimatta vaalilupauksen tehneen puolueen mahdollisesta siirtymisestä oppositioon. Artikkelin 4 liitetaulukoiden A10 ja A11 regressioanalyysissä puolestaan huomioitiin, onko kyse status quo -lupauksesta verrattuna muutoslupaukseen.

Ordinaalisen regressioanalyysin tulokset on esitetty taulukossa 7.3, joka sisältää samat luvut kuin artikkelin 4 taulukko 2. Kaikki selittävät muuttujat eivät noudattaneet suhteellisten todennäköisyyksien oletusta, minkä takia käytimme osittaisia suhteellisten todennäköisyyksien malleja, joissa selittävien muuttujien kertoimet voivat vaihdella selitettävän muuttujan eri tasoilla. Kun vertailukohtana on yhdistelmä luokista ”4. ei sisälly” tai ”5. konflikti”, positiiviset todennäköisyysuhteet merkitsevät vaalilupauksen tehneelle puolueelle parempaa neuvottelutulosta. Malliin 1 sisältyvät muuttujien päävaikutukset, minkä lisäksi malliin 2 sisältyy salienssin ja tangentiaalisuuden yhteisvaikutus. Vaikutusten tulkinnan helpottamiseksi muuttujat keskitettiin ennen mallin estimointia vähentämällä havaituista muuttujista niiden keskiarvot.

Taulukossa 7.3 esitetyistä regressiomalleista havaittiin, että selittävien muuttujien ja hallitusohjelmasisällyttämisen välillä vallitsee yhteyksiä, mutta ne eivät kaikki olleet sen suuntaisia, kuin odotimme. Hypoteesi 1, eli positiivinen yhteys hallitusohjelmasisällyttämisen ja vaalilupauksen tehneen puolueen aihealueen salienssin välillä, ei saanut analyysissä yksiselitteistä tukea, sillä vaikka vaikutus oli odotetun suuntainen, se ei ollut tilastollisesti merkitsevä edes merkitsevyytasolla 0,05 mallissa 1. Mallissa 2 salienssin yhteys hallitusohjelmasisällyttämiseen kuitenkin oli tilastollisesti merkitsevä.

Taulukko 7.3 Osittaiset suhteellisten todennäköisyyksien mallit. Tulosuuttuja: lupauksen sisällyttäminen hallitussopimukseen (vertailutaso: ei sisällytetty).

	Malli 1		Malli 2	
	Logaritmitset todennäköisyyssuhteet	Keskivirhe	Logaritmitset todennäköisyyssuhteet	Keskivirhe
Salienssi	0,018	0,010	0,032 **	0,012
Preferenssien tangentialisuus	0,098 *	0,046	0,095 *	0,046
Salienssi × preferenssien tangentialisuus			-0,008 *	0,003
Konsensus-1	0,972 ***	0,146	0,978 ***	0,147
Konsensus-2+	***		***	
<i>TS vs OS, TU, ES</i>	1,335 ***	0,222	1,311 ***	0,222
<i>TS, OS vs TU, ES</i>	2,106 ***	0,253	2,085 ***	0,253
<i>TS, OS, TU vs ES</i>	2,081 ***	0,309	2,064 ***	0,309
Lupaumäärä	-0,033 ***	0,008	-0,033 ***	0,008
Yhteissalienssi	-0,012	0,013	-0,023	0,014
Pääministeripuolue	0,985 ***	0,149	0,971 ***	0,149
Lopputuloslupaus	***		***	
<i>TS vs OS, TU, ES</i>	0,255	0,191	0,235	0,192
<i>TS, OS vs TU, ES</i>	0,944 ***	0,185	0,930 ***	0,186
<i>TS, OS, TU vs ES</i>	1,042 ***	0,203	1,032 ***	0,203
Opposition tuki	0,006	0,008	0,008	0,008
Vaalikausi 2015	*		*	
<i>TS vs OS, TU, ES</i>	0,171	0,204	0,090	0,205
<i>TS, OS vs TU, ES</i>	0,120	0,195	0,039	0,197
<i>TS, OS, TU vs ES</i>	-0,195	0,187	-0,280	0,190
Vaalikausi 2019	0,394 *	0,184	0,358	0,184
Vakiotermi				
<i>TS vs OS, TU, ES</i>	-1,302 ***	0,174	-1,193 ***	0,180
<i>TS, OS vs TU, ES</i>	-0,948 ***	0,170	-0,837 ***	0,176
<i>TS, OS, TU vs ES</i>	-0,138	0,166	-0,024	0,173
N	1202		1202	
Logaritminen todennäköisyys	-1317,919		-1314,800	
Nagelkerke pseudo-R ²	0,249		0,254	

Selitys: TS = täysin sisällytetty, OS = osin sisällytetty, TU = tukea sitoumuksetta, ES = ei sisällytetty, Merkitsevyystasot: *** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$.

Mallissa 2 salienssin ja tangentiaalisuuden yhteisvaikutus viittaa ehdollisen yhteyden olemassaoloon, sillä hallitusohjelmasisällyttämisen todennäköisyys kasvaa ainakin tangentiaalisuuden keskimääräisellä tasolla. Kuitenkin vastoin hypoteesia 2, salienssin ja tangentiaalisuuden yhteisvaikutuksen kerroin on negatiivinen, mistä voidaan päätellä, että hallitusohjelmasisällyttämisen todennäköisyys pieneneekin preferenssien tangentiaalisuuden kasvaessa.

Hypoteesi 3a sai tukea aineistosta: muuttujalla konsensus-1 on johdonmukaisesti positiivinen ja tilastollisesti merkitsevä yhteys hallitusohjelmasisällyttämiseen. Konsensus-2+ lisää sekä täyden että osittaisen sisällyttämisen todennäköisyyttä, eli hypoteesi 3b, jonka mukaan osittainen sisällyttäminen olisi todennäköisempää, ei saa tukea aineistosta (vrt. Vodová 2020). Sen sijaan konsensus lisää vaalilupauksen hallitusohjelmasisällyttämisen todennäköisyyttä sekä osittaisen että täyden sisällyttämisen kohdalla. Hypoteesi 4 saa tukea aineistosta: puolueen yksittäisellä aihealueella tekemien lupauksen kokonaismäärä vähentää yksittäisen vaalilupauksen hallitusohjelmasisällyttämisen todennäköisyyttä.

Kontrollimuuttujien osalta havaittiin, että pääministeripuolueen asema, joka aineistossamme merkitsi myös kansanedustajanpaikkojen osuudeltaan suurinta puoluetta, lisäsi todennäköisyyttä, jolla vaalilupauksia sisällytettiin hallitusohjelmiin. Lopputuloslupaukset sisällytettiin todennäköisemmin osittain tai ne saivat tukea ilman sitoutumista kuin että ne olisi sisällytetty hallitusohjelmaan täysin. Se saattaa selittyä sillä, että usein lopputuloslupaukset koskivat kansantalouden tunnuslukuja tai budjettivajetta, joiden kohdalla hallituspuolueet olivat yhtä mieltä tavoitteen suunnasta, mutta päätyivät hallitusneuvotteluissa vaalilupauksia vaatimattomampaan tavoitetasoon. Opposition tuella ei puolestaan havaittu tilastollisesti merkitsevää yhteyttä vaalilupauksen hallitusohjelmasisällyttämiseen.

Regressiomallissa 2 yhteys salienssin ja preferenssien tangentiaalisuuden välillä oli selkeä erityisesti luokissa ”1. sisältyy täysin” ja ”4. ei yhteyttä”. Salienssin ollessa suurta täyden sisällyttämisen todennäköisyys kasvoi ja luokka ”ei yhteyttä” tuli epätodennäköisemmäksi (ks. artikkelin 4 kuvio 1). Kuitenkin tangentiaalisuuden ollessa suurta sisällyttämistodennäköisyydet olivat lähes riippumattomia salienssista. Osittaisen sisällyttämisen ja sitoumuksettoman tuen kohdalla salienssilla ja tangentiaalisuudella ei puolestaan ollut erotettavissa olevaa yhteyttä hallitusohjelmaan sisällyttämisen todennäköisyyteen.

Artikkelin 4 liitteissä 6 ja 7 raportoiduissa täydentävissä analyyseissa havaittiin, että tulokset säilyivät robustisti melko samanlaisina, kun erilaisilla malleilla huomiointiin multikollineaarisuutta, joka voi liittyä salienssin ja lupausmäärän korreloimiseen. Tämä mahdollinen korrelaatio johtuu siitä, että vaalilupauksen esitetään tekstinä, joka soveltamamme määritelmän mukaan erottuu kyseisen aihealueen salienssina. Toisaalta puolueet saattavat kirjoittaa aihealueeseen liittyen runsaasti ohjelmatekstiä myös esittämättä vaalilupauksia.

Artikkelin 4 liitteiden 9–11 täydentävissä analyyseissa havaittiin myös, että mikäli selittävästä muuttujista pääministeripuolue vaihdettaisiin parlamenttienemmistön tarpeeseen, eli puolueen kykyyn poistaa hallituskoalitiolta enemmistö eduskunnassa, tulokset säilyisivät samanlaisina. Status quo -lupausten sisällyttäminen analyysiin ei johtanut muutoksiin tuloksissa. Status quo -lupausten sisällyttämisessä täyden sisällyttämisen tai ei yhteyttä -luokan välillä ei havaittu eroja muutoslupauksiin, mutta osittaisessa sisällyttämisessä tai tuessa ilman sitoumusta todennäköisyydet olivat pienempiä. Status quo -lupausten kohdalla se on ymmärrettävää ajatellen lupausluonnetta, koska vallitsevan asiantilan säilyttämiseen on helpompaa sitoutua täysin tai olla mainitsematta asiaa kuin muotoilla hallitusohjelmakirjaus status quon osittaisesta säilyttämisestä.

Kokoavasti artikkelin 4 keskeisistä tuloksista voidaan todeta, että työ oli jatkoa toistaiseksi niukalle tutkimuslinjaukselle (Schermann ja Ennser-Jedenastik 2014b, Thomson 1999, Vodová 2020), joka yhdistää vaalilupaustutkimuksen ja hallituskoalitiotutkimuksen. Osoittamalla, millainen yhteys preferenssien tangentialisuuden ja todennettavissa olevien vaalilupausten hallitusohjelmiin sisällyttämisen välillä vallitsee, tutkimuksemme avasi osaltaan ymmärrystä monipuoluehallitusten toiminnasta. Vaalilupausten sisällyttäminen hallitusohjelmiin on todennäköistä erityisesti silloin, kun aihealue on salientti vaalilupauksen tehneelle puolueelle ja preferenssien tangentialisuus on vähäistä. Tämä voi liittyä samankaltaisiin tekijöihin, joita Falcó-Gimeno (2014) sekä Klüver ja Bäck (2019) havaitsivat: kun tangentialisuus on vähäistä, puolueet haluavat estää politiikka-ajautumista varmistamalla hallitusohjelmakirjauksella, että muut puolueet pitäytyvät hallitusneuvotteluissa saavutetuissa kompromisseissa.

Tutkimustuloksemme ovat yhdenmukaisia Schermannin ja Ennser-Jedenastikin (2014b) havaintojen kanssa, joiden mukaan konsensus hallituspuolueiden kesken lisää todennäköisyyttä, jolla vaalilupausten sisällytetään hallitusohjelmaan. Toisaalta Vodová (2020) havaitsi, että puolueiden tehdessä lähes samanlaisia vaalilupauksia, niiden sisällyttäminen hallitusohjelmaan osittain oli todennäköisempää kuin täysi sisällyttäminen, mutta tällaista eroa emme havainneet analyysissämme, vaan osittainen ja täysi sisällyttäminen olivat likimain yhtä todennäköisiä. Lisäksi havaitsimme, että puolueen yksittäisellä aihealueella tekemien vaalilupausten suuri määrä oli yhteydessä pienempään sisällyttämistodennäköisyyteen.

Artikkelin 4 havainnot herättävät kysymyksiä, joihin vastaaminen jää jatkotutkimusten aiheeksi. Millainen yhteys vaalilupausten toteutumisen ja erityyppisten hallitusohjelmakirjausten välillä vallitsee? Jos tarkastellaan useamman vaalikauden kehityskulkuja, johtavatko hallitusohjelmakirjaukset ilman sitoutumista toteutumatta jääneiden vaalilupausten esiintymiseen myöhemmissä vaalikampanjoissa ja onko kirjauksilla yhteys toteutumiseen tulevana hallituskausina? Aineistoa koottaessa havaittiin myös, että oppositioon jääneiden puolueiden tekemiä vaalilupauksia oli monessa tapauksessa sisällytetty hallitusohjelmiin, mikä ansaitsisi oman analyysinsa.

8 Johtopäätöksiä

Väitös koostui neljästä julkaisusta, ja seuraavassa kertaan lyhyesti niiden keskeisintä sisältöä ja tutkimustuloksia sekä otan esille avoimeksi jääneitä kysymyksiä, joihin paneutuminen voisi tuottaa kiinnostavia tuloksia jatkotutkimuksissa. Tutkimukset toivat suomalaiseseen politiikan tutkimukseen menetelmiä, joita muissa valtioissa oli ehditty soveltaa parlamenttien ja puolueiden tutkimukseen mutta joilla kotimaisia vertailukohtia oli niukasti.

Tämän monimenetelmäisen kirjan tavoitteena on analysoida edustustekoja politiikan monipuolisessa arkisessa puurtamisessa laajojen tekstiaineistojen perusteella. Edeltävässä suomalaisessa tutkimuksessa oli usein keskitytty pieniin joukkoihin keskusteluja tai poliittisia tekstejä, joista on tehty politiikan tutkimuksen kannalta olennaisia päätelmiä, mutta laajempi kokonaiskuva oli silloin saattanut jäädä tuottamatta tai se oli tuotettu muulla tavoin kuin tekstiaineistojen perusteella. Useita vaalikausia kattavat analyysit puolestaan antavat määrällisesti perustellun empiiriseen aineistoon pohjautuvan käsityksen siitä, mistä politiikan arki muodostuu. Nämä päivänpolitiikan toimet ovat edustustekoja, joita poliitikot tekevät edustettaviensa puolesta. Monipuoluejärjestelmässä, johon sisältyy lukuisien kompromissien neuvottelu, kokonaiskuvan muodostaminen auttaa myös havaitsemaan, mitkä teemat politisoituvat ja siten saivat edustustekoja osakseen.

Artikkelissa 1 LDA-aihemallinnus eduskunnan täysistuntokeskusteluista tuotti kokonaiskuvan siitä, mistä eduskunta keskusteli vuosien 1999–2014 valtiopäivillä. LDA on moniaihemalli, joka tuotti laskennallisten aiheiden jakaumat jokaisesta suomenkielisestä puheenvuorosta tai kaksikielisten puheenvuorojen suomenkielisistä osista. Ihmistulkinnan avulla tutkimusryhmä antoi LDA-aiheille kuvailevat nimitykset, kuten sote-, budjetti- tai kunta-aihe, ja mallin tuottamasta informaatiosta havaittiin, kuinka paljon kukin puhe sisälsi eri LDA-aiheita. Tämän tiedon avulla pystytään käytetyn sanaston perusteella laskennallisesti tunnistamaan kunkin puheenvuoron osalta ikään kuin prosenttiosuudet siitä, mistä edustaja puhui. Tutkimustyöstä merkittävä osa muodostui täysistuntopuhekorpuksen kokoamisesta, mutta siltä osin nykyään on mielekkäämpää hyödyntää uudempia, ajallisesti kattavampia ja kansainvälisiä standardeja noudattavia aineistoja.

Artikkeli 1 on myös metodiartikkeli, sillä laskimme LDA-aineistosta osuuskorrelaatiokertoimia, joiden avulla voidaan vertailla eri LDA-aiheiden yhteisesiintyvyyttä. LDA-mallin oletuksena on, että aiheet olisivat toisistaan riippumattomia, mutta yhdistämällä metadataa saattaa olla mahdollista havaita eri edustajilla tai edustajaryhmillä eroja siitä, mitkä aiheet esiintyvät suurilla todennäköisyyksillä yhdessä. Esimerkiksi lähes kaikki edustajat puhuvat valtion budjetista, mutta eri edustajajoukoilla puheet saattavat liittyä eri aiheisiin, kuten yksillä liikenteeseen ja toisilla tutkimukseen. Jatkotutkimuksissa nais- ja miesedustajien vertailu tai vaalipiirittäinen vertailu saattaisivat tuottaa kiintoisia havaintoja LDA:lla mallinnettujen asioiden yhteisesiintyvyydestä. Lisäksi artikkelissa 1 analysoitiin, kuinka ihmislukijoiden tekemiä tulkintoja LDA-aiheiden laadukkuudesta voidaan helpottaa laatuluokituksella ja kuinka tällainen luokitus korreloi LDA-aiheiden laskennallisen C_V -koherenssi-laadukkuusmittarin kanssa.

Artikkelin 1 tapausesimerkki osuuskorrelaatioanalyysistä näytti, kuinka kunta-aiheen yhteydessä esiintyneet LDA-aiheet muuttuivat aineiston kolmen ensimmäisen vaalikauden jälkeen: ensin valtiopäivävuosina 1999–2010 budjettiaihe esiintyi yhdessä kunta-aiheen kanssa, mutta viimeisimmällä analysoidulla vaalikaudella 2011–2014 kunta-aiheen kanssa esiintyikin demokratiaan liittyvä LDA-aihe. Muutos liittyi Jyrki Kataisen hallituksen yritykseen tehdä kuntauudistusta, jossa aiottiin puuttua voimakkaasti kunnalliseen itsehallintoon muun muassa yhdistämällä kuntia valtion päätöksillä, kun taas aiemmilla vaalikausilla kuntaliitokset perustui taloudellisiin kannustimiin innoitettuun vapaaehtoisuuteen, ja kunta–valtio-suhde tarkoitti usein sitä, millaisin osuuksin valtio ja kunnat maksaisivat lakisääteisten tehtävien kuluja. Kunkin vaalikauden keskustelut liittyivät valtion määräysvallan ja kuntien autonomian väliseen jännitteeseen, mutta LDA:lla havaittua budjettiaihetta runsaasti sisältävät puheenvuorot valtionosuuksista ja kustannusten jaosta ilmensivät jatkuvuutta, jossa keskustelu liittyi yksittäisiin tehtäviin ja niiden rahoitukseen, kun taas demokratia-aihetta sisältäneissä keskusteluissa otettiin esille kunnallisen itsehallinnon peruseriaatteiden säilyminen.

Kysymykseen siitä, missä määrin klassisilla aihemalleilla, kuten LDA:lla, on vielä käyttöä 2020-luvulla, artikkeli 1 ei anna vastausta. Vaikka koneoppiminen ja tekoäly kehittyvät jatkuvasti, ja etenkin kielimallien osalta kehitys on ollut ripeää artikkelin 1 julkaisuajankohdan jälkeen, myös LDA on yhä käytössä (esim. Ristilä ym. 2026). Hyvänä puolena aihemalleissa on jonkinlainen selkeys siitä, mikä on laskentaprosessin jälkeistä ihmistulkintaa ja mikä mallin tuottamaa informaatiota. LDA:n kanssa ei jouduta täysin musta laatikko -tilanteeseen, jossa tunnetaan syöte ja tuloste, muttei juurikaan tiedetä, mitä välillä tapahtui. Suurten kielimallien käyttöön liittyy episteemisen epäoikeudenmukaisuuden riski. Se tarkoittaa sitä, että suurta kielimallia hallinnoiva taho on saattanut painottaa, millaista tietoa malli uusia, sillä itse mallit ja niiden parametrit eivät välttämättä ole avoimesti saatavilla,

ja kielimallien opetusaineisto saattaa olla ideologisesti valikoitunutta (Sahlgren 2025). LDA:n käytössä riski lienee paremmin hallittavissa, koska aineistolähtöisellä mallilla ei ole sen opetusaineistoa, eivätkä mallin ominaisuudet tai ihmiskouluttajien tekemä opetusvaihe ole liikesalaisuuksia, vaan tulkinnoista vastaa tutkija. Toisaalta myös isoilla kielimalleilla avoimuus mallin tuotannon kaikissa vaiheissa saattaa antaa ratkaisuja musta laatikko -ongelmaan. Ratkaisevinta kunkin mallin käyttökelpoisuuden kannalta lienee kuitenkin tutkimuskysymys: tuottaako malli sellaista tietoa, joka vastaa kysymykseen? LDA:n julkaisemisen jälkeen on kehitetty lukuisia erilaisia menetelmiä tekstien luokitteluun ja samankaltaisuuden mittaamiseen, ja edelleen keskeinen lähtökohta on tarkastella, vastaavatko mallin oletukset analysoitavan aineiston ominaisuuksia. LDA voi olla käyttökelpoinen, kun tutkimuskysymys on ”mistä puhutaan” tai kun aiheiden esiintyminen yhdessä erilaisissa määrin eri puhujaryhmillä tuottaa olennaista tietoa.

Täysistuntokeskustelujen automatisoitu analyysi on tämän väitöksen julkaisua-jankohtana erittäin aktiivinen valtio-opillinen tutkimusalue. Esimerkiksi ParlaCAP-hankkeessa⁸ eräänä tavoitteena on tuottaa kielimallien avulla vertailukelpoiset puheenaiheiden ja keskustelun sävyjen luokitukset 27 eurooppalaiselle parlamentille, joissa puhutaan 20 eri kieltä. Tämä sekä useat muut parlamenttikorpukset avaavat ennennäkemättömiä mahdollisuuksia tutkia empiirisesti muun muassa mistä parlamenteissa on keskusteltu, millainen keskustelun sävy on ollut eri teemojen osalta, kuinka puheenaiheet ovat vaihdelleet eri edustajaryhmillä eri aikoina ja missä määrin yksittäisiä rajatumpia asioita on ollut esillä keskusteluissa. Tämä empiirinen tieto puolestaan avaa mahdollisuuksia koetella monia valtio-opillisia teorioita käytännössä.

Artikkelin 2 analyysi osoitti, kuinka ulkomailla asuvat Suomen kansalaiset ovat päivänpolitiikassa lähes unohdettu kansanosa, joka saa edustustekoja osakseen perin harvoin. Analyysin aineisto kattoi eduskunnan täysistuntokeskusteluja, hallituksen esityksiä, valiokunta-asiakirjoja ja edustajien valtiopäivätoimista erityyppisiä aloitteita ja kirjallisia kysymyksiä pitkiltä ajanjaksoilta. Ulkosuomalaisasioiden vähäisestä esiintymisestä aineistossa ei kuitenkaan voi päätellä, että ulkosuomalaiset olisivat erityisen tyytymättömiä vallitsevaan tilanteeseen. Ulkomailla asuvien kansalaisten intressit ovat hyvin moninaisia, mikä ei tee kansanedustajille kovinkaan helppoksi profiloitua ulkosuomalaisten edustajana. Ulkosuomalaisasioiden vähäinen politisointi ei kuitenkaan tarkoita, ettei Suomi valtiona huomioisi ulkomailla asuvia kansalaisiaan, sillä huomiointi voi tapahtua virkatyönä hallinnossa. Artikkelin 2 perusteella voidaan todeta, että ulkosuomalaisasioita ei ole politisoitu juurikaan, ja

⁸ Ks. <https://oscars-project.eu/projects/parlacap-comparing-agenda-settings-across-parliaments-parlamint-dataset>

lainvalmistelussakin ulkosuomalaiset mainitaan kansalaisryhmänä vain harvakseltaan. Silloinkin maininnat esiintyivät usein samoissa yhteyksissä kuin ulkomaalais- ja kansalaisuusasiat.

Täysistuntokeskusteluissa erottui kaksi ajankohtaa, jolloin ulkosuomalaisasioista keskusteltiin runsaammin: kaksoiskansalaisuuteen liittyneet keskustelut vuosituhatosen vaihteessa sekä kirjeäänestyksen käyttöönottoon liittynyt keskustelu vuonna 2017. Ulkosuomalaisasioita oli kuitenkin esillä miltei joka vuosi, sillä muun muassa suomalaisten koulujen perustaminen ulkomaille ja niiden rahoitus sekä Yleisradion lähetysten kuuluvuus maailmalla nostettiin yksittäisissä puheenvuoroissa esille toistuvasti. Keskustelun vähydestä ei kuitenkaan voi päätellä, etteikö eduskunta tekisi ulkosuomalaisia koskevia merkittäviä päätöksiä, sillä suuri osa valtiopäiväasioista käsitellään ilman, että edustajat esittävät niistä puheenvuoroja. Valtiopäivävuosina 1999–2014 ulkosuomalaisasioita esiintyi harvemmin kuin yhdessä puheenvuorossa tuhannesta. Ulkosuomalaisasiat eivät myöskään esiintyneet kansanedustajien aloitteissa tai kirjallisissa kysymyksissä kuin perin harvoin. Artikkelin 2 menetelmälliset ratkaisut, jotka keskittivät huomion mainintoihin ulkosuomalaisista, rajasivat aineiston ulkopuolelle monia keskusteluja, joilla on ollut merkitystä sekä kotimaassa että ulkomaille asuville kansalaisille. Esimerkiksi Suomen liittymistä Euroopan unioniin ei käsitelty analyysissä ulkosuomalaisasiana, vaikka sen vaikutus ulkomaille asuvien kansalaisten elämään on ollut merkittävä.

Suomen vaalijärjestelmä, jossa ulkomaille asuvien kansalaisten äänet hajautuvat kotimaan vaalipiireihin heidän viimeisimmän asuinpaikkansa mukaan, hankaloittaa ulkosuomalaisille kohdennettua vaalikampanjointia verrattuna esimerkiksi tilanteeseen, jossa ulkomaille asuvat kansalaiset äänestäisivät omana vaalipiirinään tai jossa kaikki ulkomaille asuvat äänestäisivät Helsingin vaalipiirissä, kuten nykyisin tekevät ne kansalaiset, joilla ei ole ollut kotipaikkaa Suomessa. Puolueiden organisaatioisakin ulkomaille asuville kansalaisille on ollut sijaa perin niukasti. Toisaalta monet ulkomaille asuvat kansalaiset saattavat myös ajatella, ettei heidän tulisikaan osallistua kotimaan politiikkaan, koska se vaikuttaa heihin paljon vähemmän kuin Suomessa asuvien kansalaisten elämään. Artikkelin 2 vuoteen 2021 ulottuvan analyysin perusteella voidaan todeta, että ulkosuomalaisten edustaminen eduskunnassa on jäänyt muutamien asiassa aktiivisten kansanedustajien toimeksi toisinaan, ja nämä edustusteot jakautuvat melko tasaisesti eri puolueiden kesken.

Artikkeleissa 3 ja 4 huomio pysyi suomalaisessa politiikassa, mutta siirtyi parlamenttitutkimuksesta puoluetutkimuksen suuntaan, ja siinä etenkin sen erityisalaan vaalilupaustutkimukseen. Lisäksi artikkelissa 4 vaalilupaustutkimuksen vakiintuneisiin linjauksiin yhdistettiin hallituskoalitiotutkimuksen teorioita, mikä täydensi uudella tiedolla näiden kahden tutkimussuunnan harvalukuisia yhtymäkohtia. Vaikka empiiristä vaalilupaustutkimusta voi luonnehtia politiikan vaikutuksen (*policy im-*

fact) tutkimukseksi, tutkimuksen taustalla on lupasedustamisen teoria (Mansbridge 2003). Sen mukaan kansalaiset arvioivat, kuinka puolueet tai ehdokkaat ovat toteuttaneet aiemmat vaalilupauksensa, ja sillä perusteella äänestäjät joko palkitsevat puolueet uudelleenvalinnalla tai rankaisevat äänestämällä pois valta-asemasta, huomioiden samalla, kuinka sen hetkiset vaalilupaukset vastaavat heidän intressejään.

Artikkelin 3 analyysi Sipilän hallituksen kolmen puolueen vaalilupauksen toteutumisesta osoitti, että hallitusvastuussa kokeneet puolueet keskusta ja kokoomus kykenivät pitämään enemmistön vaalilupauksista ainakin osin. Hallitusvastuussa kokemattomien perussuomalaisten ja puolueesta irtautuneen sinisen tulevaisuuden onnistuminen vaalilupauksen toteuttamisessa oli huomattavasti heikompaa. Keskustan ja kokoomuksen onnistumista vastaavia tuloksia on saatu kansainvälisistä vertailevista tutkimuksista aiemmin (Thomson ym. 2017, Naurin ym. 2019).

Yhteys lupasedustamisteorian mukaiseen palkitsemiseen ja rankaisemiseen seuraavissa vaaleissa ei yksiselitteisesti toteutunut, sillä vuoden 2019 eduskuntavaaleissa keskusta kärsi suuren vaalitappion kokoomuksen saadessa likimain samanlaisen kannatuksen kuin edellisissä vaaleissa, vaikka toteutuneiden vaalilupauksen osuoksissa ei ollut näillä puolueilla suurta eroa. Perussuomalaisten puoluejakautumisen jälkeen hallitusvastuussa jatkaneen sinisen tulevaisuuden osalta vaalilupauksen heikko toteutuminen voidaan ajatella tulleen rangaistuksi, koska puolue kärsi täydellisen vaalitappion pudoten eduskunnasta. Toisaalta oppositioon siirtyneet perussuomalaiset saivat likimain saman edustajamäärän kuin koko puolue vuoden 2015 vaaleissa.

Vaalilupaustutkimuksessa ei toisaalta etsitä yksiselitteistä yhteyttä lupasedustamisteorian ja toteutumisarvioiden välille, sillä vaalilupausnäkökulma demokraattisen vallankäytön kokonaisuuteen on monella tapaa suppea. Vaalikausien aikana nousee esille yllättäviä asioita, joista ei ole tehty vaalilupauksia, ja puolueet tekevät täsmällisten vaalilupauksen lisäksi myös laveita lupauksia, joiden toteutumista ei voi tarkasti todentaa. Vaalilupauksen ulkopuolelle saattaa jäädä myös legitimitteettikysymyksiä, sillä ei ole mahdotonta kuvitella tilannetta, jossa puolue muotoilisi vaalilupauksensa asiallisesti ja pitäisi niistä suuren osan, mutta samalla valta-asemassa halveksuisi joidenkin väestöryhmien ihmisoikeuksia tai lietsoisi rasismia ja eripuraa. Vaalilupaukset ovat kuitenkin tärkeitä, minkä osoittaa se, että puolueet tekevät niitä jokaisessa vaalikampanjassa, puolueiden vaalilupauksista merkittävä osa toteutettiin ja keskusteluissa vaalilupaukset otetaan usein esille vaalikauden aikana.

Vaalilupaustutkimus on osoittanut, että puolueet suhtautuvat vaalilupauksiinsa vakavasti ja toteuttavat lupauksiaan valtaan päästyään, vaikka toteutumattomat vaalilupaukset saavatkin usein suurempaa huomiota kuin toteutuneet. Siitä huolimatta, että puolueet tyypillisesti pitävät suuren osan vaaliohjelmissä esittämistään lupauksista, suhtautuminen vaalilupauksiin on usein varsin kielteistä (ks. Ylisalo 2023), ja voisi jopa sanoa, että poliitikkoja aliarvioidaan ja aliarvostetaan verrattain yleisesti.

Tosin Suomen osalta analysoituna on vasta yhden vaalikauden hallituspuolueiden vaalilupauksen toteutuminen, ja ilmeinen jatkotutkimuskohde onkin laajentaa analyysia useammalle vaalikaudelle.

Erheelliseksi osoittautunut käsitys vaalilupauksen kelvottomuudesta ei ole rajoittunut vain arkijupinaan, vaan myös esimerkiksi Turun yliopistossa yleisen valtiopöytäperusopintojen tutkintovaatimukseen on kuulunut 2000-luvun alkupuolella Jukka Paastelan (1995, 90–95) kirja *Valhe ja politiikka*, jossa vaalilupauksia pidettiin eräänä lievimmistä valheen muodoista. Tilanne voi kuitenkin olla muuttumassa sitä mukaa, kun vaalilupaustutkimuksen tulokset leviävät laajemmin tunnetuiksi.

Vaalilupauksen toteutumisanalyysissa tulevana haasteena on lupauksen tärkeyden arviointi, sillä on ilmeistä, etteivät kaikki vaalilupaukset ole yhtä merkittäviä. Esimerkiksi Mellon ym. (2023) havaitsivat, että puolueet pitivät suuremman osan selkeistä vaalilupauksista, joita kyselykokeessa kansalaiset eivät pitäneet tärkeimpinä. Hedelmällinen tutkimuskohde, joka edellyttäisi uusien metodisten sovellusten kehittämistä, olisi parlamenttikeskustelujen yhdistäminen vaalilupaustutkimukseen. Eduskuntakorjauksista voidaan havaita, mitkä asiat olivat politisoituneita siten, että ne herättivät keskustelua täysistunnossa, ja sen tiedon avulla voitaneen kehittää mittareita vaalilupauksen tärkeydelle ja puolueiden preferenssien eroavuuksille. Toinen jatkotutkimuskohde on toteutumisarvioiden ja hallitusohjelmasisäilyttämisen yhdistäminen samaan analyysiin. Se tuottanee tutkimustuloksia, jotka ovat kiinnostavia kansainvälisestikin, sillä toistaiseksi hallitusohjelmien sisältöä ja vaalilupauksen toteutumisarvioita yhdistäviä analyysielementtejä on julkaistu niukasti.

Artikkelissa 4 analysoimme, kuinka salienssi ja preferenssien tangentialisuus vaikuttivat vaalilupauksen sisällyttämiseen hallitusohjelmiin. Salienssi käsitteenä yhdistää aihealueen tärkeyden ja sen saaman huomion. Tässä tutkimuksessa emme analysoineet salienssin käsitettä syvällisesti, vaan muodostimme sille sisällön edeltävien tutkimusten (Bäck ym. 2011, Klüver ja Bäck 2019) operationalisointien avulla: hyödynsimme vaaliohjelmien kansainvälistä MARPOR-luokitusta (Lehmann ym. 2023), jonka luokista yhdistelimme suppeamman aihealueuokituksen. Salienssin määrittelimme kullekin aihealueelle yhdistettynä tekstiosuutena vaaliohjelmatekstistä. Salienssimääritelmä on siltä osin yksinkertainen, että siinä ratkaisevaa on vain aihealueiden osuudet tekstistä, eikä aihealueiden tärkeyttä vertailla muilla tavoin. Preferenssien tangentialisuus puolestaan tarkoittaa sitä, missä määrin toimijat pitävät eri aihealueita keskeisinä. Aineistossamme tangentialisuus määriteltiin ottaen mallia aiemmasta tutkimuksesta (Klüver ja Bäck 2019) siten, että preferenssien tangentialisuus on hallituskoalition puolueiden salienssien keskihajonta, eli jos puolueet antavat aihealueelle saman verran huomiota vaaliohjelmissaan, tangentialisuus on vähäistä. Tilastoanalyysissämme analyysiyksikkönä oli vaalilupaustutkimus, jotka poimittiin ohjelmateksteistä, kun taas salienssi- ja tangentialisuusmuuttujat perustuivat

koko ohjelmatekstiin ja huomioivat myös ne kohdat, jotka eivät sisältäneet täsmällisiä vaalilupauksia.

Havaitsimme regressioanalyysillä, että vaalilupaukset sisällytetään hallitusohjelmiin erityisesti salienttien aihealueiden kohdalla ja silloin, kun preferenssien tangentiaalisuus on vähäistä. Näin puolueet voivat estää politiikka-ajautumista eli toimimista yhden koalitiopuolueen preferenssien mukaisesti, kun saavutettu kompromissi on kirjattuna hallitusohjelmaan täsmällisesti. Suuri salienssi oli yhteydessä vaalilupauksen sisällyttämiseen hallitusohjelmaan täysin ja vähäinen salienssi siihen, ettei vaalilupausta sisällytetty lainkaan, mutta salienssilla ei ollut yhteyttä vaalilupauksen osittaiseen sisällyttämiseen tai sellaiseen hallitusohjelmaan sisältyneeseen kirjaukseen, jossa ei sitouduta vaalilupauksen toteuttamiseen.

Kuten aiemmissa tutkimuksissa (Schermann ja Ennser-Jedenastik 2014b, Thomson 1999) on havaittu, konsensus yhden tai useamman hallituskoalition puolueen kesken lisäsi todennäköisyyttä, jolla vaalilupa kirjattiin hallitusohjelmaan, vaikka puolueiden ollessa samaa mieltä vaaliluvattu asia olisi luultavasti toteutettavissa ilman täsmällistä ohjelmakirjaustakin. Eräs selitys voi olla politiikka-ajautumisen estämisen sijaan mainosmotiivi, jos puolueet haluavat ohjelmakirjauksella huomiota asialle, jonka ne yhteisymmärryksessä aikovat toteuttaa. Toisin kuin aiemmassa tutkimuksessa, jossa konsensuaaliset vaalilupaukset sisällytettiin hallitusohjelmiin todennäköisemmin vain osin kuin täysin (Vodová 2020), analyysissämme ei ollut eroa täyden tai osittaisen sisällyttämisen välillä. Havaitsimme myös, että puolueen yksittäisellä politiikan aihealueella tekemien vaalilupauksen määrä on negatiivisesti yhteydessä todennäköisyyteen, jolla kyseisen aihealueen vaalilupa sisällytetään hallitusohjelmaan.

Artikkelissa 4 kehitimme uuden, aiempaa tarkemman järjestysasteikollisen luokituksen vaalilupauksen sisällyttämiselle hallitusohjelmiin. Se, onko täyden ja osittaisen sisällyttämisen lisäksi mielekästä eritellä omana kategorianaan hallitusohjelmassa esitetty tuki (*imprecise support*), jossa vaalilupauksen toteuttamiseen ei sitouduta tai toteutuksen sijaan asiaa selvitetään, selvinnee jatkotutkimuksissa, kun pääsemme vertailemaan sisällyttämisluokkien yhteyttä vaalilupauksen toteutumiseen.

Vaalilupauksen toteutumisanalyysiin verrattuna hallitusohjelmasisällyttämisen tutkimuksella on keskeisenä etuna se, että analyysi on toteutettavissa joutuisasti hallitusohjelman julkaisun jälkeen. Myös työmäärältään tehtävä on paljon helpompi kuin toteutumisanalyysi, koska vertailu tapahtuu tekstien välillä, eikä tarvita usein suuri-*toisia* selvityksiä vaalilupauksen toteutumisesta. Toteutumisanalyysi on mahdollista viimeistellä vasta vaalikauden päätyttyä, ja siten se on usein myöhässä ajatellen analysoitavaa kautta seuraavien vaalien informoitua päätöksentekoa. Toisaalta vaalilupauksen toteutumista on mahdollista seurata jatkuvasti vaalikauden edetessä, kuten Kanadassa Polimeter.org-sivustolla julkaistavassa lupauseurannassa, mutta mikäli vastaavia resursseja ei ole käytettävissä, hallitusohjelmasisällyttämisen analyysillä

voi arvioida, missä määrin puolueet ovat onnistuneet tekemään tärkeän edustusteon alkumatkalla kohti vaalilupauksen toteutumista.

Kokoavasti voidaan todeta, että yhdistettäessä erilaisia politiikan tutkimuksen menetelmiä ja teoriaperinteitä, edustamisen teorian oiva yhdistävä tekijä moninlaisille analyysitavoille, vaikka tutkittavat puhe- ja tekstiaineistot olisivat peräisin erilaisista politiikan prosesseista. Täysistuntokeskusteluja ja valtiopäiväasiakirjoja analysoimalla nähdään moninaisia edustustekoja, ja vaalilupaustutkimuksen perusteella tiedetään, millaisia politiikkavaikutuksia edustusaikeista kootut vaaliohjelmat saivat aikaan. Kokonaistutkimus tarjoaa vankan vertailukohdan päivänpolitiikan julkisuudelle, jossa vain pieni osa politiikassa käsiteltävistä asioista saa huomiota osakseen. Valtio-opillisessa tutkimuksessa aiempaa suurempien aineistojen saaminen tutkimuskäyttöön tulee tarjoamaan lukuisia mahdollisuuksia teorioiden empiiriseen koetteluun sekä toisaalta nostamaan tarvetta parlamentaarista keskustelua ja puoluepolitiikkaa yhdistävien teorioiden kehittämiseksi edelleen.

Lähteet

Vaaliohjelmat

Vaali- kausi	Puolue	Ohjelmatekstit
2011	KD	Koti, uskonto, isänmaa. Tästä on kyse. Vaaliohjelma 2011–2015
	KESK	Koko Suomi, kaikki suomalaiset. Vaaliohjelma vuoden 2011 eduskuntavaaleihin
	KOK	Vaaliohjelma Matkaopas hyvinvointivaltiosta paremmintovaltioon
	PS	Suomalaiselle sopivin. Perussuomalaiset r.p:n eduskuntavaali-ohjelma 2011
	RKP	RKP rikkaamman Suomen puolesta. Vaali-ohjelma, eduskuntavaalit 2011; SFP för ett rikare Finland. Valprogram, riksdagsvalet 2011
	SDP	Työn ja oikeudenmukaisuuden puolesta
	VAS	Vasemmistoliiton eduskuntavaalien 2011 vaali-ohjelma
	VIHR	Vihreä tehtävä 2010–2014 – Poliittinen ohjelma
2015	KD	Rohkeus rakentaa tulevaisuutta. Eduskuntavaali-ohjelma 2015
	KESK	Keskustan vaali-ohjelma. Eduskuntavaalit 2015
	KOK	Jos vanha tapa ei toimi, tarvitaan korjausliike. Strateginen hallitusohjelma (KOK 2015a) Kokoomuksen työlista (KOK 2015b)
	PS	Perussuomalaisten eduskuntavaali-ohjelma – Pääteemat (PS 2015a) Perussuomalaisten kielipoliittinen ohjelma 2015 (PS 2015b) Perussuomalaisten koulutuspoliittinen ohjelma 2015 (PS 2015c) Perussuomalaisten maahanmuuttopolitiittinen ohjelma 2015 (PS 2015d) Perussuomalaisten maaseutupoliittinen ohjelma 2015 (PS 2015e) Perussuomalaisten sosiaali- ja terveystalitiittinen ohjelma 2015 (PS 2015f) Perussuomalaisten talouspoliittinen ohjelma 2015 (PS 2015g) Perussuomalaisten turvallisuuspolitiittinen ohjelma 2015 (PS 2015h)
	RKP	Vaali-ohjelma. Eduskuntavaalit 2015; Valprogram. Riksdagsvalet 2015
	SDP	Suunta Suomelle. Työtä, tasa-arvoa ja turvallisuutta. SDP:n vaali-ohjelma
	VAS	Jälleenrakennetaan hyvinvointivaltio. Vasemmiston vaali-ohjelma 2015
	VIHR	Äänelläsi rakennetaan parempi huominen. Vaali-ohjelma – eduskuntavaalit 2015

Vaali- kausi	Puolue	Ohjelmatekstit
2019	KD	Suomi johon voit luottaa. Eduskuntavaaliohjelma 2019
	KESK	Suomen arvoisia tekoja. Keskustan vaaliohjelma, eduskuntavaalit 2019
	KOK	Kokoomuksen eduskuntavaaliohjelma 2019: Luotamme Suomeen
	LIIK	Tiekartta vaaleihin ja eduskuntakauteen
	PS	Äänestä Suomi takaisin. Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelma 2019 (PS 2019a) Perussuomalainen koulutuspolitiikka (PS 2019b) Perussuomalainen maahanmuuttopolitiikka (PS 2019c) Perussuomalainen sosiaalipolitiikka (PS 2019d) Perussuomalainen talouspolitiikka (PS 2019e) Perussuomalainen ympäristö- ja energiapolitiikka (PS 2019f)
	RKP	Yhdessä enemmän. RKP:n eduskuntavaaliohjelma 2019; Mera tillsammans. SFP:s riksdagsvalsprogram 2019
	SDP	Tulevaisuuslinja – SDP:n vaalitavoitteita ja muutoksen suunta 2030
	VAS	Oikeudenmukainen Suomi kaikille, ei harvoille. Vasemmistoliiton vaaliohjelma eduskuntavaaleissa 2019
	VIHR	Millaisen huomisen haluat rakentaa? Näytä luontosi ja äänestä! Vihreiden eduskuntavaaliohjelma 2019

Hallitusohjelmat

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 22.6.2011

Ratkaisujen Suomi. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen ohjelma 29.5.2015

Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Pääministeri Antti Rinteen hallituksen ohjelma 6.6.2019

Lähdeluettelo

- Ahonen, Pertti ja Wiberg, Matti. (2018). Laskennallisten menetelmien mahdollisuuksia politiikan tutkimuksessa. *Politiikka* 60(1): 38–46.
- Alvesalo-Kuusi, Anne, Alitalo, Oona, Peltoniemi, Nea, Rytönen, István, Sjölund, Marjaana, Laine, Ossi ja Tuovinen, Teemu. (2022). *Lawradar: A research platform for Finnish law drafting and legislation (1.0.0)*. Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6504432>
- Andrushchenko, Mykola, Sandberg, Kirsi, Turunen, Risto, Marjanen, Jani, Hatavara, Mari, Kurunmäki, Jussi, Nummenmaa, Timo, Hyvärinen, Matti, Teräs, Kari, Peltonen, Jaakko ja Nummenmaa, Jyrki. (2022). Using parsed and annotated corpora to analyze parliamentarians' talk in Finland. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 73(2): 288–302. <https://doi.org/10.1002/asi.24500>
- APSA (American Political Science Association). (1950). Toward a more responsible two-party system: A report of the committee on political parties. *American Political Science Review* 44(3).
- Arun, Rajkumar, Suresh, V., Veni Madhavan, C. E. ja Narasimha Murthy, M. N. (2010). On finding the natural number of topics with latent dirichlet allocation: Some observations. In *Advances in knowledge discovery and data mining*, Mohammed J. Zaki, Jeffrey Xu Yu, Balaraman Ravindran and Vikram Pudi (eds.). Springer Berlin Heidelberg, 391–402. http://doi.org/10.1007/978-3-642-13657-3_43
- Bates, Stephen Holden ja Sealey, Alison. (2019). Representing women, women representing: backbenchers' questions during Prime Minister's Questions, 1979–2010. *European Journal of Politics and Gender*, 2(2): 237–256. <http://doi.org/10.1332/251510819X15490283059237>
- Bergman, Matthew E., Angelova, Mariyana ja Bäck, Hanna. (2024). Coalition agreements and governments' policymaking productivity. *West European Politics* 47(1): 31–60.
- Blei, David M., Ng, Andrew Y., Jordan, Michael I. ja Lafferty, John. (2003). Latent Dirichlet Allocation. *Journal Of Machine Learning Research*, 3(4/5): 993–1022.
- Blei, David M. (2012). Probabilistic topic models. *Communications of the ACM*. 55(4): 77–84.
- Bulut, Alper T. ja Yildirim, T. Murat. (2020). *Political stability, democracy and agenda dynamics in Turkey*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Bäck, Hanna, Debus, Marc ja Dumont, Patrick. (2011). Who gets what in coalition governments? Predictors of portfolio allocation in parliamentary democracies. *European Journal of Political Research* 50(4): 441–478.
- Cao Juan, Xia Tian, Li Jintao, Zhang Yongdong, ja Tang Sheng. (2009). A density-based method for adaptive lda model selection. *Neurocomputing — 16th European Symposium on Artificial Neural Networks 2008* 72(7–9): 1775–1781. <http://doi.org/10.1016/j.neucom.2008.06.011>
- Chuang, Jason, Gupta, Sonal, Manning, Christopher D. ja Heer, Jeffrey. (2013). *Topic Model Diagnostics: Assessing Domain Relevance via Topical Alignment*. International Conference on Machine Learning (ICML). <http://vis.stanford.edu/files/2013-TopicModelDiagnostics-ICML.pdf>
- Costello, Rory ja Thomson, Robert. (2008). Election pledges and their enactment in coalition governments: a comparative analysis of Ireland. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 18(3): 239–256. <https://doi.org/10.1080/17457280802227652>
- Curran, Ben, Higham, Kyle, Ortiz, Elisenda ja Vasques Filho, Demival. (2018). Look who's talking: Two-mode networks as representations of a topic model of New Zealand parliamentary speeches. *PLoS One* 13(6): e0199072. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0199072>
- Deveaud, Romain, SanJuan, Éric ja Bellot, Patrice. (2014). Accurate and effective latent concept modeling for ad hoc information retrieval. *Document numérique* 17(1): 61–84. <http://doi.org/10.3166/dn.17.1.61-84>
- Dumont, Patrick, Falcó-Gimeno, Albert, Indridason, Indridi ja Bischof, Daniel. (2024). Pieces of the puzzle? Coalition formation and tangential preferences. *West European Politics* 47(1): 61–87.
- Ecker, Alejandro ja Meyer, Thomas M. (2020). Coalition bargaining duration in multiparty democracies. *British Journal of Political Science* 50(1): 261–280.

- Eduskunta. (2019). *Eduskunnan täysistunnot, ladattava versio 1.5* [aineisto]. Kielipankki. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:lb-2019101721>
- Eduskunta. (2024). *Eduskunnan täysistunnot 2015-2023, lähdemateriaali* [aineisto]. Kielipankki. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:lb-2024071601>
- Eichorst, Jason. (2014). Explaining variation in coalition agreements: The electoral and policy motivations for drafting agreements. *European Journal of Political Research* 53(1): 98–115.
- Falcó-Gimeno, Albert. (2014). The use of control mechanisms in coalition governments: the role of preference tangentiality and repeated interactions. *Party Politics* 20(3): 341–356.
- Gan, Jingzian ja Qi, Yong. (2021). Selection of the Optimal Number of Topics for LDA Topic Model-Taking Patent Policy Analysis as an Example. *Entropy*. 23(10):1301. <https://doi.org/10.3390/e23101301>.
- Garrizmann, Julian L. (2017). How much power do oppositions have? Comparing the opportunity structures of parliamentary oppositions in 21 democracies. *The Journal of Legislative Studies*. 23(1): 1–30. <https://doi.org/10.1080/13572334.2017.1283913>
- Greene, Derek ja Cross, James P. (2017). Exploring the Political Agenda of the European Parliament Using a Dynamic Topic Modeling Approach. *Political Analysis* 25(1), 77–94.
- Griffiths, Thomas L. ja Steyvers, Mark. (2004). Finding scientific topics. *Proceedings of the National Academy of Sciences* 101, suppl 1: 5228–5235. <http://doi.org/10.1073/pnas.0307752101>
- Grimmer, Justin ja Stewart, Brandon M. (2013). Text as Data: The Promise and Pitfalls of Automatic Content Analysis for Political Texts. *Political Analysis* 21(3): 267–297.
- Hatakka, Niko. (2021). Between Horizontality and Centralisation: Organisational Form and Practice in the Finns Party. *Politics and Governance*, 9(4): 296–306. <https://doi.org/10.17645/pag.v9i4.4560>
- Heasman, Lia ja Backman, Jouni. (2021). *Miten Suomeen muodostetaan hallitus? Selvitys hallituksen muodostamisprosessista*. Helsinki: Sitra.
- Himmelroos, Staffan ja Vento, Isak. (2022). The tie that binds? A comparison of ethnicity-based party ties among emigrated and resident citizens. *Comparative Migration Studies* 10. <https://doi.org/10.1186/s40878-022-00291-3>
- Hinojosa, Magda, Carle, Jill ja Woodall, Gina Serignese (2018). Speaking as a Woman: Descriptive Presentation and Representation in Costa Rica’s Legislative Assembly. *Journal of Women, Politics & Policy*, 39(4): 407–429. <https://doi.org/10.1080/1554477X.2018.1506204>
- Häggrot, Marcus Carlsen. (2022). Legislative expatriate representation: a conditional defence of overseas constituencies. *Critical Review of International Social and Political Philosophy*. <https://doi.org/10.1080/13698230.2022.2062214>
- Indridason, Indridi ja Kristinsson, Gunnar Helgi. (2013). Making words count: Coalition agreements and cabinet management. *European Journal of Political Research* 52(8): 822–846.
- Jelodar, Hamed, Wang, Yongli, Yuan, Chi, Feng, Xia, Jiang, Xiahui, Li, Yanchao ja Zhao, Liang. (2019). Latent Dirichlet allocation (LDA) and topic modeling: models, applications, a survey. *Multimedia Tools and Applications* 78(11): 15169–15211.
- Klingemann, Hans-Dieter, Hofferbert, Richard ja Budge, Ian. (1994). *Parties, Policies, and Democracy*. Oxford: Westview Press.
- Klüver, Heike ja Bäck, Hanna. (2019). Coalition agreements, issue attention, and cabinet governance. *Comparative Political Studies* 52(13–14): 1995–2031.
- Klüver, Heike, Bäck, Hanna ja Krauss, Svenja. (2023). *Coalition Agreements As Control Devices: Coalition Governance in Western and Eastern Europe*. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780192899910.001.0001>.
- Kostadinova, Petia. (2013). Democratic performance in post-communist Bulgaria: election pledges and levels of fulfillment, 1997–2005. *East European Politics* 29:2, 190–207. <http://dx.doi.org/10.1080/21599165.2012.747954>
- Kostadinova, Petia. (2019). Bulgaria. Teoksessa Elin Naurin, Terry J. Royed ja Robert Thomson (toim.), *Party mandates and democracy*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 275–291. <https://doi.org/10.3998/mpub.9796088>

- Krauss, Svenja ja Klüver, Heike. (2023). Cabinet formation and coalition governance: The effect of portfolio allocation on coalition agreements. *Government and Opposition* 58(4): 862–881.
- Kynčlová, Petra, Hron, Karel ja Filzmoser, Peter. (2017). Correlation Between Compositional Parts Based on Symmetric Balances. *Mathematical Geosciences* 49:6, 777–796.
- Laaksonen, Salla-Maaria ja Nelimarkka, Matti. (2018). Omat ja muiden aiheet: Laskennallinen analyysi vaalijulkisuuden teemoista ja aiheomistajuudesta. *Politiikka* 60:2, 132–147.
- Lehmann, Pola, Franzmann, Simon, Burst, Tobias, Regel, Sven, Riethmüller, Felicia, Volkens, Andrea, Weißels, Bernhard ja Zehnter, Lisa. (2023). *The Manifesto data collection*. Manifesto Project (MRG/CMP/MARPOR). Version 2023a. Berlin: Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung (WZB) / Göttingen: Institut für Demokratieforschung (IfDem). <https://doi.org/10.25522/manifesto.mpd.2023a>
- Liu, Shuhua ja Jansson, Patrik. (2017). City Event Identification from Instagram Data using Word Embedding and Topic Model Visualization. *Arcada Working Papers* 7/2017.
- Luebbert, Gregory M. (1984). A theory of government formation. *Comparative Political Studies* 17(2): 229–264.
- Mansbridge, Jane. (2003). Rethinking representation. *American Political Science Review* 97(4): 515–528. <https://doi.org/10.1017/S0003055403000856>
- Mansergh, Lucy ja Thomson, Robert. (2007). Election pledges, party competition, and policymaking. *Comparative Politics* 39:3, 311–329. <https://doi.org/20434043>
- Markwat, Niels. (2015). “Who believes that political parties keep their promises?” In Annika Bergström, Bengt Johansson, Henrik Oscarsson, and Maria Oskarson (Eds.), *Fragment*. Gothenburg: SOM-institutet, pp. 331–345.
- Matthieß, Theres. (2019). Equal Performance of Minority and Majority Coalitions? Pledge Fulfilment in the German State of NRW, *German Politics*, 28(1), 123–144, <https://doi.org/10.1080/09644008.2018.1528235>
- Mellon, Jonathan, Prosser, Christopher, Urban, Jordan ja Feldman, Adam. (2023). Which promises actually matter? Election pledge centrality and promissory representation. *Political Studies* 71(3), 573–596.
- Mimno, David, Wallach, Hanna M., Talley, Edmund, Leenders, Miriam ja McCallum, Andrew. (2011). Optimizing semantic coherence in topic models. In *Proc. of the Conf. on Empirical Methods in Natural Language Processing*, 262–272.
- Moury, Catherine. (2011). Coalition agreement and party mandate: How coalition agreements constrain the ministers. *Party Politics* 17(3): 385–404.
- Moury, Catherine, Conti, Nicolo ja Fernandes, Jorge M. (2019). Italy. Teoksessa Elin Naurin, Terry J. Royed ja Robert Thomson (toim.), *Party mandates and democracy*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 205–221.
- Mykkänen, Juri, Repo, Petteri ja Matschoss, Kaisa. (2024). Energy Agendas: A Longitudinal Analysis of Finnish Parliamentary Debates. *Scandinavian political studies* 47(2): 97–121.
- Müller, Stefan. (2020). Media Coverage of Campaign Promises Throughout the Electoral Cycle, *Political Communication*, 37(5), 696–718, <https://doi.org/10.1080/10584609.2020.1744779>
- Naurin, Elin. (2011). *Election promises, party behaviour and voter perceptions*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Naurin, Elin. (2014). Is a promise a promise? Election pledge fulfilment in comparative perspective using Sweden as an example. *West European Politics* 37(5): 1046–1064.
- Naurin, Elin, Royed, Terry J., Thomson, Robert. *Party Mandates and Democracy: Making, Breaking, and Keeping Election Pledges in Twelve Countries*. (2019). Ann Arbor: University of Michigan Press. <https://doi.org/10.3998/mpub.9796088>
- Nelimarkka, Matti. (2019). Aihemallinnus sekä muut ohjaamattomat koneoppimismenetelmät yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa: kriittisiä havaintoja. *Politiikka* 61:1, 6–33.

- Nieminen, Sakari ja Ylisalo, Juha. (2025). Narrow but underdetermined: interpretational issues considering the analysis of electoral pledges. *Quality & Quantity* 59, 2455–2473. <https://doi.org/10.1007/s11135-025-02095-w>
- Nikolenko, Sergey I., Koltcov, Sergei ja Koltsova, Olessia. 2017. Topic Modelling for Qualitative Studies. *Journal of Information Science* 43:1, 88–102.
- Paastela, Jukka. 1995. *Valhe ja politiikka: tutkimus hyveestä ja paheesta yhteiskunnallisessa kanssakäymisessä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Pajala, Antti, El Hannari, Nadia, Raiskila, Miira, Suojaranta, Taru ja Vainola, Julia. (2015). Ryhmäyhätenäisyyden vakaus: hallitus-oppositio -äänestäminen eduskunnassa 1980-luvun parlamentaarissa murroksessa. *Politiikka*, 57(2), 126–136. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/politiikka/article/view/151842>
- Palonen, Kari. (2012). *Parlamentarismi retorisena politiikkana*. Vastapaino, Tampere.
- Palop García, Pau. (2018). Contained or represented? The varied consequences of reserved seats for emigrants in the legislatures of Ecuador and Colombia. *Comparative Migration Studies*. 6(38) <https://doi.org/10.1186/s40878-018-0101-7>
- Palop García, Pau. (2019). *Institutional Representation of Emigrants in Their States of Origin: How Much Presence From Abroad?* Freie Universität Berlin, Germany. <https://doi.org/10.17169/refubium-3933>
- Pawlowsky-Glahn, Vera, Egozcue, Juan Jose ja Tolosana-Delgado, Raimon. (2015). *Modeling and analysis of compositional data*. Wiley, Chichester.
- Pekonen, Kyösti. (2011). *Puhe eduskunnassa*. Vastapaino, Tampere.
- Peltoniemi, Johanna. (2018). *On the Borderlines of Voting: Finnish Emigrants' Transnational Identities and Political Participation*. Tampereen yliopistopaino. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0810-0>
- Peltoniemi, Johanna, Nemčok, Miroslav ja Wass, Hanna. (2023). With pulling ties, electoral participation flies: factors mobilising turnout among non-resident Finnish voters. *European Political Science*. <https://doi.org/10.1057/s41304-022-00404-7>
- Pétry, François ja Duval, Dominic. (2018). Electoral promises and single party governments: the role of party ideology and budget balance in pledge fulfillment. *Canadian Journal of Political Science – Revue canadienne de science politique* 51(4), 907–927. <https://doi.org/10.1017/S0008423918000379>
- Pitkin, Hanna Fenichel (1967). *The Concept of Representation*. Los Angeles, CA: University of Press.
- Praprotnik, Katrin. (2017). Jurisdiction, time, and money: the role of resources in pledge fulfillment. *Party Politics* 23:6, 848–859. <https://doi.org/10.1177%2F1354068816642805>
- Praprotnik, Katrin ja Ennsner-Jedenastik, Laurenz. (2019). Austria. Teoksessa Elin Naurin, Terry J. Royed ja Robert Thomson (toim.), *Party mandates and democracy*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 241–254. <https://doi.org/10.3998/mpub.9796088>
- Purhonen, Semi ja Toikka, Arho. (2016). Big datan haaste ja uudet laskennalliset tekstiaineistojen analyysimenetelmät. Esimerkkitaipauksena aiheimallianalyysi tasavallan presidenttien uudenvuodenpuheista 1935–2015. *Sosiologia* 53(1): 6–26.
- Quinn, Kevin M., Monroe, Burt L., Colaresi, Michael, Crepin, Michael H. ja Radev, Dragomir R. (2010). How to Analyze Political Attention with Minimal Assumptions and Costs. *American Journal of Political Science* 54(1): 209–228.
- Repo, Petteri, Matschoss, Kaisa ja Mykkänen, Juri. (2021). Examining Outlooks on Sustainability Transitions through Computational Language Analysis. *Environmental innovation and societal transitions* 41: 74–76. Web.
- Ristilä, Anna ja Elo, Kimmo. (2023). Observing political and societal changes in Finnish parliamentary speech data, 1980–2010, with topic modelling. *Parliaments, Estates and Representation*, 43(2): 149–176. <https://doi.org/10.1080/02606755.2023.2213550>

- Ristilä, Anna, Tarkka, Otto, Laippala, Veronika ja Elo, Kimmo (2026). Hopes and Fears – Emotion Distribution in the Topic Landscape of Finnish Parliamentary Speech 2000–2020. *arXiv:2601.20424*. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2601.20424>
- Royed, Terry J. (1996). Testing the mandate model in Britain and the United States: evidence from the Reagan and Thatcher eras. *British Journal of Political Science* 26(1), 45–80. <https://doi.org/10.1017/S0007123400007419>
- Royed, Terry J., Naurin, Elin ja Thomson, Robert. (2019). A Systematic Research Design for Studying the Fulfillment of Election Pledges. Teoksessa: *Party Mandates and Democracy: Making, Breaking, and Keeping Election Pledges in Twelve Countries / Elin Naurin, Terry J. Royed, Robert Thomson (toim.)*. Ann Arbor: University of Michigan Press. <https://doi.org/10.3998/mpub.9796088>
- Röder, Michael, Both, Andreas ja Hinneburg, Alexander. (2015). Exploring the Space of Topic Coherence Measures. *Proceeding WSDM '15 Proceedings of the Eighth ACM International Conference on Web Search and Data Mining*, 399–408.
- Sahlgren, Otto. 2025. Suuret kielimallit tiedollisen hallinnan välineinä. *Niin & Näin* 2025(3), 51–60. <https://netn.fi/wp-content/uploads/2025/09/netn253-09.pdf>
- Schermann, Katrin ja Ennser-Jedenastik, Laurenz. (2014a). Coalition policy-making under constraints: examining the role of preferences and institutions. *West European Politics* 37:3, 564–583. <https://doi.org/10.1080/01402382.2013.841069>
- Schermann, Katrin ja Ennser-Jedenastik, Laurenz. (2014b). Explaining coalition-bargaining outcomes: evidence from Austria. *Party Politics* 20:5, 791–801. <https://doi.org/10.1177%2F1354068812453373>
- Schofield, Alexandra, Magnusson, Måns ja Mimno, David. (2017a). *Pulling Out the Stops: Rethinking Stopword Removal for Topic Models*. EACL 2017. https://mimno.infosci.cornell.edu/papers/schofield_eacl_2017.pdf
- Schofield, Alexandra, Magnusson, Måns, Thompson, Laure ja Mimno, David. (2017b). *Understanding Text Pre-Processing for Latent Dirichlet Allocation*. Poster at ACL Workshop for Women in NLP (WiNLP), June 2017. <https://www.cs.cornell.edu/%7Exanda/wlnlp2017.pdf>
- Simola, Salla. (2020). *Essays in Labor and Political Economics*. Helsinki: Aalto University. Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu. Taloustieteen laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-64-0106-5>
- Sinikallio, Laura, Leskinen, Petri, Drobac, Senka, Tamper, Minna, Leal, Rafael, Tuominen, Jouni, Rantala, Heikki, La Mela, Matti, Koho, Mikko ja Hyvönen, Eero. (2025). *ParliamentSampo Knowledge Graph* (1.2.1) [Data set]. Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15639893>
- Škvrňák, Michael. (2015). Election pledges in the Czech Republic (2010–2013). *Politologický časopis – Czech Journal of Political Science* 22:3, 216–237. <https://doi.org/10.5817/PC2015-3-216>
- Strøm, Kaare ja Müller, Wolfgang C. (1999). The keys to togetherness: Coalition agreements in parliamentary democracies. *The Journal of Legislative Studies*, 5(3–4), 255–282.
- Thomson, Robert (1999) Election pledges and coalition agreements in The Netherlands, 1986–1994. *Acta Politica* 34(4): 302–330.
- Thomson, Robert ja Costello, Rory. (2016). Governing together in good and bad economic times: the fulfilment of election pledges in Ireland. *Irish Political Studies* 31(2), 182–203. <https://doi.org/10.1080/07907184.2016.1149066>
- Thomson, Robert, Royed, Terry, Naurin, Elin, Artés, Joaquín, Costello, Rory, Ennser-Jedenastik, Laurenz, Ferguson, Mark, Kostadinova, Petia, Moury, Catherine, Pétry, François ja Praprotnik, Katrin. (2017). The fulfillment of parties' election pledges: a comparative study on the impact of power sharing. *American Journal of Political Science* 61(3), 527–542. <https://doi.org/10.1111/ajps.12313>
- Thomson, Robert, Naurin, Elin ja Royed, Terry J. (2019). A comparative analysis of pledge fulfillment. Teoksessa Elin Naurin, Terry J. Royed ja Robert Thomson (toim.), *Party mandates and democracy*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 57–80. <https://doi.org/10.3998/mpub.9796088>

- Thomson, Robert, Costello, Rory ja Love, Edwina (2019). Ireland. Teoksessa Elin Naurin, Terry J. Royed ja Robert Thomson (toim.), *Party mandates and democracy*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 189–204. <https://doi.org/10.3998/mpub.9796088>
- Toros, Emre. (2015). Piecrust promises: an analysis of the Turkish political parties' electoral pledges. *Turkish Studies* 16(2), 240–252. <https://doi.org/10.1080/14683849.2015.1048233>
- Vode.uta.fi (ei päiväystä) Demokratian äänet -hankkeen hakujärjestelmä. <https://vode.uta.fi/> Luettu 4.2.2025.
- Vodová, Petra. (2020). Who makes a compromise? Adopting pledges in Czech coalition agreements. *European Review* 28(5), 728–743. <https://doi.org/10.1017/S1062798720000204>
- Voutilainen, Eero. (2016). Tekstilajitietoista kielenhuoltoja: puheen esittäminen kirjoitettuna eduskunnan pöytäkirjoissa. Teoksessa: Tiittula, Liisa ja Nuolijärvi, Pirkko (toim.) *Puheesta tekstiksi. Puheen kirjallisen esittämisen alueita, keinoja ja rajoja*. Helsinki: SKS.
- Weide, Marjukka. (2021). Practicing Ballot Secrecy: Postal Voting and the Witness Requirement at the 2019 Finnish Elections. *Frontiers in political science* [Online] 3. <https://doi.org/10.3389/fpos.2021.630001>
- Winter, Lasse ja Wiberg, Matti. (2016). Lainsäädäntövolyymin kvantitatiivinen tekstintutkimus. *Edilex* 2016/34.
- Ylisalo, Juha. (2023). Suhtautuminen puolueiden vaalilupauksiin 2019 ja 2023 Inställning till partiernas vallöften 2019 och 2023. *FNES Vaalivälähdykset | Valglintar 2023:14*. <https://www.vaalitutkimus.fi/wp-content/uploads/2023/12/2023-14-Suhtautuminen-puolueiden-vaalilupauksiin.pdf>
- Ylä-Anttila, Tuukka, Eranti, Veikko ja Kukkonen, Anna. (2018). Aihemallinnuksesta kehysmallinnukseen. *Politiikka* 60(2): 148–156.
- Østergaard-Nielsen, Eva ja Ciornei, Irina. (2019). Making the absent present: political parties and emigrant issues in country of origin parliaments. *Party Politics* 25(2), 153–166. <https://doi.org/10.1177/1354068817697629>

**TURUN
YLIOPISTO**
UNIVERSITY
OF TURKU

ISBN 978-952-02-0747-2 (Painettu)
ISBN 978-952-02-0748-9 (PDF)
ISSN 0082-6987 (Painettu)
ISSN 2343-3191 (Sähköinen)